

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Kaja Rems

**Omrežja socialne opore v domu za starejše
- Dom ob Savinji v Celju -**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Kaja Rems

Mentor:izr. prof. dr. Andrej Mrvar

Somentorica:izr. prof. dr. Valentina Hlebec

Omrežja socialne opore v domu za starejše
- Dom ob Savinji v Celju -

Diplomsko delo

Ljubljana, 2010

ZAHVALA

Za vso pomoč, strokovne nasvete in konstruktivne predloge se iskreno zahvaljujem mentorjuizr. prof. dr. Andreju Mrvarju in somentoriciizr. prof. dr. Valentini Hlebec.

Zahvalila gre direktorici Doma ob Savinji Celje ga. Bojani Mazil - Šolinc za dano možnost opravljanja diplomskega dela v njihovem domu, in ga. Simoni Žnidarec - Demšar za hitro korespondenco in vse praktične nasvete. Najlepše se zahvaljujem tudi stanovalcem doma, ki so sodelovali v raziskavi. Zame je bila nepozabna in neponovljiva izkušnja.

Največja zahvala gre staršema in sestri, ki so me skozi čas študija brezkompromisno podpirali in niso niti enkrat podvomili v to, da mi bo uspelo!

Omrežja socialne opore v domu za starejše – Dom ob Savinji v Celju

Staranje prebivalstva je problem, kateremu se posveča vse več pozornosti. Ker število starejših konstantno narašča, ti postajajo vse bolj pomembna skupina v družbi, vse bolj pomembno in relevantno pa postaja tudi preučevanje starostnikov in njihovega življenja. V diplomskem delu smo raziskovali omrežja socialne opore starejših v domu za starejše. Pri tem smo se osredotočili na zadovoljstvo bivanja starejših v domu za starejše; zanimalo nas je na koga se starejši obrnejo po instrumentalno, emocionalno, informacijsko oporo in oporo neformalnega druženja. Nazadnje smo preverili še razlike med starejšimi, ki imajo v domu intenzivne obiske in tistimi, ki obiskov nimajo ali jih imajo zelo malo. Na podlagi analize smo ugotovili, da se starejši v domu dobro počutijo, in da so z bivanjem zadovoljni. Pri vseh intervjuvancih je vidno, da imajo točno določene vire (domači ali stanovalci ali zaposleni) na katere se lahko obrnejo po različne tipe socialne opore. Razlika med intervjuvanci z intenzivnimi in tistimi z neintenzivnimi obiski je najbolj opazna pri opori neformalnega druženja. Pri ostalih vrstah opore pa so razlike majhne.

Ključne besede: starejši, domovi za starejše, kakovost bivanja, socialna omrežja starejših, socialna opora starejših.

Social support networks in homes for the elderly – Home at Savinja in Celje

Population aging is a problem which is dedicated to increasing attention. As the number of elderly is constantly growing, they are becoming more important group in society, all the more important and more relevant it becomes a study of elderly and their lives. In this diploma we studied the social support networks of elderly in homes for the elderly. In doing so, we focused on the satisfaction of the elderly living in homes for the elderly; we were interested in to who elderly turn to for instrumental, emotional, informational support and support of informal social companionship. Finally, we examined the differences between the elderly who have intensive home visits and those who have no or very little visits. Based on the analysis, we found that the elderly feel fine and comfortable in home for the elderly. For all interviewees can be seen to have fixed resources (home or residents or employees) to whom they can turn to for various types of social support. The difference between the elderly who have intensive home visits and those who have no or very little visits is most noticeable in support of informal social companionship. For other types of support there are no such differences.

Key words: elderly, homes for the elderly, quality of life, social networks of elderly, social support of elderly.

KAZALO

1	UVOD	7
2	SOCIALNA OMREŽJA	10
2.1	<i>OPREDELITEV SOCIALNIH OMREŽIJ .....</i>	<i>10</i>
2.2	<i>ZNAČILNOSTI SOCIALNIH OMREŽIJ.....</i>	<i>13</i>
3	SOCIALNA OPORA.....	15
3.1	<i>OPREDELITEV SOCIALNE OPORE .....</i>	<i>15</i>
4	INSTITUCIONALNO BIVANJE STAREJŠIH LJUDI.....	17
4.1	<i>SPLOŠNO O DOMOVIH ZA STAREJŠE .....</i>	<i>17</i>
4.2	<i>KAKOVOST ŽIVLJENJA V DOMOVIH ZA STAREJŠE .....</i>	<i>20</i>
5	SOCIALNA OMREŽJA IN SOCIALNA OPORA STAREJŠIH.....	22
5.1	<i>SOCIALNA OMREŽJA STAREJŠIH .....</i>	<i>22</i>
5.2	<i>SOCIALNA OPORA STAREJŠIH.....</i>	<i>24</i>
6	OPREDELITEV PROBLEMA IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA.....	28
7	METODOLOGIJA RAZISKOVANJA IN VZOREC	29
8	IZBOR IN RAZDELITEV ENOT, METODA ANALIZE.....	30
9	RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN ODGOVORI	32
9.1	<i>POČUTJE V DOMU – dobre in slabe strani bivanja v domu za starejše .....</i>	<i>32</i>
9.2	<i>OPORA V OBLIKI NEFORMALNEGA DRUŽENJA.....</i>	<i>39</i>
9.2.1	<i>Intervjuvanci z intenzivnimi obiski .....</i>	<i>39</i>
9.2.2	<i>Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski .....</i>	<i>42</i>
9.3	<i>INSTRUMENTALNA OPORA .....</i>	<i>46</i>
8.3.1	<i>Intervjuvanci z intenzivnimi obiski .....</i>	<i>46</i>
9.3.1	<i>Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski .....</i>	<i>50</i>
9.4	<i>EMOCIONALNA OPORA .....</i>	<i>53</i>
9.4.1	<i>Intervjuvanci z intenzivnimi obiski .....</i>	<i>53</i>
9.4.2	<i>Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski .....</i>	<i>56</i>
9.5	<i>INFORMACIJSKA OPORA.....</i>	<i>59</i>
9.5.1	<i>Intervjuvanci z intenzivnimi obiski .....</i>	<i>59</i>
9.5.2	<i>Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski .....</i>	<i>62</i>

10 ZAKLJUČEK	64
11 LITERATURA	68
PRILOGI.....	72
<i>PRILOGA A: VPRAŠALNIK.....</i>	<i>72</i>
<i>PRILOGA B: PREPIS INTERVJUJEV.....</i>	<i>74</i>

KAZALO SLIK

Slika 2.1: Teoretični model omrežij socialne opore – diagram treh koncentričnih krogov	12
--	----

KAZALO TABEL

Tabela 4.1: Oskrbovanci glede na spol in starostne skupne	19
Tabela 5.1: Tipi socialnih omrežij po Wengerjevi	22

1 UVOD

Staranje je proces, ki se mu živa bitja ne morejo izogniti. Tako se tudi človek in z njim celotno prebivalstvo iz dneva v dan stara. Z upadanjem rodnosti in upočasnjevanjem umrljivosti na eni strani, ter zaradi boljših življenjskih razmer in zdravstvenega varstva na drugi, se je življenjska doba podaljšala, prebivalstvo pa postaralo. Tako se delež starejših (65 let in več) in starih (80 let in več) stalno povečuje.

Po zadnjem popisu prebivalstva Slovenije leta 2002 je delež starega (nad 65 let) prebivalstva v Sloveniji znašal 12,5 %. Leta 2008 so starejši predstavljali že skoraj petino prebivalstva, po projekcijah Eurostata¹ pa naj bi se njihov delež do leta 2060 povzpел na 35 % (SURs 2008). Po trditvah Malijeve (2008, 3) to pomeni, da se bodo tako razvite kot tudi manj razvite in nerazvite države v naslednjih desetletjih spopadale z demografsko eksplozijo starega prebivalstva. Prav zaradi tega postaja preučevanje starostnikov in njihovega življenja vse bolj pomembno in relevantno.

Po podatkih popisa 2002 je v Sloveniji večina oseb (86,6 % moških in 62,4 % žensk), starejših od 65 let, živelo v zasebnih gospodinjstvih z dvema ali več člani. Veliko oseb (11,4 % moških in 33,5 % žensk) te starosti je ob popisu živelo tudi samih oziroma v enočlanskih gospodinjstvih (SURs 2008). Po mnenju Doumitove in Nassera (2010, 72) mnogi starejši živijo sami zaradi vse večjega preseljevanja mladih ljudi, zmanjšane smrtnosti in velikih dosežkov na področju zdravstvenega varstva. Podobno trdi tudi Ramovš (2003, 311–312), pri čemer slednji, kot enega od vzrokov za odhajanje starejših ljudi v ustanove z organizirano oskrbo, izpostavi tudi prepad med generacijami, ki ovira sožitje med srednjo in mlado generacijo, predvsem zaradi stanovanjskih in delovnih razmer. Tako Duumitova in Nasser kot tudi Ramovš trdijo, da se pričakuje vse večje povpraševanje po ustanovah z organizirano oskrbo, npr. domovih za starejše in subvencioniranem varstvu.

Med ustanovami z organizirano oskrbo so domovi za starejše pri nas najbolj razširjeni. Domovi za starejše so praviloma javni² socialnovarstveni zavodi, ki lahko glede na svoje zmogljivosti sprejmejo dobre 4 % prebivalcev Slovenije, starih 65 let in več. Ta

---

¹ EUROPOP2008

² Zadnje čase se v vse večjem obsegu pojavljajo tudi zasebni domovi za starejše. Leta 2009 je bilo tako v javnih domovih za starejše na voljo 13.600 mest v 56 zavodih, v zasebnih domovih za starejše pa 3400 mest pri 28 izvajalcih s koncesijo (SSZS 2007a).

odstotek predstavlja 2,7 % vseh moških in 5,2 % vseh žensk v Sloveniji, ki so starejši od 65 let (SURS 2008).

Kakovost življenja je v različnih življenjskih obdobjih odvisna od dobrega razmerja med osebno samostojnostjo in ustrezno vpetostjo v medčloveške odnose. Človek mora torej imeti zasebno življenje, mora pa biti vpet tudi v socialna omrežja³. Starejši so še posebej občutljivi za ohranjanje tega ravnovesja (Ramovš 2003, 181–182). Staranje na eni strani vpliva na socialna omrežja, obenem pa tudi socialna omrežja vplivajo na proces staranja. Gre za vzajemen vpliv med staranjem in socialnimi omrežji. Za kakovostno življenje starejšega človeka, ki biva v domu za starejše, so socialna omrežja, iz katerih ta črpa socialno oporo, še kako pomembna (Mali 2008, 75). Starejši so na splošno bolj občutljivi in bolj dovzetni za fizična in psihična, tudi družbena tveganja, ki so ponavadi povezana s starostjo, npr. različne bolezni, izguba partnerja in prijateljev, nezmožnost opravljanja vsakodnevnih opravil ... Omenjena tveganja v starosti povečujejo potrebe starih ljudi, pri čemer postanejo socialna omrežja varovalni dejavnik starejših posameznikov.

V diplomski nalogi smo se osredotočili na omrežja socialne opore starejših v domu za starejše, in sicer v Domu ob Savinji Celje. Naš namen je bil ugotoviti, kako se starejši ljudje počutijo v domu za starejše, kaj jim je pri bivanju v domu najbolj in kaj najmanj všeč, na koga se obrnejo po različne tipe⁴ socialne opore in kako se pri tem počutijo oziroma kaj jim to pomeni. Nazadnje smo preverili kakšne so razlike v omrežjih socialne opore starostnikov v domu za starejše, in sicer med tistimi, ki imajo intenzivne obiske, in tistimi, ki obiskov nimajo ali jih imajo zelo malo.

Diplomska naloga je sestavljena iz *teoretičnega dela*, kjer smo pregledali socialna omrežja, njihovo opredelitev in značilnosti. Sledi pregled socialne opore oziroma njene opredelitve. V naslednjem poglavju smo se osredotočili na institucionalno bivanje starih ljudi, kjer so na splošno predstavljeni domovi za starejše in kakovost življenja v njih, v zadnjem pa so predstavljena socialna omrežja in socialna opora starejših.

---

³ V literaturi se uporabljata izraza socialno omrežje oziroma socialna mreža. V nadaljevanju diplomske naloge bo uporabljen termin socialno omrežje.

⁴ V raziskavo so bili vključeni 4 sklopi vprašanj glede na 4 tipe socialne opore: instrumentalna oz. materialna, informacijska, emocionalna in opora v obliki neformalnega druženja.

V *empiričnem delu* smo izpostavili opredelitev problema in raziskovalna vprašanja, metodologijo raziskovanja in vzorec, izbor in delitev enot ter metodo analize. Temu sledi poglavje, kjer je preko raziskovalnih vprašanj in odgovorov prikazana analiza intervjujev, ki so bili opravljeni v Domu ob Savinji Celje. Tu smo poskušali odgovoriti na že omenjena zastavljena vprašanja, se pravi, kako se starejši počutijo v domu, kaj jim je pri bivanju v domu najbolj in kaj najmanj všeč, na koga se obrnejo po različne tipe socialne opore ter kaj jim to pomeni oziroma kako se pri tem počutijo. Nazadnje smo primerjali še razlike v omrežjih socialne opore starostnikov, ki imajo intenzivne obiske, in tistimi, ki obiskov nimajo ali jih imajo zelo malo.

2 SOCIALNA OMREŽJA

2.1 OPREDELITEV SOCIALNIH OMREŽIJ

Pojem socialna omrežja je v socialni teoriji prisoten že od prve polovice prejšnjega stoletja. Nanašal se je na omrežje kot izraz kompleksne množice medsebojno povezanih socialnih odnosov v socialnem sistemu, na neprepustno naravo omrežja multipleksnih socialnih vezi in prepletenost socialnih krogov ter na značilnost socialnega omrežja, da vezi vzpostavljene med posamezniki, ne sledijo njihovi razvrstitvi v razrede glede na individualne znake razlikovanja (Iglič 1988, 5–6).

V prvo polovico prejšnjega stoletja lahko uvrstimo tudi začetke analize socialnih omrežij. V družboslovju se je ta vse pogosteje uveljavljala na različnih področjih od raziskovanja poklicne mobilnosti, značilnosti trga, reševanja konfliktov, izmenjave moči pa vse do preučevanja elit, socialne opore in podobno (Wasserman in Faust v Zemljič in Hlebec 2001, 191). Analiza socialnih omrežij se od klasičnega družboslovnega raziskovanja razlikuje po tem, da se pri pojasnjevanju delovanja posameznikov in družbenih pojavov ne omejuje le na demografske značilnosti enot, ampak preučuje relacije med enotami, ali kakor pravi Igličeva (1988, 3), analiza socialnih omrežij temelji na ugotovitvah, da je vedenje članov omrežja mogoče pojasniti s strukturo vezi med člani v omrežju in s položajem posameznega člana omrežja v mreži relacij.

Omrežje definiramo tako, da določimo končno množico enot oziroma po nekem kriteriju ali kriterijih določimo, katere enote spadajo v omrežje, nato pa opišemo povezave med enotami z eno ali več relacij. Enote omrežja, ki jih imenujemo tudi udeleženci ali člani omrežja, so lahko tako osebe, kot tudi dogodki ali objekti (Iglič 1988, 3; Hlebec in Kogovšek 2006, 9). Knoke in Kuklinski (v Hlebec in Kogovšek 2006, 9) v enem prvih učbenikov o analizi omrežij ločujeta enote glede na:

- velikost (posameznik, skupina, sloj, razred, skupnost, nacionalna država);
- stopnjo formalne organiziranosti (formalne in neformalne skupine) in drugih značilnostih.

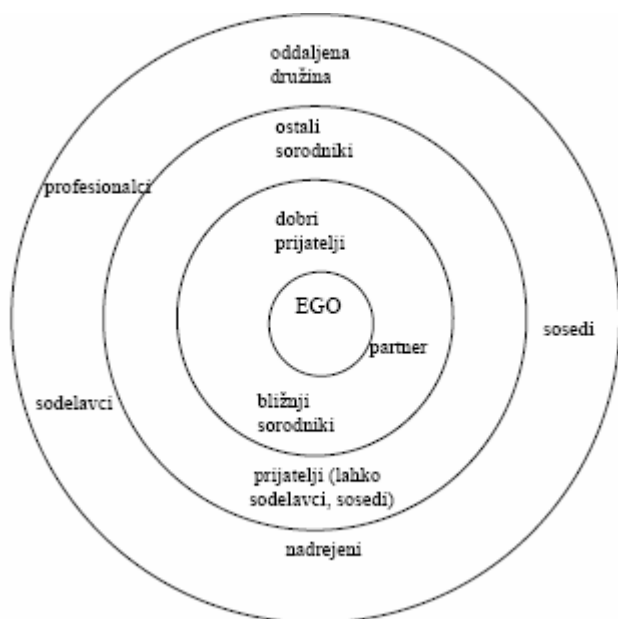
V analizi socialnih omrežij poznamo dve osnovni omrežji – popolna in egocentrična. *Popolno omrežje* sestavlja skupina enot, med katerimi je definirana ena ali več relacij (tipičen primer je šolski razred). Te relacije so lahko različnih vrst, npr. evalvacija

osebe, pretok materialnih dobrin in materialnih virov, pripadnost, biološka relacija in druge (Dremelj in drugi 2004, 48). *Egocentrično* (imenovano tudi osebno ali lokalno) *omrežje* pa tvori posamezna enota, ki jo imenujemo ego (angl. *ego*), z eno ali več relacijami, definiranimi med njo in določenim številom drugih enot. Te »druge« enote imenujemo alterji (angl. *alters*) (Wasserman in Faust v Kogovšek in Ferligoj 2003, 129–130). O egocentričnih omrežjih torej govorimo, ko opazujemo posamezne ege in njihova egocentrična omrežja, sestavljena iz alterjev. Primer egocentričnega omrežja so tudi osebna omrežja starejših, na katerih bo poudarek v diplomski nalogi. Konkretnije se bomo osredotočili na osebna omrežja starejših v institucionalnem varstvu.

Člane egocentričnega omrežja ponavadi izberemo s pomočjo t.i. generatorja imen (angl. *name generator*). Marinova in Hampton (2007, 163) pravita, da je generator imen postal standardna metoda pri raziskovanju omrežij, njihovih karakteristik in struktur. Prvič je bil predstavljen v 60. letih 20. stoletja. Generator imen je vprašanje, ki služi za pridobivanje imen članov omrežja (alterjev) anketiranca (ega). Poznamo enostavne in sestavljene generatorje imen. Pri prvih za pridobivanje članov omrežja s katerim je posameznik povezan uporabimo samo eno vprašanje, pri drugih, se pravi, sestavljenih generatorjih imen, pa imamo več vprašanj, kjer vsako vprašanje lahko opredeli določen segment omrežja, ki nudi neko specifično vrsto socialne opore (Hlebec in Kogovšek 2006, 43–44).

Antonuccijeva je s sodelavci razvila hierarhičen pristop k merjenju omrežji, ki temelji na teoretično podprtem modelu (glej sliko 2.1). Egocentrično omrežje razdelimo na več koncentričnih krogov, v središču katerih je postavljen ego. Osnovna skica omrežja ima tri koncentrične kroge. Kahn in Antonucci (v Hlebec in Kogovšek 2006, 53) sta predpostavljala, da imajo posamezni krogi omrežja naslednje značilnosti. *V prvem* so prisotne zelo tesne in stabilne vezi, članstvo se redko spreminja, osebe v tem omrežju imajo več različnih vlog, torej nudijo različne vrste socialne opore. Tu so ponavadi partner, najbližja družina in tesni prijatelji. *V drugem* krogu se članstvo s časom spreminja, člani imajo eno ali več vlog – nudenje opore se že specializira. Sem spadajo razširjena družina, prijatelji na delovnem mestu, sosedi ipd. *Za zadnji, tretji krog*, ki je od središča (ega) najbolj oddaljen, pa je značilno, da je članstvo časovno zelo spremenljivo, vezi so izenačene z vlogo. Tu se ponavadi nahaja oddaljena družina, razni profesionalci (npr. zdravniki, odvetniki ...), sodelavci in sosedje.

Slika 2.1: Teoretični model omrežij socialne opore – diagram treh koncentričnih krogov

Vir: Kahn in Antonucci v Sugeran (1986, 11).

Teoretične predpostavke Kahna in Antonuccijeve so se izkazale za resnične v mnogih empiričnih raziskavah. Tako so npr. Bernard, Campbell in Lee (v Hlebec in Kogovšek 2006, 54) na osnovi empiričnih študij, v katerih so uporabili različne generatorje, prišli do podobnih rezultatov in iz tega opredelili naslednje vrste omrežij:

- emocionalno–intimno omrežje;
- socialno omrežje;
- informacijsko–instrumentalno omrežje;
- globalno omrežje.

Prva tri zgoraj naštetna omrežja ustrezajo trem koncentričnim krogom omrežja Kahn–Antonucci. Emocionalno–intimno omrežje tako ustreza prvemu krogu oziroma krogu najbližje egu omrežja Kahn–Antonuci . Tu so osebe, ki so posamezniku zelo blizu, torej je z njimi tesno in intimno povezan. Socialno omrežje ima značilnosti drugega kroga, kjer odnosi niso nujno intimni, so pa praviloma recipročni. Zunanji, tretji krog po Kahn–Antonucci, pa se pokriva z informacijsko–instrumentalnim omrežjem, ki je relativno veliko, posamezniku pa zagotavlja funkcije, ki jih znotraj prvih dveh omrežij ne more dobiti. To omrežje je redko⁵, vezi pa so v glavnem šibke⁶ (Hlebec in Kogovšek 2006, 54).

⁵ Glede na gostoto kot značilnost omrežij (glej poglavje 2.2.)

⁶ Glede na moč vezi kot značilnost omrežji (glej poglavje 2.2)

2.2 ZNAČILNOSTI SOCIALNIH OMREŽIJ

Nekateri avtorji (npr. Walker, MacBride in Vachon, Vaux v Hlebec in Kogovšek 2003, 115) ugotavljajo, da so nekatere značilnosti omrežij lahko zelo pomembne za raziskovanje in analizo socialne opore. Med te spadajo 1) velikost omrežja, 2) moč vezi, 3) gostota omrežja (število dejanskih vezi glede na vse možne vezi med osebami v nekem omrežju), 4) homogenost vezi (glede na spol, starost ipd.) in 5) geografska razpršenost članov omrežja. Zelo pomembna značilnost omrežij pa je tudi njihova sestava.

Velikost socialnega omrežja je po Igličevi (1988, 15) definirana s številom oseb, ki jih imenuje anketiranec. Merimo jo tako, da seštejemo vse osebe, ki jih je anketiranec naštel pri vsakem generatorju imen (van der Poel 1993, 56). Velikost socialnega omrežja nam torej pove, koliko različnih alterjev ima ego v svojem osebnem omrežju. Vendar pa velikost omrežja ne odraža nujno, koliko in kako kakovostno oporo posameznik dejansko dobiva oziroma jo zaznava (Sarason, Sarason in Peirce v Hlebec in Kogovšek 2003, 115). Prednost velikih omrežji v primerjavi z manjšimi je v večji dostopnosti virov opore ter njihovi raznolikosti. Večja omrežja so ponavadi manj gosta, bolj raznolika, vsebujejo člane z različnimi kompetencami in so zato bogatejši in bolj raznolik vir pomoči (Campbell, Marsden in Hurlbert v Hlebec in Kogovšek 2003, 115).

Moč vezi se najpogosteje meri tako, da se anketiranca vpraša, kako blizu mu je določen alter, pri čemer se vezi označene kot bližnje, štejejo za močne, bolj oddaljene pa za šibke. Gre torej za subjektivno označevanje. Potrebno je meriti tako močne kot tudi šibke vezi, saj se njihov pomen in vsebina bistveno razlikujeta. Pri merjenju moči relacije ločimo dva pristopa, in sicer nominalističnega, kjer moč določi raziskovalec glede na različne kriterije, in realističnega, kjer moč določi anketiranec sam. Drugi načini merjenja moči vezi so še pogostost stikov, recipročno priznavanje stika, stopnja multipleksnosti, dolžina poznanstva, nudenje emocionalne opore in socialna homogenost članov omrežja (Hlebec in Kogovšek 2006, 34). Marsden in Campbell (v Hlebec in Kogovšek 2006, 35) pa sta primerjala različne indikatorje moči relacije in pri tem ugotovila, da je najboljši indikator moči vezi občutek bližine, torej intenzivnosti povezave.

Gostota omrežja je definirana s številom dejanskih oziroma obstoječih vezi glede na vse možne vezi med osebami v nekem omrežju (Iglič 1988; Hlebec in Kogovšek 2003).

Gostota omrežja narašča z večanjem števila sorodstvenih in pada z večanjem števila nesorodstvenih vezi (Iglič, 1988, 25). Gostota omrežja daje glede socialne opore različne rezultate. Nekatere raziskave (npr. Granovetter, Hirsch v Hlebec in Kogovšek 2003, 115) kažejo, da so bolj raznolika omrežja zelo učinkovita posebej ob pomembnih življenjskih spremembah. Po drugi strani pa Fischer (v Hlebec in Kogovšek 2003, 116) trdi, da je vzdrževanje večjih in manj gostih omrežij bolj naporno, ter da lahko povzročajo zmedo namesto pomoči. Manjša, gosteje povezana omrežja so lahko boljši in bolj zadovoljiv vir pomoči. V raziskavah Marsdena ter Wellmana in Wortleya (v Hlebec in Kogovšek 2003, 116) so rezultati pokazali, da neformalna opora v veliki meri prihaja od gostejših omrežij.

Homogenost omrežij je definirana kot delež tistih akterjev v omrežju, ki se v izbranih dimenzijah ne razlikujejo od ega (Iglič 1988, 26). Homogenost v omrežju lahko opazujemo glede na spol, starost, narodnost, izobrazbo, delovni status ipd. Homogenost bo torej večja, če bo v omrežju več alterjev z enako individualno karakteristiko, ki pripada egu.

Geografska oddaljenost pomeni oddaljenost alterja od ega. Je pomembna informacija za sosedska in prijateljska omrežja, prav tako pa je še posebej pomembna za nekatere segmente populacije, mednje spadajo tudi starejši (Hlebec in Kogovšek 2006, 33–34).

Poleg vseh zgoraj naštetih značilnosti omrežja, je pomembna tudi *sestava omrežja* in s tem implicirana kakovost omrežja oziroma kakovost pomoči, ki jo lahko nudijo njegovi člani (Hlebec in Kogovšek 2003, 116). Po Iglič (1988, 21) sestavo omrežja ugotavljamo s povprečnim številom sorodstvenih in nesorodstvenih vezi v posameznikovem omrežju. Hlebčeva in Mandičeva (2005, 5) pravita podobno, in sicer, da je sestava izražena v deležih ali odstotkih posameznih tipov odnosov (npr. odstotek sorodnikov, prijateljev, sosedov). Sestavo omrežja merimo tako, da anketiranec opredeli relacijo, v kateri je s posameznim alterjem. Sestava omrežja je lahko določena tudi v pogojih homogenosti med člani omrežja in središčno osebo glede na starost, spol, socialni status ali etnično pripadnost. Preverimo lahko mnogo značilnosti omrežja, med katere spadajo tudi frekvenca stikov, geografska bližina in trajnost ter intenzivnost odnosa. Testiramo lahko zadovoljstvo v odnosu, stopnjo recipročnosti in, ali odnos vključuje eno ali več tipov izmenjave (Vaux v Bojnec 2009, 27).

3 SOCIALNA OPORA

3.1 OPREDELITEV SOCIALNE OPORE

Kot je bilo omenjeno že prej (glej poglavje 2.1), je socialna opora eno od pomembnih področji, na katerih se je uveljavila analiza socialnih omrežij. Zgodnejše opredelitve (npr. Weis, Thoits v Rogelj in drugi 2004) socialne opore so poudarjale predvsem njeno emocionalno razsežnost, torej opore kot občutka pripadnosti, sprejemanja, varnosti in skrbi za druge ipd.

Med pomembne začetnike sistematičnega raziskovanja socialne spadajo Cassel, Caplan in Cobb (Hlebec in Kogovšek 2006, 14–16). Vsi omenjeni avtorji so bili prepričani, da socialna opora igra ključno vlogo zaščite pred stresom in raznimi krizami, z razliko v tem, da je Caplan poudarjal pomembnost vzajemnosti in trajnosti odnosov, pri čemer se v nasprotju s Casselom ni omejeval na najbližje vezi, ampak je upošteval tudi bolj oddaljene. Na drugi strani je Cobb socialno oporo natančneje opredelil tudi kot informacijo, ki posamezniku omogoča zavedanje, da je ljubljen, sprejet in spoštovan. Čeprav je iz njihovih del razvidno, da so se zavedali, da obstaja več vrst socialne opore, so poznejši teoretiki in raziskovalci socialne opore (npr. Thoits v Hlebec in Kogovšek 2003) še vedno poudarjali primarni pomen emocionalne opore.

Novejše opredelitve poudarjajo, da je socialna opora kompleksen interakcijski in komunikacijski proces med ljudmi ali kompleksni pretok sredstev in dobrim med člani omrežja (Hlebec in Kogovšek 2006, Hlebec in Kogovšek 2003; Rogelj in drugi 2004).

Ena najboljših in najbolj celovitih je Vauxova opredelitev socialne opore kot kompleksnega pojma višjega reda. Vaux socialno oporo deli na tri osnovne elemente: 1) vire socialne opore, 2) oblike socialne opore in 3) posameznikovo subjektivno zaznavo oziroma oceno virov in oblik socialne opore. Ti trije elementi so medsebojno povezani preko kompleksne dinamike procesov izmenjave in komuniciranja med posameznikom in njegovim socialnim okoljem (Hlebec in Kogovšek 2006, 16). Viri v tej klasifikaciji predstavljajo del socialnega omrežja na katerega se posameznik obrača po pomoč, oblike socialne opore so specifična dejanja opore posamezniku, posameznikova subjektivna zaznava socialne opore pa je ocena zadostnosti in kvalitete te opore (Vaux v Kogovšek in drugi 2003, 184).

Čeprav v literaturi obstaja vrsta različnih razsežnosti socialne opore, se zdi, da se je na osnovi teoretičnih opredelitev in empiričnih študij oblikoval relativen konsenz, po katerem lahko vrste socialne opore uvrstimo v štiri večje skupine:

- *instrumentalna/materialna opora* se nanaša na pomoč v materialnem smislu (npr. posojanje denarja, orodja, pomoč pri hišnih opravilih ...);
- *informacijska opora* se nanaša na informacije, ki jih anketiranec ponavadi potrebuje ob kakšni večji življenjski spremembi (npr. ob selitvi, iskanju nove službe);
- *emocionalna opora* je pomoč v času večjih ali manjših življenjskih kriz (npr. smrt bližnjega, ločitev, težave na delovnem mestu ali v družini);
- *druženje* pa predstavlja socialno oporo, ki se izraža v obliki neformalnega občasnega druženja (izleti, obiskovanje, kino) (Hlebec in Kogovšek 2003, 106–107).

Zgoraj predstavljene socialne opore so razdeljene glede na vrsto pomoči posamezniku. Glede na to, da analiziramo omrežja socialne opore starejših v institucionalnem varstvu, je pomembno omeniti tudi oblike socialne opore glede na vire opore, kjer ločimo formalno in neformalno oporo.

Kot *neformalno oporo* opredelimo oporo, ki jo nudijo pretežno družina, sorodniki in prijatelji, torej izvira v odnosih znotraj družine in skupnosti, zanjo pa je značilno, da je brezplačna (Graham v Dremelj 2003; Novak in drugi 2004).

V okvir *formalne opore* pa spadajo država, institucije in različne organizacije formalnega sektorja. Formalna opora je opredeljena kot profesionalne storitve, ki jih označujejo birokratska organizacija, specializacija funkcij, formalizacija in standardizacija pravil delovanja ipd. (Vaux v Dremelj 2003, 159).

Želja vsakega posameznika je seveda imeti kakovostno življenje, za kar pa je potrebno imeti pravo mero vseh vrst opore, ki se morajo medsebojno dopolnjevati in usklajevati.

4 INSTITUCIONALNO BIVANJE STAREJŠIH LJUDI

4.1 SPLOŠNO O DOMOVIH ZA STAREJŠE

Življenje posameznika v sodobni družbi je nenehno povezano z različnimi institucijami. Rojstvo je povezano z bolnišnicami oziroma s porodničnicami, mladost z različnimi izobraževalnimi ustanovami, odraslost z institucijami, v katerih smo zaposleni in katere rabimo za vsakdanje potrebe, v starosti pa se ciklus ponovno sklone z bolnišnicami in domovi za starejše.

Institucionalno, domsko bivanje je ena od oblik varstva starejših ljudi, ki po Ramovšu (2003, 311) in Hojnik - Zupančevi (1994, 2) pomeni popolno in trajno oziroma doživljenjsko odstranitev starega človeka iz njegovega domačega okolja, pri čemer gre lahko tudi za zgolj začasno obliko, npr. v procesu rehabilitacije.

Domove za starejše, ki izvajajo institucionalno varstvo starejših, so zaznamovali predhodniki današnjih domov za starejše, med katerimi Malijeva (2008) izpostavlja špitale, ubožnice in hiralnice. Špitale so bili dobrodelne ustanove oziroma zatočišča, ki so imela predvsem socialno funkcijo, oskrbovanci pa so bili deležni tudi zdravstvene oskrbe, pri čemer ne prva ne druga nista bili ravno zadovoljivi. Ubožnice so bile zavodi, v katerih so oskrbo dobili posamezniki, ki si z delom niso mogli zagotoviti osnovnih življenjskih funkcij. V zadnjih, hiralnicah, pa so dobili primerno oskrbo onemogli in neozdravljivo bolni ljudje. V Sloveniji je skrb za stare ljudi že od 14. stoletja naprej vezana na institucije, zato današnja izrazito institucionalno usmerjena skrb za starejše ni presenetljiva (Mali 2008, 10–16).

Hojnik - Zupančeva (1994, 3–12) pravi, da institucionalni red zmanjšuje svobodo in kontrolo, ki naj bi jo imeli stanovalci, s tem pa povečuje stopnjo odvisnosti. Prihodnost domskega bivanja je torej v čim večji individualizaciji oziroma spoštovanju individualnih potreb in zasebnosti stanovalcev, kar je tudi eno izmed etičnih načel, ki ga morajo izpolnjevati vsi zaposleni v socialnem varstvu.

Domovi za starejše so se tudi v Sloveniji iz špitalov, ubožnic in hiralnic razvili v danes velike in zapletene institucionalne sisteme. Accetto (1968, 22) trdi, da imamo v socialno-zdravstvenem varstvu starejših oseb tako močno tradicijo kot malokateri narod v Evropi. Na prelomu tisočletja so bili domovi za starejše lepi, večinoma na novo

zgrajeni ali pa vsaj prenovljeni. V njih so prehrana, čistoča, ogrevanje, zdravstveno varstvo in nega, delovne terapije ter druge materialne storitve na visoki, nadpovprečni evropski ravni, imajo pa tudi pomanjkljivost premajhnega posvečanja nematerialnim socialnim potrebam starih ljudi, zlasti pogojem za večjo kakovost medčloveških odnosov (Ramovš 2003, 313–315). S prednostmi in slabostmi je funkcija domskega varstva maksimalno zagotavljati osnovne življenjske potrebe in nuditi osnovno zdravstveno varstvo, pri čemer je potrebno poudariti, da je namen funkcije kvalitetno zadovoljiti potrebe posameznika, ki si to sam ne more zagotoviti (Hojnik - Zupanc 1994, 2).

Institucionalno bivanje je po mednarodnih kriterijih in kriterijih Organizacije združenih narodov namenjeno približno 5 % starostne populacije (Hojnik - Zupanc 1994; Ramovš 2003; Mali 2008). Domovi za starejše so neprestano polni, čakalne vrste pa iz dneva v dan večje. Pri nas zato obstajajo tudi druge neinstitucionalne vendar organizirane oblike pomoči starejšim. V domu ob Savinji, kjer raziskujemo omrežja socialne opore starejših, tako npr. delujejo dnevni centri, ki zagotavljajo zdravstveno in socialno oskrbo, prehrano, varovanje, razvedrilne programe ipd. V okviru doma so na voljo tudi oskrbovana stanovanja, v katerih so pogoji bivanja podobni tistim v lastnem stanovanju, preko njih pa je posamezniku omogočena velika mera samostojnosti in zasebnosti. Omeniti velja še mrežo organiziranih socialno-varstvenih storitev v bivalnem okolju starejših, ki obsega pomoč pri higieni, gospodinjsko pomoč, pomoč pri ohranjanju stikov ipd. (SSZS 2007b).

Pri nas so domovi za starejše javni in zasebni. Slovenija je imela do nedavnega samo javne domove, zadnja leta pa vstopajo v prostor tudi zasebni. Po načrtu države za širjenje mreže programov oskrbe je vsako leto zgrajenih nekaj novih domov. Povprečna velikost slovenskih domov za starejše je po podatkih Skupnosti socialnih zavodov Slovenije⁷ 213 mest za starejše, kar narekuje specifično organizacijo življenja in dela v skupnosti (Mali 2009, 98). Po podatkih SSZS je bilo tako leta 2009 v javnih domovih za starejše na voljo 13.600 mest v 56 zavodih, v zasebnih domovih za starejše pa 3.400 mest pri 28 izvajalcih s koncesijo (SSZS 2007a). SSZS pri tem opozarja na problem, da so zasebnim domovom, v nasprotju z javnimi, v ceni priznani tudi investicijski stroški, medtem ko javni domovi ne morejo toliko vlagati v investicije in razvoj novih storitev,

---

⁷ V nadaljevanju SSZS.

ter da lahko tako začenjajo zaostajati za zasebnimi domovi. Država bi morala zato zagotavljati vire za usklajen razvoj javnih in zasebnih izvajalcev institucionalnega varstva (SSZS 2008).

Če pogledamo še statistične podatke, ti kažejo naslednjo sliko. V letu 2007 je po podatkih Statističnega urada Republike Slovenije v Sloveniji delovalo 69 domov za starejše in 14 posebnih socialno-varstvenih zavodov, v katerih je bivalo 19.008 oskrbovancev, od tega jih je bilo v domovih za starejše 13.856 (SURS 2009), kar predstavlja dobre 4 % vseh starejših ljudi v Sloveniji, oziroma če gledamo na spol, je to 2,7 % vseh moških in 5,2 % vseh žensk starejših od 65 let (SURS 2008). Odstotek starih, ki živijo v domu za starejše v Sloveniji, je torej manjši od okvirno določenega odstotka (5 %) po mednarodnih kriterijih.

Primerjava podatkov Statističnega urada Republike Slovenije in podatkov Skupnosti socialnih zavodov Slovenije kaže na to, da se kapaciteta domov neprestano veča, med drugim tudi zaradi vse večjega števila starostnikov in posledično zaradi večjega povpraševanja. Leta 2009 je bilo v Sloveniji na voljo skoraj 18.500 mest v 91 domovih in posebnih zavodih, od tega jih je 17.000 živelo v javnih in zasebnih domovih za starejše (SSZS 2007a).

Med tistimi, ki so živeli v domu, je bilo v letu 2007 glede na spol več žensk (74,8 %) in tistih starih nad 80 (59,2 %). Bolj podrobni podatki so v spodnji tabeli (tabela 1), kjer lahko vidimo število oskrbovancev po spolu in starostnih skupinah.

Tabela 4.1: Oskrbovanci glede na spol in starostne skupne

SPOL	STAROSTNE SKUPINE								SKUPAJ
	Do 39	40–49	50–59	60–64	65–69	70–74	75–79	Nad 80	
Moški	18	61	283	224	399	545	671	1296	3497
Ženske	14	44	163	194	394	842	1803	6905	10359
SKUPAJ	32	105	446	418	793	1387	2474	8201	13856

Vir: SURS (2009).

Najpogostejši razlog za sprejem v dom je bila starost, in sicer v 67,5 %, od tega jih je bilo kar 83,7 % bolnih. Sledila so hujša duševna obolenja (22,4 %), nato neurejene stanovanjske in družinske razmere (5,8 %), v 4,3 % pa so bili razlogi za sprejem v dom drugi (SURS 2009).

4.2 KAKOVOST ŽIVLJENJA V DOMOVIH ZA STAREJŠE

V različnih življenjskih obdobjih ima posameznik različne potrebe. Tako se potrebe mladih razlikujejo od starejših, prav tako pa se potrebe starejših, ki živijo v lastnem domu, razlikujejo od tistih, ki živijo v domovih za starejše. Glede na to, kakšne so potrebe oziroma kako so le-te zadovoljene, pa je odvisna kakovost življenja. Pri kakovosti življenja srečamo celo vrsto njenih opredelitev in tako tudi več metodoloških načinov za njeno merjenje. Večina raziskovalcev kakovosti življenja se osredotoča na objektivne kazalce, kot so npr. ekonomski kazalci, kakovost naravnega okolja, zdravje, dostop do zdravstvenih storitev, izobraževanje, možnost kulturnega učenja, politična svoboda; nekateri raziskovalci pa vnašajo v svoja raziskovanja tudi subjektivna stanja, ki se kažejo v stališčih, čustvih in vrednotah, npr. sreča-nesreča, zadovoljstvo-nezadovoljstvo, integriranost-odtujenost (Antončič in Boh 1991, 7–8). Za kakovostno življenje mora človek imeti zadovoljene tako materialne kot tudi nematerialne potrebe. Še tako dobra zadovoljitev ene ali večih potreb ob zanemarjanju nekaterih drugih, lahko povzroča dodatne življenjske težave, ali celo izničenje zadovoljitve prvih. Ramovš (2003, 87–88) zatrjuje, da je pogosta današnja izkušnja, da imajo stari ljudje dobro zadovoljene materialne potrebe, so zdravi in duševno čili, vendar pa so nezadovoljni, ker so osamljeni in zaskrbljeni na področju medčloveških odnosov, torej nimajo zadovoljenih nematerialnih potreb.

O'Boyle (v Doumit in Nasser 2008, 73) pravi, da je pri merjenju kakovosti življenja treba biti pozoren na kognitivne, čustvene in funkcionalne sposobnosti, ki so zelo pomembne za starejše in za njihovo dobro počutje. Bowling in drugi (v Doumit in Nasser 2008, 73) so ugotovili, da sta za dobro počutje in kakovostno življenje starejših najpomembnejši odsotnost bolezni in socialna omrežja oziroma socialna opora.

Kakovostno življenje je nekaj, k čemur strmimo vsi. Tako si tudi starejši ljudje želijo kakovostno življenje v njihovem tretjem življenjskem obdobju. Obstajajo pa razlike med kakovostjo življenja starejših, ki živijo v domačem bivalnem okolju, in tistimi, ki živijo v domovih za starejše. Čeprav se nemalokrat srečujemo z raznimi predsodki, ki jih imajo starejši v povezavi z domovi za starejše, pa raziskava Svetinove (2001) o kakovosti življenja starostnikov (v Janež 2004, 38) kaže na boljši položaj bivanja v domu za starejše v primerjavi z bivanjem v domačem bivalnem okolju. Skozi raziskavo je bilo ugotovljeno naslednje:

- delež starejših v instituciji, ki živijo kakovostno starost, je višji kot pri starejših v domačem okolju;
- delež starejših, ki jih življenje osrečuje, je višji kot v domačem bivalnem okolju, kar lahko pripišemo organiziranemu delu v institucijah;
- delež starejših v instituciji s pozitivno vizijo je višji kot v domačem okolju;
- delež starejših v instituciji, ki občutijo prostor kot omejitev njihove samostojnosti, je nižji kot v domačem bivalnem okolju;
- institucija daje ljudem, ki so v domačem bivalnem okolju osamljeni in izolirani, občutek varnosti (Svetina v Janež 2004, 38).

Na splošno imajo vse institucije nekaj skupnih značilnosti, kot so: popolna zadovoljitev osnovnih eksistenčnih potreb, predpisani dnevni ritem, racionalizacija dela, skupinske aktivnosti, prevladovanje javnega prostora nad zasebnim. Organizacija znotraj institucije pa se razlikuje od doma do doma, kar je po Bearleyu (v Hojnik - Zupanc 1999, 97–98) odvisno od šestih dejavnikov:

- stanovalcev, z njihovimi individualnimi življenjskimi izkušnjami, potrebami, osebnostjo in željami;
- osebja, z njihovimi izkušnjami in pričakovanji;
- pravil, rutine in navad dnevnega ritma, ki oblikujejo medosebne interakcije;
- fizičnega okolja: stavbe, opreme, dekoracije, ki omejuje ali spodbuja oblike interakcije in vsakodnevno vedenje;
- odnosov med stanovalci in osebjem: stališč in obnašanja enih do drugih in
- odnosov stanovalcev in osebja do zunanjega sveta: svojcev, bližnjega bivalnega okolja, drugih institucij.

Glass (v Hojnik - Zupanc 1994, 3) kvaliteto življenja v domovih za starejše opredeljuje s štirimi stvarmi, in sicer: 1) posegi in ravnanja strokovnega osebja; 2) fizičnim okoljem; 3) prehrano in 4) odnosi med domom in občino. Stopnja kvalitete domskega življenja je izražena s kombinacijo vseh štirih. Malijeva (2004, 108) na drugi strani pravi, da kvaliteta življenja stanovalcev in njihovo zadovoljstvo temelji na odnosnem sistemu, ki je večslojen. Nanaša se na odnos med zaposlenimi in stanovalci, med zaposlenimi in svojci, med stanovalci in njihovimi svojci, med samimi stanovalci in med zaposlenimi. Tako naj bi dober odnosni sistem zagotavljal kvalitetno delo in zadovoljstvo na vseh ravneh sistema. Dodaja še, da je počutje stanovalcev v veliki meri odvisno od odnosa zaposlenih do njih (Mali 2004, 105).

5 SOCIALNA OMREŽJA IN SOCIALNA OPORA STAREJŠIH

5.1 SOCIALNA OMREŽJA STAREJŠIH

Socialna omrežja niso neka konstanta, ki bi jo pridobili v določenem trenutku in jo kasneje posedovali za celo življenje. Socialna omrežja, njihova sestava in velikost se skozi človekovo življenje spreminjajo. V določenih življenjskih prehodih, npr. pri prehodu iz izobraževanja na delovno mesto ali pri prehodu iz delovnega mesta v upokojitev, lahko del prejšnjih omrežij izgubimo, del pa jih lahko na novo pridobimo.

Ker se pričakovana življenjska doba podaljšuje, posledično pa se družba vse bolj stara, postaja preučevanje starostnikov in s tem tudi njihovih omrežij vse bolj pomembno in relevantno. Omrežja socialne opore so za starostnike zelo pomembna, saj zaradi njihovih pešajočih moči niso več tako samozadostni kot so bili pred tem.

Omrežja socialne opore starejših se zaradi specifičnosti starostnikov razlikujejo od drugih družbenih skupin, so npr. manjša in bolj homogena (Hlebec in Mandič 2005, 4), se pa podobno kot ostali segmenti populacije obračajo pretežno na neformalna socialna omrežja (Hlebec 2003, 171). Wengerjeva (Hojnik - Zupanc 1999; Hlebec 2003) je z longitudinalno raziskavo prikazala pet tipov socialnih omrežij starostnikov. Med dejavnike, ki vplivajo na oblikovanje in vzdrževanje socialnega omrežja, je izpostavila tri dejavnike: 1) demografski dejavniki (značilnosti primarne družine, obstoj lastne družine); 2) migracije in 3) posameznikovo osebnost in temperament. Tipi socialnih omrežij starostnikov Wengerjeve so prikazani v spodnji tabeli (glej Tabelo 5.1).

Tabela 5.1: Tipi socialnih omrežij po Wengerjevi

Tipi omrežij starostnikov	Značilnosti	Velikost omrežja	Predstavniki
1. Sorodstveno oz. družinsko omrežje	<ul style="list-style-type: none"> - skupno bivanje z otrokom - družina skrbi za večino potreb starostnika - vključenih je nekaj prijateljev in sosedov z obrobno vlogo	majhna (do 4)	ovdoveli in starejši starostniki (nad 80 let), slabšega zdravja
2. Omrežje, integrirano v bivalno okolje	<ul style="list-style-type: none"> - tesna povezanost z družino, prijatelji, sosedi (majhna geografska oddaljenost) - temelji na dolgotrajnem bivanju v isti	večja (do 8)	starostniki mlajši (65–74 let)

	skupnosti in aktivnem vključevanju v to skupnost		
3. Samostojno, samozadostno oporno omrežje	<ul style="list-style-type: none"> - tipična povezanost z enim sorodnikom - zanesejo se na sosede - življenje usmerjeno v gospodinjstvo in precej izolirano 	majhna (do 4)	samske osebe, ki živijo same in nimajo otrok
4. Oporno omrežje širšega bivalnega okolja	<ul style="list-style-type: none"> - aktivna povezanost z oddaljenimi sorodniki (otroci) in bližnjimi prijatelji, sosedi - odsotnost sorodnikov, ki so geografsko blizu 	večja (do 8)	osebe iz srednjega razreda pri selitvi in ob upokojitvi
5. Omrežje z zaprto osebnostjo	<ul style="list-style-type: none"> - sorodniki, če so, so geografsko oddaljeni - stikov s sosedi ni - nekaj prijateljev, ki živijo blizu 	majhna (do 4)	neodvisni pari odvisne stare osebe, ki živijo izolirano

Vir: Hlebec (2003, 171–172).

Med temi tipi sta najbolj izpostavljena tretji in peti tip, saj gre za starostnike, ki živijo sami in nimajo veliko stikov z drugimi ljudmi. Njihova omrežja socialne opore so majhna, ob povečanih potrebah po socialni opori nujno potrebujejo druge vrste pomoči, med drugim tudi formalne. V Sloveniji prevladuje družinski oziroma sorodniški tip omrežja socialne opore, kar na eni strani pomeni dobro opremljenost z neformalnimi viri, na drugi pa večjo obremenitev članov družinskega omrežja (Hlebec 2003, 180).

Marsden (v Kogovšek in drugi 2003, 191) pravi, da velikost omrežja s starostjo upada, saj takrat ljudje začnejo izgubljati člane omrežja z upokojitvijo (v omrežjih ni več toliko sodelavcev), s smrtjo bližnjih in s fizičnimi težavami, ki so vezana na omejeno gibanje, vendar pa trend upadanja velikosti omrežja s starostjo ni linearen. Tipično omrežje socialne opore starostnika je v povprečju veliko nekje med 5 in 7 oseb, med katerimi so na prvem mestu člani družine, sledijo drugi sorodniki ter nekateri sosedge in prijatelji (Hlebec 2003, 172). V raziskavi o socialnih omrežjih prebivalstva Slovenije so ugotovili, da imajo anketiranci stari 67 let in več v omrežju povprečno 5,3 alterje (Kogovšek in drugi 2003, 192). Nekateri, npr. Antonucci in Akiyama (v Kregar 2007, 31) pa ugotavljajo, da imajo starejši ljudje v svojih omrežjih v povprečju od 5 do 10 alterjev.

Empirične študije so pokazale, da se skozi življenjske cikle, torej s starostjo, kažejo tudi spremembe v sestavi omrežja. Cumming in Henry (Kogovšek in drugi 2003, 187) sta sklepala, da prevladujoče družbene norme vzpodbujajo stare ljudi, da se postopoma umaknejo od članov svojega omrežja in tako postajajo čim bolj izolirani. Podobno ugotavlja tudi Krause (v Kogovšek in drugi 2003, 187), ki pravi, da empirične raziskave kažejo na to, da značilen odstotek starejših ne vzdržuje pomembnih družbenih vezi. Tem raziskavam so nasprotovale številne druge (npr. Cartensen v Kogovšek in drugi 2003, 187), kjer je bilo ugotovljeno, da starejši niso nujno izolirani, in da njihova omrežja ostajajo živahna tudi v poznejšem življenjskem obdobju.

5.2 SOCIALNA OPORA STAREJŠIH

V preteklosti je skrb za starostnike nosilo neformalno socialno omrežje, predvsem ožja in širša družina. Tudi s širitvijo institucionalnih oblik bivanja in drugih pomoči starostnikom (npr. pomoč na domu) se je v večih raziskavah izkazalo, da se ljudje, tudi starejši, še vedno obračajo pretežno na neformalne vire socialne opore (Hlebec 2004, 992–993). Obstajata dva modela povezave med formalno in neformalno oporo. Prvi pravi, da je neformalna pomoč, npr. družine, umaknjena takoj, ko člani omrežja zaznajo, da obstaja možnost formalne opore, npr. institucije ali organizacije (Green v Kregar 2007, 19). Drugi model pa zagovarja tezo, da so večji prejemniki formalne opore tudi večji prejemniki neformalne (npr. Brody v Kregar 2007, 20). Drugi model se sklada z najpogostejšo razlago raziskovalcev omrežij socialne opore, ki menijo, da so formalne usluge izhod v sili po tem, ko so viri neformalne opore izčrpani.

Raziskava o omrežjih socialne opore prebivalstva Slovenije je pokazala, da starejše osebe v 43 % zaprosijo za formalno pomoč v primeru večje materialne opore, ta odstotek tudi presega delež glede na celotno populacijo. Pri manjši materialni opori starejši za formalno pomoč zaprosijo v 9,4 %, pri emocionalni v 3,2 %, v primeru bolezni pa v 4,3 % (Ferligoj in drugi v Dremelj 2003, 163). Podatki raziskave torej govorijo o tem, da se starejši na formalno omrežje obrnejo predvsem v primeru manjše materialne opore in v primeru bolezni, v primeru emocionalne opore pa se še vedno v veliki meri obračajo na neformalno omrežje.

Družinski odnosi so za starejše osebe zelo pomembni, saj ponujajo priložnosti za medsebojno praktično in emocionalno pomoč med generacijami, ter imajo velik vpliv pri skrbi za druge in izmenjavi znanja, izkušenj (Dwyer v Kogovšek in drugi 2003, 185). Posebej nekatere najbližje sorodstvene povezave (npr. odnos starši otroci, bratje sestre) so močan in večrazsežen vir opore. Vendar v kasnejšem življenjskem obdobju, tj. v obdobju starega starševstva, ravno zdravim in dobro preskrbljenim starim staršem, družine nudijo malo pomoči, saj ti v večini z njihove strani pričakujejo predvsem pozornost in naklonjenost (Norris in Tindale v Kogovšek in drugi 2003, 185). McGlone (v Kregar 2007, 18) razmišlja o tem, da bo verjetno prišlo do sprememb med povezanostjo staršev in njihovih otrok. Vez med starši in otroci je zanj najmočnejša in tako predstavlja najpomembnejši vir socialne opore starejših ljudi. Problem se pojavi pri ljudeh, ki otrok nimajo in imajo zato manjše možnosti povezovanja znotraj družinskih omrežji, manjka pa jim tudi ključni vir socialne opore v starosti.

O zanimivih rezultatih poročanja o količini prejete opore, ki jo dobijo starejši starši od svojih otrok, govorijo Ikkink, Tilburg in Knipscheer (v Ikkink in drugi 1999, 836). Pišejo o tem, da otroci trdijo, da dajejo več opore njihovim staršem, kot pa starejši starši dejansko priznajo, da jo dobijo. Pravijo, da za to obstajajo trije razlogi. Za otroke je lahko, glede na ritem življenja, v katerem živijo, poleg njihovih ostalih obveznosti, velik napor skrbeti še za njihove starše in jim dajati vso podporo. Starši tako pričakujejo več podpore od svojih otrok, kot pa so jim jo ti sposobni dati. V tem primeru lahko razočaranje staršev zaradi občutka premalo dobljene podpore vodi v podcenjevanje le-te. Drugi razlog je lahko ta, da starši želijo poudariti svojo neodvisnost in tako sporočajo, da prejemajo manj podpore kot so jo dejansko dobili. Podobno je tudi z otroki. Ker želijo ti poudariti svojo ustrežljivost, poročajo o večji količini dane podpore, kot je bila dejansko dana. Kot zadnji razlog pa omenjajo to, da je mogoče, da starši ne zaznavajo vseh vrst podpore, ki jim jo otroci dajejo.

Če omenimo še odnos bratov in sester, Campbell in sodelavci⁸ pri teh ugotavljajo, da se s starostjo bližina, stiki in pomembnost vezi med brati in sestrami povečuje. Raziskovali so štiri omrežja socialne opore, in sicer: oporo zaupanja, oporo v obliki druženja, emocionalno in instrumentalno oporo. V raziskavi so ugotovili, da bratje in sestre večinoma nudijo emocionalno oporo, instrumentalno oporo in oporo zaupanja. Pri opori

---

⁸ V raziskavi *Sibling ties in later life* (1999).

zaupanja so v starosti bratje in sestre nekoliko manj pomembni, v primeru, ko so ti časovno oddaljeni več kot eno uro; pomembnost tako z bližino narašča. Pri opori druženja so ugotovili, da bratje in sestre pri samskih starejših sledijo prijateljem, so pa še bolj pomembni za emocionalno oporo tistih starejših, ki so ovdoveli. Raziskava kaže tudi na to, da so bratje in sestre pomembni ponudniki socialne opore v obliki neformalnega druženja, predvsem tistim starejšim brez otrok. Pri emocionalni opori so ugotovili, da so najpomembnejši ponudniki partnerji. Če bratje in sestre niso geografsko oddaljeni, so v veliko meri ponudniki emocionalne opore samskim moškim in ženskam, prav tako pa dominirajo pri ovdovelih starejših (Campbell in drugi 1999, 125–131).

Glavni vir socialne opore starejšim, v raziskavi o socialnih omrežjih Slovenije, so bili otroci. Tudi pri druženju, kjer so ključni vir opore prijatelji, odstotek otrok ni bil zanemarljiv (18,5 %). Emocionalno oporo so starejšim posredovali partnerji, otroci, prijatelji in tudi drugi sorodniki. Po materialno oporo so se starejši po večini zatekali k otrokom, drugim sorodnikom, bratom in sestram, prijateljem, delno pa tudi k sosedom (Ferligoj in drugi v Dremelj 2003, 158–159).

Emocionalna opora je za starejše še posebej pomembna, saj je po mnenju Isaacowitza in Seligmana (v Šadl in Hlebec 2007, 229) neločljivo povezana z uspešnim staranjem. Emocionalna opora je tudi pomemben neodvisni napovedovalec ohranjanja kognitivnih funkcij (npr. jezik, verbalni in neverbalni spomin, abstraktno mišljenje, prostorske sposobnosti ipd.), prispeva torej k upočasnenemu upadanju kognitivnih procesov povezanih s staranjem (Šadl 2005, 226). Emocionalno oporo v omrežjih srednje in starejše generacije sta raziskovali tudi Šadlova in Hlebčeva, in sicer v kontekstu odzivnosti in dajanja opore v primeru čustvenih težav. Njuni rezultati so pri emocionalni opori v primeru odzivnosti omrežja sovpadali s tistimi, ki jih v svoji študiji navaja J. B. Hamilton. Te oblike emocionalne opore so: 1) prisotnost drugih, kar pomeni dosegljivost in pripravljenost članov pomagati; 2) spodbudne besede, katerih namen je pomirjanje in 3) aktivnosti, ki omogočajo preusmeritev pozornosti na druge teme (Hamilton v Šadl in Hlebec 2007, 235). Pri percepciji nudenja emocionalne opore sta omenjeni avtorici izvedeli, da intervjuvanim osebam dajanje opore pomeni veliko, neko zadovoljstvo, veselje, zadoščenje ipd. (Šadl in Hlebec 2007, 242–243).

Granoveter (v Dremelj 2003, 159) ugotavlja, da velik del instrumentalne in informacijske opore nudijo bolj emocionalno oddaljene vezi, npr. znanci, sodelavci,

sosedje, kar se ujema z zunanjim, tretjim kontingenčnim krogom po Kahn-Antonucci. Na drugi strani pa sta Kogovškova in Hlebčeva (2008, 143) ugotovili, da največ informacijske opore ego nudijo bližnji sorodniki, partnerji, prijatelji in starši, se pravi emocionalno bližje vezi. Antonucci je s sodelavci v raziskavi o negativnih učinkih tesnih družbenih odnosov⁹ ugotovila, da imajo starejši egi (med 50 in 95) v tretjem – instrumentalno-informacijskem krogu malo manj kot 2 alterja, pri čemer imajo ženske (1,95) malenkost več alterjev kot moški (1,88) (Antonucci in drugi 1998, 380). V drugi raziskavi¹⁰, ki jo je prav tako izvedla Antonucci s sodelavci, pa so ugotovili, da imajo v tretjem krogu najmanj alterjev najstarejši egi, stari med 80 in 93 let. Ti imajo v povprečju malo več kot enega alterja (Antonucci in drugi 2004, 360).

Če se vrnemo na raziskavo o socialnih omrežjih Slovenije, so ugotovili tudi, da s starostjo odstotek nesorodniških in prijateljskih vezi upada, narašča pa odstotek sosedskih vezi (Dremelj in drugi 2004, 51). Barkerjeva (v Filipovič 2007, 303), ki je preučevala neformalno in nesorodstveno obliko pomoči starostnikom, je ugotovila, da je od 5 do 10 % starejših odvisnih od pomoči sosedov oziroma drugih v skupnosti. Sosedje so lahko tako pomembno dopolnilo omrežju socialne opore starostnika, ali pa celo več kot to – postanejo lahko primarna opora starostnika, še posebej v primeru pomanjkanja družinskih virov pomoči (Filipovič in drugi 2005, 209). V raziskavi o socialnih omrežjih Slovenije so posebej zanimivi podatki, ki kažejo na vzajemnost socialne opore. Sosedje so namreč redki prejemniki opor, vendar pogostejši pri starejši generaciji. Ta svojim sosedom najpogosteje nudi predvsem manjšo materialno oporo, vendar podatki kažejo tudi na to, da, če opora obstaja, se ta porazdeli med vse tipe opore precej enakovredno, čeprav v majhni meri (Filipovič 2007, 308–309).

---

⁹ Raziskava: Negative effects of close social relations (1998).

¹⁰ Raziskava: Attachment and close relationships across the life span (2004).

6 OPREDELITEV PROBLEMA IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Človek je kot družbeno bitje neprestano vpet v mrežo socialnih odnosov. Za svoje normalno in kvalitetno življenje mora neprestano usklajevati vpetost v te mreže in svoj individualni jaz. Socialna omrežja se z življenjskimi cikli posameznika spreminjajo. Ker se prebivalstvo iz leta v leto bolj stara, postaja preučevanje starostnikov kot ene izredno specifične skupine in njihovih omrežji, čedalje bolj relevantno.

Popolna skrb za starostnika s strani neformalnega omrežja, njegovih domačih, sorodnikov, prijateljev in znancev, postaja zaradi specifičnih potreb starostnikov in vse hitrejšega tempa življenja zelo težka, zato se povečuje tudi potreba po skrbi za starostnike v ustanovah z organizirano oskrbo, v institucionalnem varstvu, v domovih za starejše. Prihod v dom pomeni za starejšega posameznika veliko spremembo, spremeni se lahko njegovo tako neformalno kot tudi formalno omrežje.

V empiričnem delu diplomske naloge raziskujemo omrežja socialne opore starejših v institucionalnem varstvu. Pri tem bomo poskušali ugotoviti, kako se počutijo starejši v domu za starejše, kako so sestavljena njihova omrežja socialne opore, kaj jim njihova omrežja pomenijo in na koga se obrnejo po različne tipe socialne opore v njihovih neformalnih in tudi formalnih omrežjih. Nazadnje bomo preverili kakšne so razlike v omrežjih socialne opore starostnikov v domu za starejše, in sicer med tistimi, ki imajo intenzivne obiske in tistimi, ki obiskov nimajo ali jih imajo zelo malo. Naša raziskovalna vprašanja so bila:

- Kako se starostniki počutijo v domu za starejše, kaj jim je pri bivanju v institucionalnem varstvu najbolj in kaj najmanj všeč?
- Na koga od družinskih članov, prijateljev in sostanovalcev ter zaposlenih se obrnejo po instrumentalno, emocionalno, informacijsko oporo in na koga na oporo v obliki neformalnega druženja ter kaj jim to pomeni oziroma kako se pri tem počutijo?
- Kakšne so razlike med omrežji socialne opore starostnikov glede na intenzivnost obiskov?

7 METODOLOGIJA RAZISKOVANJA IN VZOREC

Empirične podatke za raziskavo smo dobili s pol-strukturiranimi intervjuji, pri čemer so bila vprašanja pripravljena vnaprej, odgovori pa odprti. Mesec (1998, 26) piše, da je kvalitativno raziskovanje raziskava, katera je zgrajena iz osnovnega izkustvenega gradiva, zbranega v raziskovalnem procesu, besednih opisov ali pripovedi, in v kateri je to gradivo obdelano in analizirano na beseden način, brez uporabe merskih postopkov, ki dajejo števila, in brez operacij nad števili. Kvalitativno raziskovanje je pri raziskovanju socialnih omrežij starostnikov primernejše od kvantitativnega, saj želimo za boljše razumevanje raziskovalnega problema pridobiti subjektivne, izkustvene podatke intervjuvancev.

Raziskovanja smo se lotili tako, da smo v mesecu decembru 2008 najprej vzpostavili stik z Domom ob Savinji, kjer so nam svetovali, naj se za pomoč pri raziskavi obrnemo na socialno delavko. Po prvem kontaktu in po odobritvi s strani direktorice, da raziskavo izvedemo v njihovem domu, smo se s socialno delavko dogovorili, da bi bilo najbolj primerno, da bi z raziskovanjem začeli po mesecu aprilu, saj so imeli do tistega časa v teku že nekaj raziskav. Svetovala nam je, da bi bilo zaradi preobremenjenosti stanovalcev boljše, da začnemo s svojo raziskavo po tem, ko se bodo ostale zaključile. Po aprilu smo s socialno delavko ponovno stopili v kontakt in se dogovorili, da se v prvem tednu meseca maja na zboru stanovalcev, stanovalcem predstavimo in povprašamo, kdo bi želel sodelovati v raziskavi. Tako smo dobili prve intervjujance za našo raziskavo. Socialna delavka nam je svetovala še nekaj stanovalcev, ki bi bili pripravljene in sposobne sodelovati v raziskavi. Zaupala nam je njihova imena in priimke ter številko njihove sobe. Z njimi smo kasneje tako stopili v kontakt in se predhodno dogovorili za datum in uro intervjuja. Sodelovanje v raziskavi je bilo prostovoljno. Intervjuji so bili anonimni, zato pravih imen intervjuvancev ne objavljamo, prav tako ne objavljamo resničnih imen oseb, ki so bili izpostavljeni skozi intervju s strani sodelujočih.

Intervjuje smo izvedli v obdobju od 12. 5. do 19. 6. 2009. Skupno je bilo opravljenih 11 intervjujev, ki so trajali med pol ure in eno uro, pri čemer je potrebno dodati, da so bili intervjuji pri tistih sodelujočih, ki nimajo intenzivnih obiskov časovno krajši, na čas intervjuja pa je vplivala tudi sama psihofizična kondicija intervjuvancev. Intervjuvanci so bili stari od 61 do 93 let, povprečna starost intervjuvancev skupaj pa je bila 81,3 let.

Skupno so bili v raziskavo vključeni 3 moški in 8 žensk, od tega je bilo 6 sodelujočih, ki imajo intenzivne obiske in 5 takšnih, ki imajo obiskov zelo malo ali sploh ne. Med intervjuvanci je bilo glede na zakonski stan 9 ovdovelih in 2 razvezana.

8 IZBOR IN RAZDELITEV ENOT, METODA ANALIZE

Enote za analizo smo dobili na podlagi osebne želje po sodelovanju, ostale enote, ki bi bile primerne in sposobne za sodelovanje, pa nam je svetovala socialna delavka. Glede na raziskovalna vprašanja smo enote razdelili na tiste z intenzivnimi obiski in na tiste, ki obiskov nimajo ali jih imajo zelo malo. Intervjuvance z intenzivnimi obiski smo si izbrali glede na pogostost obiskov zabeleženo v knjigi obiskov pri receptorju.¹¹ Obstajalo je kar nekaj enot, ki imajo intenzivne obiske, zato smo povprašali socialno delavko, kdo od njih bi bil po njenem mnenju najbolj primeren in pripravljen za sodelovanje. Nadalje nam je socialna delavka svetovala tudi enote, ki obiskov nimajo ali pa jih imajo zelo malo, ter bi bili pripravljeni za sodelovanje, obenem pa so v dobri psihofizični kondiciji. Odločilno pri izboru enot je predvidevanje, da bomo v njih našli obilo informacij o področju, ki ga raziskujemo in ne statistično reprezentativnost (Mesec 1998, 74). Ali kot pravita Casell in Symon (v Mesec 1998, 74) iščemo relevantne primere in ne reprezentativnih. Tako pridemo do informacij specifičnih informatorjev, ki poznajo proces, ki nas zanima. Namen si je ustvariti celovito podobo o procesu in pri tem upoštevati več različnih perspektiv in izkušenj (Cassel in Symon v Mesec 1998, 95).

Gradivo, ki smo ga dobili z intervjuji, je surovo gradivo. V našem primeru smo imeli intervjuje zabeležene na zvočnih posnetkih, le-te pa smo kasneje prepisali v pisno obliko¹². Pri tem se je potrebno zavedati, da smo že s prepisom naredili (čeprav minimalen) poseg v gradivo. Postopek kvalitativne analize (uporabljali smo ga tudi sami) lahko v grobem po Glaserju in Straussu (v Mesec 1998, 104–121) razdelimo na šest korakov: 1) urejanje gradiva (ureditev in prepis zapisov intervjujev); 2) določitev enot kodiranja (razčlenitev besedila na sestavne dele, ki so lahko fraze, stavki, odstavki,

---

¹¹ Vsak obiskovalec, ki pride v Dom ob Savinji Celje, se mora vpisati v knjigo obiskov ter povedati kam je namenjen. Tako smo lahko preverili intenzivnost obiskov pri intervjuvancih in določili enote z intenzivnimi obiski.

¹² Glej prilogo B.

misli ipd.; izkaže se, da je boljše, če se te enote določi smiselno in ne mehanično); 3) odprto kodiranje (postopek oblikovanja pojmov iz enot besedila – konceptualizacija; kategoriziramo in razvrščamo podatke, posameznim delom pa pripisujemo pojme; kasneje sorodne pojme združimo v kategorije); 4) izbor in definiranje relevantnih pojmov in kategorij (zberemo tiste pojme, ki so relevantni glede na problem in namen raziskave ter jim kasneje določimo pomen); 5) odnosno kodiranje (definirane kategorije primerjamo med sabo in jih razporedimo v domnevne odnose) in 6) oblikovanje končne teoretične formulacije (tu ne govorimo o »veliki« teoriji, pač pa gre za teorijo kratkega ali srednjega obsega, ki je včasih zgolj konstalacija kategorij, klasifikacija ali tipologija).

9 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA IN ODGOVORI

9.1 POČUTJE V DOMU – dobre in slabe strani bivanja v domu za starejše

Počutje v domu smo merili z vprašanjem »*Kako se počutite v domu za starejše?*«, dobre in slabe stvari pa so intervjuvanci podali z odgovori na vprašanji »*Kaj vam je pri bivanju v domu najbolj všeč?*« ter »*Kaj vas pri bivanju v domu najbolj moti?*«.

V poglavju 4.2 je predstavljena teorija o kakovosti življenja v domovih za starejše. Različni avtorji izpostavljajo različne dejavnike, ki vplivajo na dobro počutje in kakovostno bivanje starejših. V intervjujih smo skozi odgovore dobili podobne dejavnike. Vsi intervjuvanci so počutje v domu opisali kot dobro, izjemno dobro, krasno (NIO-4-Polde-1918) ali zelo ugodno (IO-6-Dragica-1927), z izjemo ene intervjuvanke, ki je dejala, da se je do nedavnega počutila v redu, bila je dobre volje in vesela, zdaj pa se je to spremenilo zaradi bolezni. Bowling in drugi (v Doumit in Nasser 2008, 73) so ugotovili, da je eden izmed najpomembnejših dejavnikov za dobro počutje in kakovostno življenje starostnikov prav odsotnost bolezni.

(1)

NIO-1-Katjuša-1925

Katjuša: »... jst sm bla do nedavnega zelo vesele, dobre vole... zdej sem pa čist trda. Od bolečin, od bolečin ...«

Druga intervjuvanka je dejala, da se zdaj, ko se je počasi privadila na domsko življenje, počuti boljše, izpostavila pa je tudi, da se ji je na začetku tudi tožilo po domu:

(2)

IO-1-Martina-1922

Martina: »Zdej se kr... boljš... s kraja, s kraja se ti seveda toži po domu...«

Ostali intervjuvanci so pri dejavnikih, ki prispevajo k njihovemu dobremu oziroma izjemno dobremu počutju, izpostavili podobno kot Glass (v Hojnik - Zupanc 1994, 3) – fizično okolje (bivanje), hrano, strokovno osebje ter odnos med stanovalci:

(3)

IO-2-Sergeja-1923

Sergeja: »Zelo dobro, zelo dobro je. Hrana je blazn dobra, ampak eno z drugim, je hrana z bivanjem in osebje mi je vse prilagojeno.«

(4)

IO-3-Lucija-1925

Lucija: »Počutn se tle tako, kot, da sm u hotelu. Nič mi ne manjka. Uslužbenci so vred, čistilke krasne, drug personal vs vreu, nimam kej. Hrano dajejo, odnesejo, prnesejo, vse.«

(5)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »Ja vredi ne... skrbijo vredi, hrana mi je ušeč, grem kamor hočm, sam pravočasno nazaj, k j večerja. Tuki mi je vseč, uslužbenci so vredi...«

(6)

NIO-3-Jožefa-1916

Jožefa: »Zelo vreu, zelo zelo zelo vreu. Jaz imam z vsemi dober kontakt, js prepiram se ne, če je kaj narobe jst sm raj tih vete, jst sm srečna in zadovoljna tu. Js nimam nobenih pripomb.«

En intervjuvanec je dejal, da se počuti v redu, celo, da mu je zdaj boljše kot mu je kdaj koli bilo. Intervjuvanec je primer osebe, pri kateri bi lahko iz njegovega odgovora razbrali, da je njegov položaj bivanja v domu boljši, kot je bil pred prihodom v dom. Podobno je ugotovila tudi Svetinova (2001) (glej Poglavlje 4.2). Ker podrobnejše analize nismo naredili, je nemogoče sklepati zakaj je temu tako oziroma kateri so tisti dejavniki, ki so boljši pri bivanju v domu oziroma kateri so tisti dejavniki, ki so bili pri bivanju v lastnem gospodinjstvu slabši:

(7)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Ja ured, nimam kej, boljš, ko je pa kdaj kol blo. Tud tu mam mir. Sam nimam nobene težav nimam ne... zdele se pa dobr počutim, zdele je v redu... nimam kej.«

Ena intervjuvanka o samem počutju v domu ni povedala nič, omenila je le, da je vedela, kaj jo s prihodom v dom čaka, ker je pred tem obiskovala prijateljico. Bearley (v Hojnik - Zupanc 1999, 97) med drugimi dejavniki izpostavi tudi individualne življenjske izkušnje in pričakovanja. Intervjuvanka je izkušnje z domom za starejše zaradi obiskov prijateljice imela, glede na njene izkušnje pa je lahko prilagodila in si ustvarila svoja pričakovanja.

(8)

IO-5-Cirila-1921

Cirila: »Nič mi ni novega, ker sem hodila na obiske, z odprtimi očmi pa z odprtimi ušesi. Drgač sm vse vedla kaj me čaka.«

Iz odgovora najmlajšega intervjuvanca lahko razberemo vdanost v usodo, saj je izpostavil, da nima druge možnosti¹³. Kambičeva (v Mali 2002, 320) je v svoji raziskavi slovenskih domov odkrila 4 tipe stanovalcev, in sicer: pasivni, konstruktivni, v usodo vdani in uporniški. V tem primeru bi bilo smotrno izpostaviti v usodo vdane stanovalce, za katere je značilno, da se ne morejo privaditi domskemu načinu življenja, a so prepričani, da jim v življenju ne preostane nič drugega. V nadaljevanju bo vidno, da gre pri tem intervjuvancu zgolj za vdanost v usodo zaradi bolezni, ne drži pa to, da vztraja v bednem položaju, osamljenosti, črnogledosti in nezadovoljstvu. V odgovoru intervjuvanca je zaslediti tudi poudarek na starosti, saj je dejal, da se druží z bolj mladimi¹⁴, druženje s starimi pa bo sledilo, ko bo sam enkrat star:

(9)

IO-6-Franc-1948

France: »Za moj... jst drugih šans nimam ne... da bi kam... kaj nej nardim, nič. Hrana je vreau, personal je vreau personal, ljudi so... Jst se bul s tamladimi družm, bavim ne... bul tak. S starejšimi se bom tut... s starimi, če bom star.«

Malijska je v svoji raziskavi, ki jo je izvedla leta 200, ugotovila, da stanovalci ocenjujejo zaposlene zelo pozitivno, kot vljudne in prijazne, pripravljene reševati probleme in vedno pripravljene odgovarjati na vprašanja (Mali 2004, 110). Podobno so

---

¹³ Opomba: nezmožnost izbire se nanaša na bolezensko stanje intervjuvanca.

¹⁴ Opomba: mladi v tem primeru so mišljeni mlajši stanovalci doma in pa tudi zaposleni.

nekateri intervjuvanci izpostavili kot najboljšo stvar v domu prijazno in naklonjeno osebje, na drugi strani pa jim veliko pomeni tudi njihova intimnost, samota in mir.

Na pomembno ravnovesje med osebno samostojnostjo in ustrezno vpetostjo v medčloveške odnose opozarja tudi Ramovš. Pravi, da mora človek imeti zasebno življenje, mora pa biti vpet tudi v socialna omrežja. Starejši so še posebej občutljivi za ohranjanje tega ravnovesja (Ramovš 2003, 181–182).

Starejšim v domu pa je po mnenju Bearleya (v Hojnik - Zupanc 1999, 98) pomembno tudi fizično okolje – oprema, dekoracija. Intervjuvanci so kot najbolj všečno stvar izpostavljali tudi omenjeno.

(10)

IO-2-Sergeja-1923

Sergeja: »Da si sam, mam lepe rožce, mam krasn balkon, bivališče je zelo ugodno, in mir in recimo osebje je strašn dobro, naklonjeno, tak, da nimam čist nobene pripombe na nobenga in na nič.«

(11)

IO-3-Lucija-1925

Lucija: »Vete kaj... zelo... najboljš mi je všeč, ko so tile dekleta, ko so medicinske sestre, ko so čistilke, vse tako ko... nč se ne loč; al ne medicinka al je čistilka, vse so enake. Vsi so enaki za mene, vam povem, da zame ni nobene razlike. To morm pa povedat, zelo so prijazne, uslužne...«

(12)

NIO-3-Jožefa-1916

Jožefa: »Ko tako gledajo za zdravila za nas. Oh, ko nam dajo vse kar je treba. /.../ Sobico mam luškano. Zdej so mi zavese dol vzel, jutr bojo že nazaj gor, ko so opral. Sobico mam lepo, sm zelo zadovoljna, lep razgled mam gor na grad... ja kaj pa še čm.«

(13)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »To, da sm sama. Prej smo dve dvej, ko sm bla sama zdej, sm pa vsa srečna, vesela.«

(14)

IO-4-Cirila-1921

Cirila: »Organizacija je enkratna, če mislite tko, drugo čistoča je drugič v redu, prehrana je tudi z mojega stališča nobene negativne.«

Intervjuvanci so večkrat kot najboljšo stvar izpostavili tudi organizacijo v domu, npr. razne dejavnosti (krožki, terapije), katerih se udeležujejo, ter druženje na teh dejavnostih. Svetinova (v Janež 2004, 38) je v svoji raziskavi (2001) ugotovila, da se delež starejših, ki jih življenje osrečuje, povečuje tudi zaradi organiziranega dela v institucijah.

(15)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »Sm se tud u klub vključla... Je socialna vprašala iz terapije, kaj bi me najbolj veselilo. Sm pa rekla, ja, če bi blo, rože.«

(16)

IO-1-Martina-1922

Martina: »... ja, tko je, družmo se, js sm pr vseh teh, no ne pr vseh, pri tem sestanku... pri planinke se reče, tm mi je všeč...«

(17)

IO-4-Nace-1939

Nace: »Uredu je, da mam... na primer krožke a ne... Ja jst sm v računalniškem krožku...«

(18)

IO-7-Dragica-1927

Dragica: »Najbolj mi je všeč, zelo mi je všeč to na terapiji, da se mal družimo, pa da se še kej nasmejimo, pa če kir, eden in drug kej pove. Tudi na branju je v redu. Na branju tud pijemo kavico ne... pa je kar lepo.«

(19)

NIO-4-Polde-1918

Polde: »Najbolj fajn... to... jst pišem pesmi, pojem na pevskem zboru, sm v komisiji za jedilnike, pa sm v računalniški skupini, pa tak naprej. Dela je zadosti.«

(20)

IO-6-France-1948

France: »... s športom se velik bavm. Mamo šport klube, mamu svoje... sej gre. Največkrat se bavm dol v terapiji vsak dan pa eno uro, da telovadim.«

Pri vprašanju, če je kakšna stvar, ki jih v domu moti in katera, je večina (sedem) intervjujancev odgovorila, da jih ne moti popolnoma nič. Pri tem malo kritičnosti ne more biti odveč. Na eni strani lahko drži, da stanovalcev nič ne moti, na drugi strani pa je mogoče tudi, da na težave niso želeli opozoriti. Iz odgovorov intervjujancev je zaslediti veliko mero skromnosti, o čemer govori tudi Malijeva (2004, 112). Opozorila je na problem t.i. »skromne drže« stanovalcev v domovih za starejše. Piše o tem, da je pri svoji raziskavi dobila občutek nezadevanja stanovalcev o tem, da se lahko upoštevajo njihove želje, raje imajo že ponujene storitve. Za nekatere je udobje že lasten wc v sobi, drugim pa zgolj mir in počitek. Pri vsem tem ima Malijeva občutek, da so trenutni stanovalci v domovih vajeni skromne drže, za generacije, ki pa bodo šele prišle v dom pa pričakuje več individualnih zahtev. Izmed ostalih štirih intervjujancev so trije kot stvar, ki jih moti, izpostavili ostale stanovalce. Malijeva (2004, 108) govori o t.i. odnosnem sistemu in del tega sistema so tudi odnosi med stanovalci, ki pomembno vplivajo na kvalitetno bivanje in zadovoljstvo. Tako sta dve intervjuvanki povedali, da ju glede na njihove prejšnje izkušnje motijo določene stanovalke:

(21)

IO-7-Dragica-1927

Dragica: »ja... ker so zelo zleht nekatere ženske. /.../ In mi je to zelo težk, da so tak hudobni ljudje. Zdej je še zmerej hujše.«

(22)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »ja nekatera ženska... ko jo vidm me ni, pa adijo. Ja se ne spleča kregat, adijo.«

Intervjuvanec, ki je bil izmed vseh intervjuvancev najmlajši (61 let), pa je pri vprašanju kaj ga moti dejal, da ga v domu motijo starejši ljudje, zaradi njihovih čudnih opazk:

(23)

IO-6-France-1948

France: »... te starejši ljudje majo tam pa tam take čudne opazke, take besede blesave majo ne. Jst sm bol nežen tip, pa zamerim ljudem tem ne. Sm pa bul tih pa se odstranim /.../ To mi gre na živce.«

Specifičen problem je izpostavila tudi ena intervjuvanka. Ta je bil podoben, kot je v svoji raziskavi ugotavljala Malijeva. Ta je ugotovila, da so imeli stanovalci, vključeni v njeno raziskavo, precej kritik glede domske arhitekture in opremljenosti, češ, da se premalo enoposteljnih sob, ter da je slaba razporeditev prostorov. Tudi v novih domovih naj bi bila oprema v sobah stara in pomanjkljiva, npr. v sobah je premalo omar. Velik pomen pa Malijeva pripisuje ohranjanju prejšnjega načina življenja, katerega lahko zagotovi že en kos pohištva, ki je posameznika spremljal skozi življenje (Mali 2004, 110–111).

(24)

IO-1-Martina-1922

Martina: *Nimamo vsi enak opremljen. Gor je zdej boljše že, ko so prenovil, tuki pa nimam kam oblek dat, so kr tuki na steni. Ja.. mam pa še k sreči doma, pol pa nosim sem in tja letne, zimske cote. Ni še obnovlen dom, je še... to je še staro... razn tu so zbell tak za silo, pa polovico je novga, tole kar je svetlo pohištvo, to je pa staro. Pol sm pa js rekla, da bi od doma... js mam pa tud doma takolo rjavo staro še nočno omarco. Sm pa rekla, da bi jst tisto omarco tu dala, to bi dala pa tam, da se nebi tiste šnore vidle od aparatov. Je pa ena rekla, ja ja vam bom jst dala, pa mi je dala tole mizo, pa se vseen vidjo. Js bi pa tisto omarco, k glih paše zravni, sm jo zmerla, pa mi ni pstila.*

9.2 OPORA V OBLIKI NEFORMALNEGA DRUŽENJA

9.2.1 *Intervjuvanci z intenzivnimi obiski*

Oporo v obliki neformalnega druženja smo merili z več vprašanji. Ta so se nanašala na to, kdo vse obiskuje intervjuvance, če je morda kdo takšen, za katerega bi si posamezni intervjuvanci želeli, da jih obiskujejo, pa jih ne, in to, kaj ponavadi počnejo z osebami, ki jih obiskujejo in z ostalimi stanovalci v domu, s katerimi se neformalno družijo.

Oporo neformalnega druženja praviloma zagotavljajo anketirancu najbližje osebe (Kogovšek in drugi 2003, 185). V raziskavi o omrežjih socialne opore prebivalcev Slovenije (2002) so ugotovili, da so glavni vir opore druženja starejših oseb prijatelji (22,8 %). Njim sledijo otroci (18,5 %) in drugi sorodniki (17,9 %) (Dremelj 2003, 162). Intervjuvanci, ki imajo intenzivne obiske, so med osebami, ki jih največ obiskujejo, izpostavili predvsem bližnje sorodnike – otroke, vnuke, pravnike, nečake.

(25)

IO-2-Sergeja-1923

Sergeja: »Vsi...Vnuki, hčerka... tri hčerke mam, pa enga sina. Vsi, čist vsi, včasih mam š prevč.«

(26)

IO-3-Lucija-1925

Lucija: »Vsi. Dons je biu sine, so bli na morju, so bli 14 dni dol. In ku je pršou domov je tapru k men pršou. Pa pride žena njegova, pa vnukinje. /.../ Pa tud od svakinje otroc, tud oni pridejo....«

(27)

IO-4-Cirila-1921

Cirila: »Ha...se komej, kak bi rekla, se komi sortirajo, ko pridejo vsi. /.../ Sinovi pridejo, snahe, vnuki, celo pravnučka...«

(28)

IO-6-Dragica-1927

Dragica: »Ja od domačih me obiskuje zelo velik hčerka, pa tudi vnukinje. /.../ Ja, ja, tud pravnučka pride, pol se pa igramo.«

Intervjuvanka ga. Martina je poleg hčerke izpostavila še nekaj prijateljic, s katerimi se je družila pred njenim prihodom v dom, in jo še vedno obiskujejo:

(29)

IO-1-Martina-1922

Martina: »Hčerka, pride iz Lublane... pol pa grema na Hudinjo. /.../ Pride ena sorodnica od gospe Slavke. /.../ Je bla dons amm, kok bi rekla, vzgojitlca... ne vzgojitlca, sestanke je vodla na krajevni skupnosti Hudinja...«

En intervjuvanec (IO-5-Franc-1948) je dejal, da ga obiskujejo prijatelji, saj svojcev nima več, ker so mu pomrli.

(30)

IO-5-Franc-1948

Franc: »Ja ja pride, pride, pride kak prijatu. Pridejo tudi ja. Ampak ne velik. Veš kok je... ko si enkrat v teh letih, zgubiš človeke, kolege pa prijatle, pa tak ne. Ko si mlad jih je poln š ne?«

Intervjuvanci se z domačimi, ki jih obišejejo, največkrat pogovarjajo ali gredo na sprehod. Najmlajši intervjuvanec (IO-5-Franc-1948) s prijatelji gleda televizijo, predvsem šport:

(31)

IO-5-Franc-1948

Franc: »Pa šport gledamo pa tak pa televizijo pa take stvari ne.«

Aktivnosti intervjuvancev pri druženju z družinskimi člani so usmerjene tudi v igranje z vnuki in pravnuki:

(32)

IO-4-Cirila-1921

Cirila: »Sina porabim za takrat...sina porabim za... klepetama. Ja, ja. Kak se majo, obiramo, vprašam za koga, k bi rada vedla. /.../ Včasih gremo tud na sprehod ob drevoredu, se na klopce vsedemo, pa klepetamo. Pa z pravnučko se mal poigramo, pohecamo...«

(33)

IO-6-Dragica-1927

Dragica: »Gremo na sprehod tud tuki tja. /.../ Potem, ena je stara, pravnukinja že 2 let, se mal igrama, se pogovarjama pa tak. Jst neki... sladkarije jim dam, joooj, pol me pa objame.«

Ena intervjuvanka hodi redno na svoj stari dom, kjer skupaj s hčerko delajo na vrtu:

(34)

IO-1-Martina-1922

Martina: »... gremo na dom, nimamo velik časa kej, mam pa še gor vrt pa delamo, gor dela ona...hčerka... js pa še kej pokomandiram...«

Pogovor med starejšimi, ki bivajo v domu, in njihovimi domačimi poteka pretežno na ravni izmenjave informacij, in sicer starejši govorijo, o tem kako je pri bivanju v domu, medtem ko jih domači (otroci, vnuki) oskrbujejo z informacijami o tem, kako je doma. Tako na nek način intervjuvanci obdržijo stik s svojim primarnim okoljem, v katerem so živeli pred prihodom v dom.

(35)

IO-2-Sergeja-1923

Sergeja: »Tale vnukinja, ko je na ljubljanski, ona pride čist vsako soboto al pa nedeljo in je več ur pri men, in to vse poslušam kako je, kak je v redu... pa take... Hčerka je vsak tedn tu. Me pele na pokopališče, mene in svakinjo, pol pa grmo še mal po trgovinah pa naja pusti...«

(36)

IO-3-Lucija-1925

Lucija: »Pridejo k men, na obisk k men... ne vse naenkrat. Snaha pa mož – sin, prideta skupej navadno, vnukinje pa ponavad enkrat ena, enkrat ena, tako, da niso nikol vse skupej. Tu se vse mal posedejo, se mal pogovorimo, pa grem mal z njim vn, pa gremo nazaj... tako... pa je dan okrog.«

Intervjuvanci, ki imajo intenzivne obiske, so na vprašanje o neformalnem druženju s stanovalci v večini odgovarjali, da se družijo pri organiziranih dejavnostih (npr.

telovadbi, zunaj na prostem, pri športnih igrah, pevskih vajah, kulinarični skupini, pri kosilu). Dve intervjuvanki (ga. Sergeja in ga. Lucija), ki sta bili v sorodstvenem odnosu (svakinji), pa sta dejali, da se družita med seboj. Najmlajši intervjuvanec (g. Franc) je izpostavil, da se mu je odveč ukvarjati z ostalimi stanovalci, saj so ti v večini primerov starejši od njega in imajo svoje poglede, ki pa se ne skladajo z njegovimi. Gospa Dragica pa je omenila, da je v domu ena izmed "klape" štirih, ki se družijo, gredo na sprehod ali v kavarno. Druženje med stanovalci, kot že omenjeno, poteka pri organiziranih dejavnostih, v preostalem času pa se pogovarjajo o različnih stvareh.

Intervjuvancem zelo veliko pomeni, da jih domači obiskujejo; na vprašanje kako se pri tem počutijo, pa so odgovorili z besedami : »enkratno«, »vesel-a sem«, »nosijo me po rokah«, »strašno se razumemo«, »srečen-a sem«, »zelo veliko mi pomeni« ...

Na vprašanje, kako se razumejo s stanovalci, so intervjuvanci odgovorili, da dobro, a je v njihovih odgovorih čutiti, da zajemajo bolj nevtralno pozicijo. Tako so povedali, da oni sami »niso za prepir«, »da ne marajo priti navzkriž«, in da je potrebno medsebojno spoštovanje. Gospa Dragica je opozorila tudi na to, da je potrebno biti na nek način pozoren glede stanovalcev, ker znajo biti po njenem mnenju nekatere ženske, kot se je izrazila, »fejst žleht«.

9.2.2 Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski

Intervjuvance, ki nimajo intenzivnih obiskov bodisi družinskih članov bodisi zunanjih prijateljev in znancev, zelo redko obiskujejo otroci (NIO-1-Katjuša-1925, NIO-4-Polde-1918), nečaki (NIO-2-Hilda-1941), prijatelji (NIO-3-Jožefa-1916), g. Roberta (NIO-5-Robert-1039) pa občasno obiskuje brat. Intervjuvanci so izpostavili, da imajo manj obiskov zaradi geografske oddaljenosti družinskih članov (NIO-1-Katjuša-1925, NIO-2-Hilda-1941, NIO-4-Polde-1918), ga. Katjuša in g. Polde sta opozorila, da je veliko njunih prijateljev zaradi starosti že umrlo. V raziskavi Omrežja socialne opore Ljubljancanov so ugotovili, da se velikost omrežja glede na starost zaradi smrti bližnjih manjša, medtem ko razlike po starosti in geografski oddaljenosti v tej raziskavi niso bile statistično značilne (Kogovšek in drugi 2003, 200).

Zanimivo bi bilo izpostaviti, da si le en intervjuvanec (NIO-5-Robert-1039) želi več obiskov. G. Robert je izpostavil tudi problem, da se z redkimi stiki in obiski, predvsem s strani prijateljev, izgubijo teme za pogovor:

(37)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Ja jaz bi raj, raj, ku bi jih prišlo več... ku bi jih pršl več, ku pa nobedn. /.../ Prijatelji bi rad, da bi pršli... učasih, ko smo bli še mlad... zdej se pa ne vidmo več... oni so za sebe, js sm tu za sebe...«

Ostali intervjuvanci si ne želijo večje intenzivnosti obiskov ali pa so do le-teh malodušni. Ga. Katjuša je zaradi bolezenskega stanja postala brezvoljna. Pri tem velja omeniti, da so nekateri avtorji (npr. Caplan, Cassel, Ryan v Hlebec in Kogovšek 2003, 103-104) prepričani, da socialna opora igra ključno vlogo pri zdravstvenem stanju, predvsem glede odsotnosti bolezni; boljša je socialna opora, manj je bolezenskih stanj. Tudi Svetovna zdravstvena organizacija¹⁵ pravi, da so socialna omrežja kot dejavnik zdravja trdno dejstvo. Socialna omrežja in posledično socialna opora imajo pozitiven učinek na zdravje, obratno, se pravi, če so socialna omrežja nepodporna, pa je prisoten negativen vpliv tako na duševno kot tudi na telesno zdravje (WHO v Pahor in Domajnko 2007, 255). Pri starejših ljudeh zaradi fizičnih težav, ki omejujejo gibanje (velikokrat povezanih z bolezenskimi stanji), pogosto pride tudi do zmanjšanja velikosti socialnega omrežja in s tem veliko verjetno zmanjšanja socialne opore (Kogovšek in drugi 2003, 191). V našem primeru ne moremo trditi, da se je zdravstveno stanje intervjuvanke poslabšalo zaradi zmanjšanja prejema socialne opore, lahko pa iz njenega odgovora sklepamo ravno obratno, da je bolezensko stanje pripeljalo do tega, da so stiki z njenim socialnim omrežjem manj pogosti, zato torej tudi prejeta socialna opora neformalnega druženja manjša.

(38)

NIO-1-Katjuša-1925

Katjuša: »Ne, nobene.. si ne želim... taka sm postala... nimam volje, najrajš sm takle sama, pa mal berem, pa mal zadremam, tud nimam volje, da bi hodla po sobih, nimam volje za nč...«

---

¹⁵ WHO – World health organization.

(39)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »Trenutno ne, čisto vseeno... vseeno mi je, vseeno. Če pride, je dobrodošou...«

Pri neformalnem druženju intervjuvancev z ostalimi stanovalci posebno tesnih vezi ni opaziti. Iz odgovorov je moč razbrati, da se »lepo razumejo«, ter da imajo intervjuvanci »dober kontakt z vsemi«. Ga. Hilda in g. Robert sta dejala, da se vsak posamezni stanovalec drži bolj zase:

(40)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »Tak ne... je vsak bol za sebe... bol za sebe...«

(41)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Se razumemo s ttm parimi, ko se menmo... drugač je pa tu, tu v nadstropju vsak tak bul za sebe, ljudje so bolan... ne morjo...«

Ena intervjuvanka je omenila, da ima ostale stanovalce za tuje in se z njimi ne more veliko pogovarjati, je pa imela pred časom prijateljico, s katero sta se poznali že od doma in sta se lahko pogovarjali o osebnih stvareh:

(42)

NIO-1-Katjuša-1925

Katjuša: »Lepo smo se razumel, ja, ja.. js nism nikdar ene besede... da bi navzkriž pršli...je pa ena gospa... tista gospa je z našga kraja doma...in sma si zelo velik mele za povedat, o svojih domačih stvareh, od vsega, ona o svoji družini, js o svoji... kak smo delal... s enimi tujimi se pa ne morš pogovarjat... js nism taka... ne morm...«

Tudi pri drugih intervjuvancih z neintenzivnimi obiski druženje z ostalimi stanovalci pomeni pogovor, vendar na zelo neosebni ravni:

(43)

NIO-1-Katjuša-1925

Katjuša: »Se kr razumemo, pa se pozdravimo, dobr jutr, dobr dan, kak ste kej...«

(44)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Pogovarjamo se kuk pa kej, pa kam gre, pa kje j biu, pa kak si, pa take...«

Dva intervjuvanca sta izpostavila, da se stanovalci neformalno družijo tudi v organiziranih dejavnostih. S starostjo posameznik del omrežij izgubi, novih pa praviloma ne pridobiva, zato so organizirane dejavnosti s strani doma ključne za stanovalce, saj se pri njih družijo, se na novo spoznavajo, obenem pa so vzeti iz samote in dani v družbo, kjer se prepletajo socialne vezi, ki pozitivno krepijo psihofizične sposobnosti. Če stanovalce gledamo kot neke vrste sosede, lahko trdimo, da imajo pri socialni opori druženja pomembno vlogo. Wengerjeva (v Filipovič in drugi 2005, 209) trdi, da je med drugim pri vzpostavljanju odnosov s sosedi pomembna tudi geografska bližina, pričakovanja so predvsem praktične narave, pomembne intervenirajoče spremenljivke pa so tudi osebne značilnosti posameznika, v našem primeru starostnika.

(45)

NIO-3-Jožefa-1916

J: »Ja gor... al smo na sedmici al gremo dol, al gremo dol v tist večnamenski prostor, vedno je neki vete. Ker tuki oni skrbijo, da mamu mi razvedrilo, to oni skrbijo vete...«

(46)

NIO-4-Polde-1918

P: »Jah... sej ... skupaj pojemo, skupaj pečemo, ko je piknik kak, pecivo, pol skupaj delamo tiste butare pa tak naprej. Tu je stalna zaposlitev.«

Če povzamemo rezultate glede opore v obliki neformalnega druženja, ugotovimo naslednje. Intervjuvanci z intenzivnimi obiski imajo bistveno večjo oporo v obliki neformalnega druženja v primerjavi z intervjuvanci z neintenzivnimi obiski. To je bilo

pričakovati, saj se pri obiskovanju bodisi družinskih članov bodisi prijateljev intervjuvanci neformalno družijo. Druženje pri intervjuvancih poteka predvsem na ravni pogovora, igranja z vnučki in na kakšnem sprehodu. Obe skupini intervjuvancev se z ostalimi stanovalci neformalno družijo predvsem na organiziranih dejavnostih, vendar ne pri enih ne pri drugih (glede na ločitev intervjuvancev) ni med stanovalci zaslediti globljega odnosa.

V primeru neformalnega druženja torej prevladujejo predvsem družinski člani, se pravi osebe, ki so intervjuvancem zelo blizu. Za primer naj omenimo raziskavo o omrežjih socialne opore prebivalcev Slovenije (2002), kjer so ugotovili, da so glavni vir opore druženja starejših oseb prijatelji (22,8 %), sledijo jim otroci (18,5 %) in drugi sorodniki (17,9 %) (Dremelj 2003, 162). Pri tem je potrebno poudariti, da je pomemben podatek o številu otrok, ki jih imajo intervjuvanci. Otroci (tudi vnuki ter žene in možje otrok) so bili primarne osebe, s katerimi se naši intervjuvanci neformalno družijo, torej tisti intervjuvanci, ki otrok nimajo so tako prikrajšani za socialno oporo neformalnega druženja, saj v našem primeru ni opaziti, da bi jo nadomeščajo s prijatelji oziroma ostalimi znanci. Problem pomanjkanja socialne opore v obliki neformalnega druženja je v primeru, da intervjuvanci (tisti z neintenzivnimi obiski) imajo otroke, vnuke in ostale družinske člane, ki bi jih lahko obiskovali pa jih ne, ker so geografsko preveč oddaljeni.

9.3 INSTRUMENTALNA OPORA

8.3.1 Intervjuvanci z intenzivnimi obiski

Instrumentalno oporo smo merili z vprašanjem "*Na koga bi se obrnili, če bi potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opravilu?*". Raziskave glede instrumentalne opore dajejo podobne rezultate, glede na emocionalno oddaljenost posameznika do ponudnika socialne opore. Granovetter (v Kogovšek in drugi 2003, 185) trdi, da velik del instrumentalne opore posameznikom nudijo emocionalno bolj oddaljene vezi (znanci, sodelavci, sosedje). Tudi Campbell (v Kogovšek in drugi 2003, 186) je s sodelavci ugotovil, da npr. bratje in sestre, ki so emocionalno blizu posameznikom, nudijo manj (z izjemo v nekaterih primerih) instrumentalne opore. Filipovičeva (2007, 308) piše o tem, da se pri predvsem starejši generaciji pri različnih oblikah socialne opore tudi pri

instrumentalni narašča delež sosedov. Loughran (v Filipović 2007, 3008) to pojasnjuje s tem, da intimno skrb izvajajo družinski člani, medtem ko se v skupnosti izvajajo druge oblike skrbi, med katerimi izstopa občasna manjša pomoč (instrumentalna opora).

Pri naših intervjuvancih z intenzivnimi obiski smo dobili podobne rezultate. Delno, čeprav v manjši meri, se obračajo na družinske člane, zelo redko bi se obrnili na kakega stanovalca, v večjih primerih postorijo manjša opravila sami. Tu bi bilo smiselno opozoriti na možnost, da prejete pomoči stanovalci ne opazijo, ali pa kot pravi Ramovš (2003, 181), poudarjajo vidik samostojnosti nad vidikom vpetosti v omrežja opore. Intervjuvanci se po instrumentalno oporo obračajo tudi na zaposlene, ki predstavljajo emocionalno zelo oddaljene vezi. Pri tem je treba poudariti, da raziskujemo v zelo specifičnem kontekstu (v domu za starejše), zato je pri instrumentalni opori formalna oblika pomoči bolj dostopna. Tudi glede stanovalcev je potrebno izpostaviti, da so to neke vrste sosedi, vendar sosedi, ki tudi sami rabijo tovrstno pomoč in so oporo zaradi fizičnih preprek nezmožni ponujati.

Polovica intervjuvancev (IO-6-Dragica-1927, IO-1-Martina-1922, IO-2-Sergeja-1923) z intenzivnimi obiski je dejala, da sami opravljajo manjša opravila. Pri manjših opravilih bi se intervjuvanci le redko obrnili na katerega od stanovalcev. Ga. Cirila je celo dejala, da pri manjših opravilih nikoli ne bi prosila za pomoč katerega od stanovalcev:

(45)

IO-4-Cirila-1921

Cirila: »V tako skrajnost se nikakor ne bi spuščala.«

Tudi ga. Martina in ga. Lucija sta dejali, da stanovalcev ne bi prosili za pomoč pri manjših opravilih, saj jih je večina v preveč slabem fizičnem stanju. G. Franc pa je na drugi strani dejal, da jih zaposleni v domu spodbujajo k temu, da si pomagajo kolikor lahko in se medsebojno spoštujejo:

(46)

IO-5-Franc-1948

Franc: »Ja kaj pa misliš, ne. Osnova j to tuki. Ker naše gospo pravjo vedno, spoštujte se, pomagajte si, pa radi se mejte...«

Na ostale stanovalce se po pomoč pri manjšem opravilu neposredno obrnejo ga. Lucija in ga. Dragica. Na tem mestu je potrebno poudariti, da bi se ga. Lucija obrnila na svojo svakinjo.

(47)

IO-4-Cirila-1921

Lucija: »Kvečjem svakinjo... drugih pa ne. Vete so tu nekteri zlo bogi, pa ne morjo...«

(48)

IO-6-Dragica-1927

Dragica: »Mam kolegico...je tamle... si vse pomagama. Mi učasih čaj skuha pa prnese, če sama zarad bolečin ne morm...ja /.../ Pa tud v dnevnem centru, ko smo šle, v banko dvignt dnar, je fino, da je kira zravn, pa se dnar prešteje, pa tak naprej. Vsak dan gremo na vrt, ena je zmer tam, iz naše klape je to. Pa ko je bla bolana sm ji šla vsak dan čaj skuhat, enkrat jst njej drugič ona men...«

Od družinskih članov instrumentalne opore intervjuvanci ne pričakujejo veliko, v večih primerih gre za pomoč pri tem, da jim domači kaj prinesejo, ali pomoč pri transportu (ga. Sergeja). Bond in Harvey (v Ikkink in drugi 1999, 841) pravita, da starejši podcenjujejo količino prejete instrumentalne opore zato, da na eni strani navidezno ohranjajo svojo neodvisnost, na drugi strani pa zato, da se njihovi otroci ne bi čutili preobremenjene, in da ne bi slednje imelo vpliv v njihovem običajnem življenju. Dwyer in Coward (v Ikkink in drugi 1999, 841) sta prišla do zaključka, da instrumentalno oporo nudijo bolj ženske kot moški. Kot vzrok navajata domača, gospodinjska opravila, ki so bolj v domeni žensk. Tudi naši intervjuvanci se po instrumentalno oporo bolj obračajo na ženske, bodisi na domače – se pravi hčere bodisi na stanovalke ali zaposlene ženske. Intervjuvanci pravijo, da pomoči ne rabijo, ker lahko manjša opravila postorijo še sami, so jim pa pri takšnih opravilih bolj v pomoč zaposleni – čistilke, strežnice, sestre, socialne delavke.

(49)

IO-1-Martina-1922

Martina: »Ja hčerka, če je potrebno, pa sestre tud mogoče...sam...so tko zaposlene.../.../ Takrat ko bi človek rabu... tak za u trgovino... učiri sm to prosila za kartico, da mi kupi, k je rekla, da nimam notr več...«

(50)

IO-2-Sergeja-1923

Sergeja: *Ne nimajo kej, nimajo kej. Tole mi je sin kupu, tistole je hčerka kupla... rečejo mama povej rabiš kej... ne rabim nič. Če bi pa rabla bi pa sevede pomagal, sej vprašajo, če kej rabm, če kej prnesejo, pa ne rabim nič. Mam tale vse opremljeno, tak da ne rabim nič. /.../ Sej so čistilke, pa pridejo, pa nimajo kej narest, je že vse narjen. /.../ Hčerka je vsak tedn tu. Me pele na pokopališče, mene in svakinjo, pol pa grmo še mal po trgovinah pa naja pusti... joooj strašn uslužna je.*

(51)

IO-6-Dragica-1927

Dragica: »... če kako tako stvar če rabm, pa če ne morm jt sama mi pa prnese hčerka, al pa vnukinje. /.../ Ni problema, to sam rečem, pa že prnesejo, učas... no ... velikrat grm pa kr sama, če me nč ne buli, pa da sm dobra, pol pa grm sama. /.../ zjutraj ponavadi pride ena rečt dobro jutro, pa pogleda, če kdo ne more ustati in... ne sestra, ena... kira že... negovalka... pride, dobro jutro, kok ste...«

Dve intervjuvanki sta omenili t.i. zvonček oziroma »SOS gumb«, ki je na voljo v vsaki sobi, služi pa temu, da je stanovalcem 24 ur na dan omogočena povezanost z medicinskimi sestrami in ostalim osebjem v primeru kakršnih koli težav. Starostniki se ponavadi obračajo po oporo k neformalnemu omrežju, se pravi k sorodnikom, prijateljem (Nagode in drugi 2006, 824). Kot že rečeno, moramo poudariti, da raziskujemo omrežja starostnikov v institucionalnem varstvu, kjer je formalna opora (zaposleni) bolj dostopna kot pri bivanju v domačem gospodinjstvu, zato je razmerje med formalno in neformalno oporo drugačno. Ga. Cirila je dejala, da ji največ pomeni skrb, ki jo zaposleni izkazujejo do stanovalcev:

(52)

IO-4-Cirila-1921

Cirila: »Tukaj so takoj sestre tle. Vse. Recimo tlele mam SOS zadevo. Drugo, zjutraj že pridejo... nas zbudijo oziroma, če je vse v redu: Me ni treba buditi, sem že zbudjena, ampak skrb. Skrb. To je tist velik vreden.«

(53)

IO-3-Lucija-1925

Lucija: »Vete kaj... sm se že enkrat zbudila, ko mam tisti zasilni zvonček, pa sm ponoč ga vzela dol, in kaj js vem kaj sm ... sm butla v tist zvonček, v tren sta bile sestre tle...«

Pri opisovanju občutij pri prejemanju instrumentalne opore s strani domačih so intervjuvanci najpogosteje uporabili izraze: »fajn«, »vesela sem«, »enkratno se počutim«, »super«, na drugi strani je za zaposlene ga. Cirila omenila, da za njih obstajajo sami »superlativi«, ostali pa so povedali, da so zaposleni prijazni, uslužni. Ga. Dragica je glede svoje "klape" povedala, da obstaja vzajemnost pri dajanju in prejemanju instrumentalne opore, in da se zaradi tega počuti zelo dobro, saj sama zelo rada pomaga.

9.3.1 Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski

Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski se po instrumentalno oporo ne obračajo na svoje domače, bodisi zaradi tega, ker želijo manjša opravila opraviti sami (NIO-1-Katjuša-1925) bodisi zaradi prevelike geografske oddaljenosti (NIO_4_Polde_1918). Izjema je le en intervjuvanec (g. Robert), ki se po instrumentalno oporo obrača na prijatelje in brata. Pri intervjuvancih z neintenzivnimi obiski je bolj kot pri tistih z intenzivnimi vidno, da se obračajo na stanovalce oziroma bolje rečeno, da bi se potencialno obrnili nanje, v primeru, da bi se izkazalo za potrebno. Podobno kot pri intervjuvancih z intenzivnimi obiski pa se tudi ti z neintenzivnimi obračajo v veliki meri na zaposlene. G. Robert je izpostavil, da mu prijatelji ali brat, ki ga obiskujejo, nudijo instrumentalno oporo v smislu, da mu prinesejo kakšno stvar, če jo potrebuje.

(54)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Ja, k pridejo, pa če pridejo, pa mi kej prnesejo... če kej nucam pa to... mi pomagajo.«

Na vprašanje, če se za pomoč pri manjših opraviilih obrnejo tudi na kakega stanovalca, so trije intervjuvanci povedali, da se obrnejo oziroma, da bi se obrnili in dobili pomoč, če bi bilo potrebno. Ga. Hilda je izpostavila instrumentalno pomoč sosede, g. Robert in g. Polde pa sta na splošno izpostavila instrumentalno pomoč stanovalcev.

(55)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »oja.. ti pa tud pomagajo, oja, pomagajo. Tale soseda, je velik starejša od mene, časopis prnese, gre dol ga iskat, gor prnese. Pol sm pa hotla, sm mela... da bi ji dala, je rekla ni treba. Jst tak vem, da vi lahk grete sami po časopis, pa jst sm ga tud prnesla.

(56)

NIO-4-Polde-1918

Polde: »Ja tudi... amm... torej... učasih tud kateri pride... sicer pa meni ni treba nič pomagat, če bi pa blo kaj... pa kirmukoli, al sestri, al kirmukoli rečem pridejo pomagat.«

(57)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Ja stanovalci, oni pa ne morjo... no... lahk pomagajo, da bi ... če sam nebi mogu.... jt kam... če jest nebi mogu, bi poklicu kirga, pa mi pomaga, ja lahk.«

Vsi intervjuvanci so dejali, da bi se po pomoč pri manjših opraviilih obrnili na zaposlene. Pri večini so bile prva izbira medicinske sestre, dejali pa so tudi, da bi se po pomoč obrnili na strežnice, čistilke, glavno sestro in socialno delavko. Ga. Jožefa je omenila, da za stanovalce skrbijo tisti, ki so za to odgovorni, se pravi zaposleni.

(58)

NIO-3-Jožefa-1916

Jožefa: »Ja sej pravm, tle tisti, ki so zato odgovorni, tisti, ki nas majo... kak bi rekla... tisti, ki skrbijo za nas... oni res. Skrbijo krasno, krasno...«

(59)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Na koga... na sestre, to je taprava pomoč, pa na socialna.«

(60)

NIO-4-Polde-1918

Polde: »... če bi rabu ... na glavno sestro, če bi ne... pa mi takoj pridejo pomagat.«

(61)

NIO-1-Katjuša-1925

Katjuša: »Čisto nič. Čistilke čistijo... ene čistijo.«

(62)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »Na srežnce, strežnce, pa sestre.«

Pri opisovanju občutji, kaj jim pomeni, da se lahko obrnejo na naštete osebe za pomoč pri manjših opravilih, so intervjuvanci uporabljali izraze kot so: »v redu«, »fletn«, »fajn«. Ga. Jožefa pa je povedala, da je srečna, vesela in zadovoljna:

(63)

NIO-3-Jožefa-1916

Jožefa: »Ja zadovoljna sm, srečna sm, ko vidm, da se brigajo, vete. Ko vidim, da jim ni vseeno... Vete ... vesela sm tkole... recimo, ko si jst postlo nardim po pa ne vem, da bojo oni preslačl. Pol pa pridem nazaj pa vidm, da je preslečeno pa, da je vse narejeno pa, da je tko lepo narjeno, pa sm zadovoljna.«

9.4 EMOCIONALNA OPORA

9.4.1 Intervjuvanci z intenzivnimi obiski

Emocionalna opora je po mnenju mnogih avtorjev (npr. Isaacowitz in Seligman v Šadl in Hlebec 2007, 229) izrednega pomena za starejše, saj je ključna pri uspešnem staranju. Je tudi pomemben neodvisni napovedovalec ohranjanja kognitivnih funkcij ter prispeva k upočasnjem upadanju kognitivnih procesov povezanih s staranjem, na drugi strani pa deluje kot ščit, ki starostnike varuje pred negativnimi fizičnimi in psihičnimi težavami (npr. Rook v Šadl 2005, 226). Anketiranci imajo navadno emocionalno oporo v najbližjih osebah (Kogovšek in drugi 2003, 185). Šadlova (2005, 226) piše o primerjavi emocionalne opore prebivalstva Slovenije med leti 1987 in 2002, pri čemer ugotavlja, da se neformalni viri, ki nudijo emocionalno oporo zmanjšujejo. Za starostnike naj bi bil značilen obrat v intimo. Vloga otrok pri tej opori prinaša obremenitve t.i. »sendvič generacij« – generacij, ki so ujete med lastne otroke in skrbjo za starejše člane družine. Novost naj bi bila v tem, da se zlasti pri ženskah skrb za starše poleg skrbi za otroke prepleta s kariero (Šadl 2005, 227). Problem se pojavi, ker emocionalno oporo praviloma nudijo bolj ženske kot moški (Nagode in drugi 2006, 825), zato torej tudi obrat v intimo, ki je opazen tudi pri naših treh intervjuvankah.

Emocionalno oporo smo raziskovali z vprašanjem »Na koga se obrnete po pomoč v čustvenih težavah, ko ste slabe volje, potrti ali nesrečni?«. Pri intervjuvancih z intenzivnimi obiski so tri od šestih (ga. Sergeja, ga. Lucija in ga. Cirila) povedale, da se v primeru čustvenih težav ne obrnejo na nikogar, ter da te težave rešujejo same. Ga. Sergeja domačim ne želi pokazati, da je brezvoljna, ga. Lucija ne želi, da bi kdo od njenih domačih zaradi njenih težav trpel, ga. Cirila pa domače ne želi obremenjevati s svojimi težavami. Vse tri od naštetih intervjuvank se po pomoč v primeru čustvenih težav ne obrnejo niti na stanovalce niti na zaposlene, kar je nekako pričakovano, saj je znano, da emocionalno oporo nudijo anketirancu bližje osebe, kar pa stanovalci in zaposleni načeloma niso.

(64)

IO-2-Sergeja-1923

Sergeja: *Vete kak vam bom rekla, takrat se pa na balkon vsedem, dostikrat zvečer, pa gledam v ublake, in vete da se umirim? /.../ Ne, ne, niti ne... js sm mal*

kdaj slabe vole... sm preveč razpoložena...se mi vsi smejiijo dol... dostkrat kakšno smešnico povem, pa se mi smejiijo ne... pa je nalezljiv... sm bla narave take skos. /.../ Ne tud to ne... sm raj sama za sebe takrat... sm tak zmer bla... sej pride tud kak tak dan, ni tiste volje, ampak, ko otroc pridejo, pa ne pokažem.

(65)

IO-3-Lucija-1925

Lucija: Vete kaj sm nardila... vse živo pustila, pa se zritala, pa sm šla vn... u naravo. In sm se sprustila, in je blo vredi, in k sm nazaj pršla, sm bla ko prerोजना. Ne nism mogla ni, nobenga, da bi kej... buhvar, da bi kej... /.../ Ne, nočem nobenga s tem obremenjevat, vete... raj kr sama. Grem, se spucam, pa pridem nazaj, pa je. /.../ .... ne vem zakaj bi kdo zrav n mene trpu... če mi je pa popoldne kej, tko, da se počutn osamljena, al karkol, pa grem... mal, sam mal ne velik.... /.../ v naravo, to se nadiham zraka, pa sm, k pridem čist nova.

(66)

IO-4-Cirila-1921

Cirila: Nobenga. /.../ Pridejo, ampak da bi jih jst kej obremenjevala s tem, nič. Ne. Mam knjige, mam ... kaj bi še rekla, televizijo. To pa sem si vna jprej vzela, nobenga ne bom obremenjevala. Ja. Ker pol še slabše mislijo, kok ne mormo skrbet za njo pa to... pa je boljš nič. /.../ Ne bi nobenga obremenjevala, niti ne, da jih obremenjujem, niti da bi rekla ooo je tečna. Za ene je pozitivno za druge pa ne. Je boljš tih bit.

Medtem ko se omenjene tri intervjuvanke ne obračajo na nikogar v primeru potrebe po emocionalni opori, se pri ostalih treh intervjuvancih kažejo razlike med tem, na koga se obrnejo po emocionalno oporo. Dva (ga. Dragica in g. Franc) bi se obrnila na stanovalce, ga. Dragica še na socialno delavko, zadnja intervjuvanka (ga. Martina) pa bi se obrnila na hčer in na socialno delavko.

Tudi ga. Dragica je podobno kot omenjene tri intervjuvanke dejala, da je večino takšnih problemov rešila sama, po pomoč pa bi se obrnila tudi na kolegico iz njene »klape« in pa na socialno delavko, pri čemer dodaja, da se mora človek, ki rabi pomoč pri takšnih težavah, drugemu človeku odpreti in se mu zaupati:

(67)

IO-6-Dragica-1927

Dragica: *Ja sej sm mela velik problemov. So take in drugačne stvari. Ampak zdej sm pa čist uredu, zdej sm sama, sm sama tist prebrodla... /.../ No... ta kolegica... z njo se sploh pogovorimo o vsem. Jst pa takle tole prebrodim ... neki časa sm bla zelo žiučna jooj kak je blo hudo in tak... pol sm se pa pučas pumirjala. Ker to je od samga človeka odvisn. Če se zamisl in se vzameš k seb in preštudiraš, kak je to al ono... pol prideš, moraš pridet do zaključka, da je le to tako, da se je treba sprijaznt. /.../ Ja.. gospa socialna delavka je strašno, zelo, zelo uredu. /.../ Ja vete, človk se more odprt, če pa je vase zaprt pa noben nč kaj ne more. Če je človk odprt, pa tuki znajo dost stvari rešt, sam morš povedat, brez tega ni neč ...*

Od ostalih dve intervjuvancev z intenzivnimi obiski, bi se, kot že omenjeno, vsak od njiju obrnil na drugo osebo. Ga. Martina bi se v primeru čustvenih težav obrnila na hčer in mogoče na socialno delavko:

(67)

IO-1-Martina-1922

Martina: »Na hčerko bi se obrnila. /.../ S kakšnim nasvetom, al pa kej podobnega, s pogovorom... pogovorile bi se. Ja sej se pomenmo... dobr se počutm, k ona je tud psihologinja, tud kej več ve, pa mi zna pomagat. To je še edina sreča, da smo jo dal študirat. /.../ Jah... kvečjem na socialno.«

G. Franc pa bi se v primeru čustvenih težav, ki so po njegovem mnenju povezane z vremenom, pogovoril s tremi stanovalci, ki so podobne starosti. Dodaja, da se lahko tudi s svojimi zunanji prijatelji pogovori o vseh težavah, a ti niso prisotni takrat, ko jih najbolj potrebuje:

(68)

IO-5-Franc-1948

Franc: *To je pa vremenska stvar, veš. To pa vreme dela, k človeka... strašno vreme to pa sploh vreme dela z mano. /.../ Bolj se zastopm z temi tamladimi stanovalci, ene trije smo. Tistem lohk poveš kej ku si kej slabe vole, al pa tud uni povejo teb...a veš... s temi tatarimi pa nimaš kej se puguvarjat, če maš kak*

*prublem. Ke bojo pa oni še tvoje probleme poslušal, ku so pa sami š slabi... /.../
Ja tud, tud. Z njimi se lohk vse pogovorim, sam... veš... sej pridejo prjatli, ampak
človk tkrt pa tkrt rab, pa jih ni, to je hudič ...*

Ga. Martina se pri tem, da ima hčer, na katero se lahko obrne v primeru čustvenih težav, počuti dobro, na drugi strani pa g. Francu veliko pomeni, da so prisotni stanovalci iste starosti, ker ga lahko razumejo pri takšnih težavah:

(69)

IO-5-Franc-1948

Franc: »Ja luštn je, da maš enga tazga tvojga kova, tle so vsi stari, pa ne razumejo, nočjo razumet, sej ne morjo, če so pa v drugih cajti žvel, zdej se j pa spremenil...«

9.4.2 Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski

Podobno kot intervjuvanci z intenzivnimi obiski se tudi ti z neintenzivnimi obiski malokrat obrnejo na koga za pomoč v primeru čustvenih težav. Glede na to, da se tako pri intervjuvancih z intenzivnimi kot tudi pri tistih z neintenzivnimi obiski kaže ta trend, lahko morda to pripišemo vse večjim trendom individualizacije (Beck v Filipovič 2007, 298), površinskih odnosih (Gergen v Filipovič 2007, 298) in obratu v zasebnost (Sennet v Filipovič 2007, 298).

Ga. Jožefa in g. Polde sta tako dejala, da sta vedno dobre volje, zato ne rabita nikogar. Ga. Jožefa je pripomnila, da se o teh težavah pogovori, če je potrebno, z zaposlenimi, g. Polde pa z ostalimi stanovalci:

(70)

NIO-3-Jožefa-1916

Jožefa: »Ne to jst ne, ne, ne dovoljujem vete. Nečem, sploh nečem tega, nč nečem jst tega. Jst, če mam... jst se lepo z višje predstoječimi pogovorim, če j kej treba.../.../ Vete kaj ne... jst sm prouzaprov človk, ki nism nikol slabe volje. Jst sm zmiri dobre volje. Zmiri sm dobre volje... vete. Jst se ne sekiram zato. Jst sm kr dobre volje res. Takih je mal... vete... zelo mal.«

(71)

NIO-4-Polde-1918

Polde: »Pri meni nihče ne more slabe vole bit. Ne. Jst jim tolko vicov povem... takih... svinskih, da se pol kar režijo. /.../ Nikdar, nikdar jst nism slabe volje. Jst sm se rodiu tak, pa sm biu dobre volje, tak, da bom tud umrl dobre volje. /.../ Ja se pa pogovorimo med sabo, pa si delimo, recimo... skrbi, pol je pa veselje tu... ne...«

Ga. Jožefa, ga. Hilda in g. Robert so bili intervjuvanci brez otrok in nihče od njih nima več partnerja (so vdovi ali razvezani). Za starejše posameznike brez otrok in partnerja je značilno, da na splošno prejemajo več emocionalne opore s strani sorojencev, prijateljev in sosedov, vendar pa se ta opora po intenzivnosti ne more primerjati s tisto, ki jo nudijo partnerji in otroci (Broese van Groenou in van Tilburg v Šadl 2005, 226).

Ga. Hilda čustvene težave rešuje sama. Pri drugih stanovalcih ima možnost dobiti podporo v primeru čustvenih težav, vendar ji ta podpora ne ustreza, saj so stanovalci preveč vsiljivi:

(72)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »A ne, ne rabim... kr sama. Al televizjo gledam al berem. Sej mal pojамram sam... če pa kaj rečeš pol pa gre to naprej... sm že tak mela.. in kaj je rekla... kaj j pa šlo naprej, pa tak, vlečejo, vlečejo iz tebe preveč. Vse hočjo vedet. To se pa jst izmikam.«

G. Robert ima oporo v primeru čustvenih težav v bratu, vendar jo ne izkoristi kot bi jo lahko, saj meni, da s tem pri bratu sproži skrb in ga zato s temi težavami ne obremenjuje. Oporo te vrste v stanovalcih namenoma ne išče, jo pa dobi v enem od stanovalcev, ki, kot pravi, »je pravi prijatelj«:

(73)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »... brata učas, sam pol je pa... pol ga pa skrbi... pol pa raj ne. /.../ Ja, če pride kir pride, da bi izku to ne, da bi za to jst skrbu... sej pol se pomirn, sej se.

Edino enga kolega mam tule, sma stalno takle skup, se zastopma. /.../ Je prijatelj, taprau prijatelj. On meni pomaga, js pa njem.«

Zadnja od intervjuvancev z neintenzivnimi obiski (ga. Katjuša) pravi, da v primeru čustvenih težav potoži svojim domačim po telefonu. Z domačimi se po telefonu slišijo zelo pogosto, kar ji ugaja, saj jo v primeru, da se ne slišijo, skrbi, če je vse v redu. S stanovalci na drugi strani globljih pogovorov nimajo, pravi, da zgolj »malenkost poklepetajo«, zato se tudi na njih ne obrača v primeru takšnih težav:

(74)

NIO-1-Katjuša-1925

Katjuša: »Sej našim tožim, da me to boli pa me un boli... sam kaj pa čem, sej mi ne morjo neč pomagat, se pa pogovarjamo... se kar naprej kličemo tule. /.../ Tist mam pa rada, da me pokličejo, to mi je pa... če me ne pogosto... mam pa pol neko skrb, da se je kej zgodlo, da me ne pokličejo, me skrbi...če bi me nebi bolj pogosto poklical, bi pa misla, da se je kej zgodlo, al da mi kej skrivajo.«

Glede njihovih občutji glede dejstva, da se na te osebe lahko obrnejo po pomoč so intervjuvanci povedali: ga. Katjuša je dejala, da se z domačimi rada pogosto sliši po telefonu; ga. Jožefa pravi, da se počuti čisto v redu, ji odgovarja, saj se sama s seboj najboljše pogovori; g. Polde meni, da je »fletno«, ko si delijo skrbi, in ko kasneje pride na vrsto veselje, g. Robert pa je za oporo v primeru čustvenih težav s strani prijatelja povedal, da je lepo imeti zanesljivega prijatelja, ki vse uredi.

9.5 INFORMACIJSKA OPORA

9.5.1 Intervjuvanci z intenzivnimi obiski

Informacijska opora je bila merjena z vprašanjem »Na koga se obrnete, če rabite kakšen nasvet o za vas pomembni stvari?«. Informacije, ki jih posameznik potrebuje, se razlikujejo glede na življenjska obdobja, prav tako pa se razlikujejo glede pomembnosti pri vsakem posamezniku. Najstniki npr. potrebujejo drugačne informacije kot mladi odrasli pri iskanju prve zaposlitve ali nakupu lastnega stanovanja, tako so tudi informacije, ki jih potrebujejo starejši drugačne. Razlikujejo pa se tudi informacije, katere potrebujejo starejši, ki živijo v domu od tistih starejših, ki živijo v lastnem gospodinjstvu.

Informacijsko oporo na splošno nudijo emocionalno bolj oddaljene vezi – znanci, sosedje ipd. (npr. Granovetter v Kogovšek in drugi 2003, 185). Ker raziskujemo omrežja socialne opore starejših, ki so zelo specifična, poleg tega pa je specifičen tudi sam kontekst bivanja, tega v celoti ne moremo trditi. V raziskavi Kakovost merjenja egocentričnih socialnih omrežij iz leta 2000 so ugotovili, da se po informacijsko oporo ljudje najpogosteje obračajo na prijatelje in na družino. V tej raziskavi je obstajala statistična povezanost med informacijsko oporo in spolom ter informacijsko oporo in starostjo pri stopnji značilnosti 1 %. Pri starejših so prišli do sklepa, da imajo ti najslabšo ponudbo informacijske podpore. Odstotek ljudi, ki nimajo nikogar na katerega bi se obrnili, s starostjo narašča (Ferligoj in drugi v Kogovšek in drugi 2003, 195–198). Cross in Cummings (2004, 4) govorita o tem, da je v primeru reševanja problemov pomembno prejeti pravo informacijo, kar zagotavljajo povezana, zaprta omrežja, ki zagotavljajo izmenjavo znanj.

Intervjuvanci z intenzivnimi obiski imajo zelo različno informacijsko oporo. Dve intervjuvanki (ga. Martina in ga. Sergeja) imata informacijsko oporo tako pri domačih kot tudi pri stanovalcih in zaposlenih.

(75)

IO-1-Martina-1922

Martina: »Na hčerko, pa tuki sm tud šla enkrat vprašat amm... odvetnica al kaj je bla... ja... sm šla uprašat kaj bi nardila s hišo, al jo hčerki dat... al kaj. /.../ Mam enga zraun, moškega, ko je že deset let tuki, pri kosilu in kr tkole nardim in ga vprašam, on skori vse ve. /.../ Res velik ve. Se pogovarjamo skoro vsak kosilo.«

(76)

IO-2-Sergeja-1923

Sergeja: *Ja to sm pa prvo hčerko dostkrat kej sprašvala. Ja na hčerko al pa sina. Pa pride tud ena profesorca. Drugač pa če mam kej za vprašat, če me zanima pokličem enga družga, sploh ni problema. /.../ Na socialno delavko, ona je tak fajna, zna vsazga potolažit, pa mu povedat kak pa kej. Sej problemov nimam, zaenkrat še... ampak če bi me kej zanimal, pol bi se pa na no obrnla. /.../ Ja svakinjo. Mi dve sma res tko... vsi pravjo, da sma dvojčke. Sej si pomagamo, pa se menmo... velikrat se menmo... Drugač pa me ženske med sabo, pa tud moški, gremo sedet v park, pa se pogovarjamo, z vsemi, čist z vsemi kako pa kej je, pa kako bi blo kej nardit...*

Ga. Lucija se pri nasvetih o zanjo pomembnih stvareh obrača samo na domače¹⁶, na ostale stanovalce se ne, ker se, kot pravi, na kogarkoli drugega težko zanesa, ga. Cirila pa informacijsko oporo dobi samo s strani zaposlenih, odvisno glede katerega področja rabi nasvet. Na stanovalce se za kakšen nasvet nikakor ne bi obrnila, domačih pa na ta način, kot pravi, ne želi obremenjevati:

(77)

IO-3-Lucija-1925

Lucija: »To se pa tapru na sina. Če pa nisma mogla sama dva rešt, pol pa še na snaho. Pa smo vse rešl. /.../ Ne vem, če bi vrjela temu. Težko se jst zanesem na kirga, samo na svoje. No na mojo svakinjo, z no se vse pogovarjama, pa pomagama ena drugi. Tu v stanovanju pa ne bi nobenmu nič zaupala. Ne vem, če bi komu zaupala, tu v stanovanju...«

(78)

IO-4-Cirila-1921

Cirila: »Nasvet? Ja, če je zdravstveno grem dol k sestram. Pridejo vse že zjutraj vprašat. /.../ Ne! Stanovalcev nikakor ne, za domače pa sm si vnaprej vzela, da niti pozitivno niti negativno ne bom nič obremenjevala. Sama, vse... Dokler še lahko. Ko pa ne bom mogla več, bom pa vidla...«

---

¹⁶ Sem sodi tudi stanovalka, ki je svakinja intervjuvanke.

G. Franc in ga. Dragica pa v domačih oziroma pri zunanjih prijateljih informacijske opore nimata oziroma jo ne iščeta, zato se nanjo obračata na zaposlene in stanovalce. Oba intervjuvanca sta v svojem odgovoru omenila vidik vzajemnosti; g. Franc je omenil, da se bolj kot on sam, drugi (starejši) stanovalci obračajo nanj po kakšen nasvet, ga. Dragica pa je povedala, da se problemi, ko do njih pride, rešujejo skupinsko v njeni »klapi«, poleg klape pa ima še dve kolegici pri interesnih dejavnostih, s katerima se tudi lahko pogovori, če rabi kakšen nasvet. Dodaja še, da se zaradi družinski težav ne obrača na sina, na različne zaposlene pa se obrne, glede na kakšno stvar se nanaša problem.

(79)

IO-5-Franc-1948

Franc: *Veš kaj, mi mam krožek krožke računalništva. /.../ No tm se... narveč takih prublemu rešujemo, 5, 6 nas je. /.../ Jst drugih ne sprašujem, te starejši ljudje bol sprašujejo mlade tko ko sm jst, no sej jst tud nism tak mlad. Ampak mal, zelo mal. /.../ Mam vsak mesec peseke dobimo iz kinološkega društva, vedno. Vsak mesec mam druženje pa mam športne igre pa pa pevske vaje majo tut, sam jst ne hodm mogoče bom šou še kdaj čez cajt. No pr teh stvareh se dost pogovorimo...*

(80)

IO-6-Dragica-1927

Dragica: *Jst kr sama preštudiram. Neč se ne obračam na nikogar. /.../ Ja sin je biu zelo uredi, sploh od malega, ampak potem, potem je snaha začela tak... sej to je zelo velik primerov. /.../ Ja, ja... če bi blo kje narobe, takrat je pol glavna sestra. Ona poli poveljuje. Al pa recimo jst sm se zdej 2 krat selila, sm šla skos tisto, pa je socialna dost vedla povedat... /.../ Ja to pa tak skupi rešmo pol. Tole je tak, vm bom čist po pravic povedala. Jst sm rekla, tole je naša klapa... mi se družmo, gremo ven na vrt al pa u park. /.../ Mam... pri štrikanju mam tud ene dve kolegice, pa tud z unem se pogovarjamo.*

Videli smo lahko, da se trije od šestih intervjuvancev obrnejo po informacijsko oporo na domače, se pravi na emocionalno bližnje osebe. Torej bi lahko v našem primeru sklepali, da ne drži dejstvo, da informacijsko oporo nudijo emocionalno bolj oddaljene vezi. Vendar, če pogledamo bolj podrobno, se ti intervjuvanci, ki se po informacijsko

oporo obračajo na domače, obračajo tudi na stanovalce ali zaposlene (z izjemo ene intervjuvanke – ga. Lucija). Torej lahko rečemo, da se v večji meri intervjuvanci z intenzivnimi obiski obračajo po informacijsko oporo na bolj emocionalno oddaljene vezi.

Intervjuvancem z intenzivnimi obiski veliko pomeni, jim je »fajn«, da imajo v svojem omrežju nekoga, ki ga lahko vprašajo za nasvet. Povedali so, da »prav pride, če sam kaj ne veš«, da je »zelo v redu«, če lahko koga vprašaš kako in kaj, zadovoljni so bili tudi s hitrostjo pomoči in rešitve problema s strani zaposlenih – ga. Cirila je dejala: »to ti takoj znajo vse povedat kako pa kej, se vse hitro reši« Ga. Dragica pa je povedala:

(81)

IO-6-Dragica-1927

Dragica: »Tu je kr velik vredn. Velik je vredn, da je tak organiziran. Vete to je ... pred enem 6 letam, še nič ni blo tega... pa delovne terapije.«

9.5.2 Intervjuvanci z neintenzivnimi obiski

Informacijska opora je pri intervjuvancih z neintenzivnimi obiski šibka. Dva (ga. Jožefa in g. Polde) od petih intervjuvancev sta dejala, da ne rabita nikakršnih nasvetov, oziroma da nikoli ne pride do česa takšnega:

(82)

NIO-3-Jožefa-1916

Jožefa: »Čujte... jst ne rabim nič nasvetov, jst vse sama rešujem. Res ... vse sama rešujem. /.../ Ne, jst kr nekak sama... vete kaj, tko se mi zdi včas, kokr ,da bi bla preroška.«

(83)

NIO-4-Polde-1918

Polde: »Ja, ne... pri meni nič kej takega sploh ne pride. Nasvet... vprašu bi sestro... ampak jst nardim vse sam.«

Od ostalih treh intervjuvancev se dva obrneta po informacijsko oporo na zaposlene (g. Hilda in g. Robert) in na stanovalce (g. Robert):

(84)

NIO-2-Hilda-1941

Hilda: »Na strežnco, ženska ena je... na strežnco. Ne. ne. Bi se kr na strežnce. Tiste stanovalke, ene pravijo, da to pa... nimam več volje, da bi se s stanovalkam takle...«

(85)

NIO-5-Robert-1939

Robert: »Ja tist pa... če so oni zaposleni... one vprašam. Sestre, pa one na upravi. Tiste lahk vprašam, če je kej. Tota na upravi... socialna... tista... tota je pa s stanovalci velik. Je mal takih. /.../ Ja tist pa tud, tega prijatelja tmle, če ve kaj pove... se zmenma, to je pa zmer kej takega. /.../ Pa se pogovorima kok pa kej. Pa si povema kak je, če ne vema kak je.«

Zadnja intervjuvanka – g. Katjuša je dejala, da se je po nasvete obračala k svojim otrokom, vendar je bilo to pred časom, ko so živeli v bližini. Intervjuvanka se po informacijsko oporo ne obrača niti na zaposlene niti na stanovalce v domu:

(86)

NIO-1-Katjuša-1925

Katjuša: »Otroc so mi pomagal, so uredi vsi, ja pa unučki, me majo radi zelo, ja zelo. /.../ Ne, ne, ne, ne. Jst sm taka bl skrivnostna... jst ne bom nobenga nič vprašala... ne, ne, ne ...«

10 ZAKLJUČEK

Staranje prebivalstva je problem s katerim se sooča, in se bo moral soočati tudi v prihodnje precejšen del stare celine. Ker število starejših konstantno narašča, ti postajajo čedalje pomembnejša skupina v družbi, vse bolj pomembno in relevantno pa postaja tudi preučevanje starostnikov in njihovega življenja. Razmere v družbi danes se precej razlikujejo od tistih izpred nekaj desetletji. Razlikujeta se tudi način bivanja starejših in skrb zanje. Iz dneva v dan narašča povpraševanje po institucionalnem varstvu starejših. Slovenija lahko pod svoje institucionalno okrilje (v domove za starejše) vzame dobrih 4 % posameznikov starejših od 65 let.

Kakovost življenja je v različnih življenjskih obdobjih med drugim odvisna tudi od dobrega razmerja med osebno samostojnostjo in ustrezno vpetostjo v medčloveške odnose. Starejši so še posebej občutljivi za ohranjanje tega ravnovesja (Ramovš 2003, 181–182). Staranje na eni strani vpliva na socialna omrežja, obenem pa socialna omrežja vplivajo na proces staranja. Za kakovostno življenje starejšega človeka, ki biva v domu za starejše, so socialna omrežja, iz katerih ta črpa socialno oporo, še kako pomembna (Mali 2008, 75).

V diplomski nalogi smo se osredotočili na omrežja socialne opore starejših v institucionalnem varstvu, in sicer v Domu ob Savinji Celje. Naš namen je bil ugotoviti, kako se starejši ljudje počutijo v domu za starejše, kaj jim je pri bivanju v domu najbolj in kaj najmanj všeč, na koga se obrnejo po različne tipe socialne opore in kako se pri tem počutijo oziroma kaj jim to pomeni. Preverili smo kakšne so razlike v omrežjih socialne opore starostnikov med tistimi, ki imajo intenzivne obiske in tistimi, ki obiskov nimajo ali jih imajo zelo malo.

Velika večina intervjuvancev (deset od enajstih) je počutje v domu opisala kot dobro, izjemno dobro, krasno ali zelo ugodno. Pri dejavnikih, ki prispevajo k njihovemu dobremu oziroma izjemno dobremu počutju so izpostavili podobno kot Glass (v Hojnik - Zupanc 1994, 3) fizično okolje, hrano, strokovno in prijazno osebje in odnos med stanovalci. Intervjuvanci so kot najbolj všečne stvari izpostavili fizično okolje – oprema, dekoracija ipd., organizacijo v domu, razne organizirane dejavnosti, katerih se udeležujejo, ter medsebojno druženje na teh dejavnostih. Sedem intervjuvancev je dejalo, da jih pri bivanju v domu za starejše ne moti popolnoma nič, ostali pa so glede

na pretekle negativne izkušnje dejali, da jih motijo nekateri stanovalci. Ena intervjuvanka je imela kritiko na račun opremljenosti sob. Kot smo lahko skozi analizo ugotovili, pri počutju stanovalcev v domu za starejše ni razlik med tistimi z intenzivnimi in tistimi z neintenzivnimi obiski. Prav tako so tako intervjuvanci z intenzivnimi obiski kot tudi tisti z neintenzivnimi obiski, izpostavili zelo podobne dobre in slabe strani bivanja v domu za starejše.

Opora neformalnega druženja praviloma zagotavljajo anketirancu najbližje osebe (Kogovšek in drugi 2003, 185). Intervjuvanci, ki imajo *intenzivne obiske*, so med osebami, ki jih največ obiskujejo, izpostavili bližnje sorodnike – otroke, vnuke, pravnuke, nečake. Ena intervjuvanka ima poleg družinskih članov precej široko mrežo neformalnega druženja s prijateljicami. Neformalno druženje intervjuvancev z intenzivnimi obiski poteka tako, da s sorodniki ali prijatelji gledajo televizijo, se pogovarjajo, gredo na kakšen sprehod ali se igrajo z vnuki. Zelo veliko jim pomenijo sorodniki, ki jih obiskujejo; to jih dela srečne, zadovoljne in vesele. Isti intervjuvanci se z ostalimi stanovalci družijo pretežno na organiziranih dejavnostih, le ena izmed intervjuvank je dejala, da ima v domu med stanovalci svojo »klapo«, drugače med intervjuvanci ni tesnih osebnih in prijateljskih vezi. Intervjuvanci z intenzivnimi obiski imajo torej zelo podobno oporo neformalnega druženja (večinoma jo zagotovijo bližnji družinski člani ali sorodniki). Izjemi sta dve intervjuvanki, ena, ki ima poleg domačih široko mrežo opore v smislu neformalnega druženja pri prijateljicah, in druga, ki ima široko mrežo te opore pri stanovalcih. Med intervjuvanci z *neintenzivnimi obiski* si le eden od njih želi več obiskov, ostali so do tega malodušni. Druženje med stanovalci poteka pretežno na organiziranih dejavnostih, kjer ustvarjajo različne stvari (odvisno od dejavnosti) in klepetajo, pri čemer je potrebno dodati, da gre za pogovor o zelo neosebni stvari. Povedali so še, da se na splošno lepo razumejo, imajo dobre odnose z vsemi, vendar kot že rečeno pri intervjuvancih z intenzivnimi obiski, tudi pri teh z neintenzivnimi obiski tesnih vezi med stanovalci ni. Tudi med intervjuvanci z neintenzivnimi obiski je opora neformalnega druženja zelo podobna. Večini jo zagotavljajo ostali stanovalci, vendar v okviru organiziranih dejavnosti. Trdimo lahko, da je opora neformalnega druženja pri intervjuvancih z neintenzivnimi obiski bistveno manjša kot pri intervjuvancih z intenzivnimi obiski (manjkajoči so domači člani in sorodniki).

Pri *instrumentalni opori* intervjuvancev z *intenzivnimi obiski* se glede na vir opore kažejo večje razlike kot npr. pri opori neformalnega družjenja. Glede instrumentalne opore smo ugotovili, da trije od šestih intervjuvancev z intenzivnimi obiski manjša opravila opravljajo še sami. Po pomoč bi se v takšnih primerih le redko obrnili na ostale stanovalce (izjema je ena intervjuvanka), saj so ti bolni oziroma v preveč slabem fizičnem stanju. Intervjuvanci se po instrumentalno oporo redko obrnejo na sorodnike, pretežno pa gre za pomoč pri tem, da jim prinesejo kaj iz trgovine, ali da poskrbijo za njihov transport. Dve intervjuvanki sta izpostavili, da se po instrumentalno oporo obrneta na zaposlene. Za zaposlene je ena od intervjuvank dejala, da zanje obstajajo samo superlativi, drugače pa so povedali, da se počutijo fino in enkratno, so veseli, ko jim omenjene osebe pomagajo pri manjših opravilih. Če povzamemo, lahko vidimo, da polovica intervjuvancev opravlja manjša opravila sama, če sami ne morejo, zaprosijo za pomoč družinske člane; druga polovica pa se po pomoč obrne na stanovalce (ena intervjuvanka) in pa na zaposlene (dve intervjuvanki). Pri instrumentalni opori imajo torej intervjuvanci z intenzivnimi obiski bolj specificirane osebe, na katere se obračajo po instrumentalno oporo. Intervjuvanci z *neintenzivnimi obiski* imajo bolj homogeno skupino oseb, na katere se obračajo po instrumentalno oporo. V primeru, da rabijo pomoč pri manjšem opravilu, se vsi intervjuvanci z neintenzivnimi obiski obrnejo na zaposlene. Po to vrsto pomoči se ne obračajo na domače (izjema je en intervjuvanec), pa tudi na stanovalce ne (izjema ena intervjuvanka). Instrumentalno oporo torej dobijo v večji meri od zaposlenih, kar jih dela srečne, vesele in zadovoljne.

Emocionalna opora je po mnenju mnogih avtorjev (npr. Isaacowitz in Seligman v Šadl in Hlebec 2007, 229) izrednega pomena za starejše, saj je ključna pri uspešnem staranju. Anketiranci imajo navadno emocionalno oporo v najbližjih osebah (Kogovšek in drugi 2003, 185). Med našimi intervjuvanci z *intenzivnimi obiski* opazimo, da se po emocionalno oporo obračajo na različne osebe. Od šestih so trije dejali, da te težave rešijo sami in se ne obračajo po pomoč na domače, na stanovalce in na zaposlene. Od ostalih treh intervjuvancev pa se eden intervjuvanec obrne na stanovalce, ena intervjuvanka na stanovalce in zaposlene, zadnja intervjuvanka pa se po emocionalno oporo obrača na svojo hčer (domače) in zaposlene. Pri intervjuvancih z *neintenzivnimi obiski* je bilo v primeru iskanja emocionalne opore podobno kot pri prejšnjih intervjuvancih. Tudi ti imajo zelo različne vire, kateri jim nudijo emocionalno oporo. Dva sta dejala, da v primeru teh težav ne potrebujeta nikogar oziroma se na nikogar ne

obrneta, tretja intervjuvanka rešuje čustvene težave popolnoma sama, en intervjuvanec se obrne na enega od stanovalcev, zadnja intervjuvanka pa se o težavah pogovori z domačimi (preko telefona).

Informacijsko oporo nudijo bolj emocionalno oddaljene vezi – znanci, sosedje ipd. (npr. Granovetter v Kogovšek in drugi 2003, 185). V raziskavi Kakovost merjenja egocentričnih socialnih omrežij iz leta 2000 so ugotovili, da imajo starejši najslabšo ponudbo informacijske podpore. Odstotek ljudi, ki nimajo nikogar, na katerega bi se obrnili, s starostjo narašča (Ferligoj in drugi v Kogovšek in drugi 2003, 195 – 198). V našem primeru so obstajali trije intervjuvanci (z neintenzivnimi obiski), ki nimajo nikogar, na katerega bi se lahko obrnili po informacijsko oporo. Na splošno pa pri naših intervjuvancih podobno kot pri instrumentalni in emocionalni opori tudi pri informacijski opori opazamo, da imajo tako intervjuvanci z intenzivnimi kot tudi tisti z neintenzivnimi obiski zelo različne vire na katere se lahko oprejo v primeru, da potrebujejo informacijsko oporo. Pri intervjuvancih z *neintenzivnimi obiski* so, kot že rečeno, trije dejali, da se po informacije ne obračajo niti na stanovalce niti na zaposlene. En od intervjuvancev išče informacije pri zaposlenih in stanovalcu, ena intervjuvanka pa se pozanima pri zaposlenih. Na drugi strani imamo intervjuvance z *intenzivnimi obiski* pri katerih imata dve intervjuvanki zelo močno informacijsko oporo – dobita jo tako od domačih kot tudi od stanovalcev in zaposlenih. Od ostalih štirih intervjuvancev se dva intervjuvanca obračata na zaposlene in stanovalce, zadnji dve intervjuvanki pa informacijsko oporo dobita – ena izključno pri zaposlenih, druga pri domačih.

Skozi raziskavo smo želeli dobiti čim bolj subjektivne pripovedi in opise omrežij socialnih opor intervjuvancev. Večina intervjuvancev je bila za sodelovanje zelo zainteresirana, pri nekaterih pa je bil na trenutke prisoten občutek, da je tema preveč osebna, odgovori pa so bili posledično površinski oziroma splošni. Morda bi bilo pred samo izvedbo raziskave boljše, da bi nekaj časa preživeli s sodelujočimi, se tako navadili en na drugega, se malo bolj spoznali ter raven zaupanja dvignili. Glede na podatke, ki smo jih dobili, se omrežja socialnih opor intervjuvancev razlikujejo med seboj. Posploševati na tako majhnem vzorcu ne moremo, lahko pa rečemo, da pri naših intervjuvancih močna opora neformalnega druženja, tudi instrumentalna opora ni slabo zastopana, pričakovano imajo slabo informacijsko oporo, še najbolj pa preseneča zelo majhna emocionalna opora.

11 LITERATURA

- Accetto, Bojan. 1968. *Staranje, starost in starostno varstvo*. Ljubljana: Republiški odbor Rdečega križa Slovenije.
- Antončič, Vojko in Katja Boh. 1991. Premise za raziskovanje kvalitete življenja. *Družboslovne razprave* 8 (12): 5–18.
- Antonucci, Toni C., Hiroko Akiyama in Jennifer E. Lansford. 1998. Negative effects of close social relations. *Family relations* (47): 379–384. Dostopno prek: <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdfplus/585268.pdf> (25. junij 2010).
- Antonucci, Toni C., Hiroko Akiyama in Keiko Takahashi. 2004. Attachment and close relationships across the life span. *Attachment and human development* 6 (4): 353–370. Dostopno prek: <http://search.ebscohost.com/direct.asp?db=buh&jid=%22ASQ%22&scope=site> (25. junij 2010).
- Bojnec, Borut. 2009. *Druženje kot oblika socialne opore*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/bojnec-borut.pdf> (25. junij 2010).
- Campbell Lori D., Ingrid Arnet Connidis in Lorraine Davies. 1999. Sibling ties in later life. *Journal of family issues* 20 (1): 114–148. Dostopno prek: <http://jfi.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/cgi/reprint/20/1/114> (25. junij 2010).
- Cross, Rob in Jonathon N. Cummings. 2004. *Tie and network correlates of individual performance in knowledge intensive work*. University of Virginia in Massachusetts institut of tehnology. Dostopno prek: http://ccs.mit.edu/fow/cross_cummings.pdf (25. junij 2010).
- Doumit, Jacqueline in Ramzi Nasser. 2010. Quality of life and wellbeing of the elderly in Lebanese nursing homes. *International journal of health care quality assurance* 23 (1): 72–93. Dostopno prek: <http://proquest.umi.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/pqdweb?did=1945855501&Fmt=2&VInst=PROD&VType=PQD&RQT=309&VName=PQD> (10. november 2009).
- Dremelj, Polona. 2003. Sorodstvene vezi kot vir socialne opore posameznikov. *Družboslovne razprave* 19 (43): 149–170.

- Dremelj, Polona, Tina Kogovšek in Valentina Hlebec. 2004. Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije. V *Omrežja socialne opore prebivalstva Slovenije*, ur. Mojca Novak in Polona Glavan, 42–60. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- Filipovič, Maša, Tina Kogovšek in Valentina Hlebec. 2005. Starostniki in njihova vpetost v sosedstva omrežja. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 205–221.
- Filipovič, Maša. 2007. Prostorska determiniranost omrežij starejših in vloga sosedov v časovni perspektivi. *Teorija in praksa* 44 (1–2): 298–316.
- Hlebec, Valentina. 2003. Socialna omrežja starostnikov v Sloveniji. *Družboslovne razprave* 19 (43): 171–182.
- --- 2004. Socialna opora starostnikov v perspektivi spolov. *Teorija in praksa* 41 (5–6): 992–1007.
- Hlebec, Valentina in Tina Kogovšek. 2003. Konceptualizacija socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 103–125.
- --- 2006. *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.
- Hlebec, Valentina in Srna Mandič. 2005. Socialna omrežja starejših v obdobju tranzicije v Sloveniji. *Kakovostna starost* 8 (4): 2–16.
- Hojnik - Zupanc, Ida. 1994. *Institucionalno bivanje starih ljudi*. Ljubljana: Gerontološko društvo Slovenije.
- --- 1999. *Samostojnost starega človeka v družbeno prostorskem kontekstu*. Ljubljana: Znanstvena knjižnica Fakultete za družbene vede.
- Igljč, Hajdeja. 1988. *Analiza socialnih mrež: Prikaz osnovnih značilnosti socialnih mrež Jugoslovanov*. Ljubljana: inštitut za sociologijo na Univerzi Edvarda Kardelja.
- Ikkink Klein, Karen, Theo van Tilburg in Kees C. P. M. Knipscheer. 1999. Perceived instrumental support exchanges in relation between elderly parent and their adult children: Normative and structural explanations. *Journal of marriage and the family* 61 (4): 831–844. Dostopno prek: <http://www.jstor.org.nukweb.nuk.uni-lj.si/stable/pdfplus/354006.pdf> (27. oktober 2009).
- Janež, Nives. 2004. *Kakovost bivanja starostnikov in predsodki, ki jih imajo starejši v zvezi z domovi za ostarele*. Diplomsko delo, Ljubljana: Fakulteta za družbene

- vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/dela/Janez-Nives.PDF> (27. oktober 2009).
- Kogovšek, Tina in Anuška Ferligoj. 2003. Merjenje egocentričnih omrežji socialne opore. *Družboslovne razprave* 19 (43): 127–148.
  - Kogovšek, Tina, Valentina Hlebec, Polona Dremelj in Anuška Feligoj. 2003. Omrežja socialne opore Ljubljančanov. *Družboslovne razprave* 19 (43): 183–204.
  - Kogovšek, Tina in Valentina Hlebec. 2008. Measuring ego-centred social networks: do cheaper methods with low respondent burden provide good estimates of network composition? *Metodološki zvezki* 5 (2):127–143. Dostopno prek: <http://mrvar.fdv.uni-lj.si/pub/mz/mz5.1/kogovsek.pdf> (27. oktober 2009).
  - Kregar, Rok. 2007. *Razmerje med formalno in neformalno oporo starejših ljubljčanov*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede. Dostopno prek: <http://dk.fdv.uni-lj.si/diplomska/pdfs/Kregar-Rok.PDF> (27. oktober 2009).
  - Mali, Jana. 2004. Kvaliteta življenja in zadovoljstvo stanovalcev in zaposlenih v domu starejših občanov. *Socialno delo* 43 (2–3): 105–115.
  - --- 2008. *Od hiralnic do domov za stare ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo Univerze v Ljubljani.
  - --- 2009. Spremembe v institucionalnem varstvu starejših. V *Starejši ljudje v družbi sprememb*, ur. Valentina Hlebec, 95–107. Maribor: Aristej.
  - Marin, Alexandra in Keith N. Hampton. 2007. Simplifying the personal network name generator: Alternatives to traditional multiple and single name generators. *Field Methods* 19 (2): 163–193. Dostopno prek: <http://fm.sagepub.com.nukweb.nuk.uni-lj.si/cgi/reprint/19/2/163> (10. november 2009).
  - Nagode, Mateja, Polona Dremelj in Valentina Hlebec. 2006. Ponudniki socialne opore starostnikom v ruralnem in urbanem okolju. *Teorija in praksa*: 43(5–6): 814–827.
  - Pahor, Majda in Barbara Domajnko. 2007. Kdo me bo gledal? Socialna opora, zdravje in bolezen starejših ljudi. *Teorija in praksa* 44 (1–2): 254–276.
  - Poel, Martinus Gabriel Maria van der. 1993. *Personal networks. A rational-choice explanation for their size and composition*. Lisse: Swets&Zeitlinher.

- Ramovš, Jože. 2003. *Kakovostna starost: socialna gerontologija in gerontagogika*. Ljubljana: Institut Antona Trstenjaka in Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Rogelj, Tanja, Mirjana Ule in Valentina Hlebec. 2004. Socialna opora med dijaki glede na njihov individualni položaj v strukturi popolnega omrežja v razredu. *Družboslovne razprave* 20 (45): 13–32.
- Skupnost socialnih zavodov Slovenije. 2007a. *Splošno o domovih in posebnih zavodih*. Dostopno prek: <http://www.ssz-slo.si/slo/main.asp?id=2361E17F> (10. november 2009).
- --- 2007b. *Dom ob Savinji Celje*. Dostopno prek: <http://www.ssz-slo.si/slo/main.asp?id=52F3547E> (21. avgust 2009).
- --- 2008. *Kakšen sistem institucionalnega varstva starejših želimo v Sloveniji?* Novinarska konferenca, 9. april 2008, Ljubljana. Gradivo za novinarje. Dostopno prek: <http://www.ssz-slo.si/apl/doc/164BBCFF.pdf> (21. avgust 2009).
- Statistični urad Republike Slovenije. 2008. *1. oktober, mednarodni dan starejših*. Dostopno prek: http://www.stat.si/novica_prikazi.aspx?id=1908 (10. november 2009).
- --- 2009. *Javni socialnovarstveni zavodi, Slovenija, 2007*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/doc/statinf/12-si-044-0901.pdf> (10. november 2009).
- Sugerman, Leonie. 1986. *Life-Span Development, Concepts, Theories and Interventions*. London: Methuen.
- Šadl, Zdenka. 2005. Družbene spremembe, travmatične emocije in emocionalna opora. *Družboslovne razprave* 21 (49/50): 223–242.
- Šadl, Zdenka in Valentina Hlebec. 2007. Emocionalna opora v omrežjih srednje in starejše generacije v časovni perspektivi. *Teorija in praksa* 44 (1–2): 226–253.
- Zemljič, Barbara in Valentina Hlebec. 2001. Zanesljivost mer središčnosti in pomembnosti v socialnih omrežjih. *Družboslovne razprave* 17 (37/38): 191–212.

PRILOGI

PRILOGA A: VPRAŠALNIK

BIVANJE V DOMU

1. Koliko časa živite v domu za starejše?
2. Kako se počutite v domu za starejše?
3. Kaj se vam zdi pri bivanju v domu najboljše? Katera je tista najboljša stvar, ki bi jo izpostavili?
4. Kaj pa vas pri bivanju v domu najbolj moti? Katera je tista najslabša stvar, ki bi jo izpostavili?

DRUŽENJE KOT OBLIKA SOCIALNE OPORE

5. Kdo od vaših domačih (družinski člani in prijatelji) vas obiskuje?
  - i. Kaj vam pomeni, da vas obiskujejo?
6. Je morda kdo od vaših prijateljev ali družinskih članov, ki vas ne obiskuje, pa bi si želeli, da bi vas?
  - i. Kdo? Kako se pri tem počutite?
7. Kaj ponavadi počnete z družinskimi člani in prijatelji, ki vas obiskujejo? Kako se družite?
  - i. Kako bi rekli, da se razumete z njimi?
8. Če pomislite na stanovalce v domu - kaj ponavadi počnete z stanovalci? Kako se družite?
  - i. Kako bi rekli, da se razumete s stanovalci v domu?

INSTRUMENTALNA-MATERIALNA OPORTA

Spomnite se, kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opravilu.

9. Na koga od družinskih članov in prijateljev se obrnete po pomoč pri manjših opravilih?
  - i. Kako se počutite, ko vam družinski člani in prijatelji pomagajo pri manjših opravilih? Kaj vam pomeni, da se lahko obrnete nanje?
10. Ali prosite za pomoč pri kakšnem manjšem opravilu tudi kakega stanovalca?
  - i. Kaj vam to pomeni, da se lahko po pomoč pri manjših opravilih obrnete na stanovalce v domu?
11. Ali vam pri manjših opravilih pomagajo oziroma prosite za pomoč katerega od zaposlenih?
  - i. Kako se počutite, ko so vam pri manjših opravilih v pomoč zaposleni? Kaj vam to pomeni?

EMOCIONALNA OPORTA

Spomnite se, kako je bilo, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti ali nesrečni.

12. Na koga od družinskih članov ali prijateljev ste se obrnili po pomoč pri teh čustvenih težavah?
  - i. Kaj vam pomeni, da se o teh težavah lahko pogovorite z družinskimi člani in prijatelji? Kako se takrat počutite?

13. Bi za pomoč pri nastopu čustvenih težava prosili tudi koga od stanovalcev?
  - i. Kaj vam pomeni, da se lahko s stanovalci pogovorite o čustvenih težavah?
14. Bi se obrnili po pomoč tudi na koga od zaposlenih? Na koga?
  - i. Kaj vam pomeni, da se lahko z zaposlenimi pogovorite o svojih težavah? Kako se pri tem počutite?

INFORMACIJSKA OPORA

Spomnite se kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za vas pomembni stvari, zadevi, dogodku.

15. Na koga od družinskih članov in prijateljev ste se obrnili po kakšen nasvet ali informacijo?
  - i. Kaj vam pomeni, da lahko za nasvet o kakšni za vas pomembni stvari povprašate družinske člane ali prijatelje? Kako se takrat počutite?
16. Bi vprašali za kakšen nasvet ali informacijo tudi koga od stanovalcev?
  - i. Kaj vam to pomeni, ko vam stanovalci pomagajo s kakšnim nasvetom? Kako se pri tem počutite?
17. Vprašate za nasvet o kakšni za vas pomembni stvari, zadevi, dogodku tudi koga od zaposlenih?
  - i. Kaj vam pomeni, da vam zaposleni nudijo nasvete pri za vas pomembnih stvareh, dogodkih?

PRILOGA B: PREPIS INTERVJUJEV

IO-1-Martina-1922

A: *Kok časa zdej že živite v domu za starejše?*

M: »Eno leto pa ... marc... marc, april, maj, junij... eno leto pa štir mesce.«

A: *Kako pa se počutite v domu za starejše?*

M: »Ja hvala, zdej se kr...«

A: kr?

M: »Boljš... s kraja... s kraja se ti seveda toži po domu. Js sm mela moža, sma gradila na Hudinji, vete kje je Hudinja?«

A: Mhm...

M: »Hišo pa vrt pa... lepo je blo. Pa rada sm delala na vrt, drugač sm pa v službo hodla pa to... Šivala sm... pa sm se sama izobraževala. Potem, starši so mi umrli, ko sm bla mlada... Ko je biu oče umrl sm bla štrnajst let stara, ko je mama sm bla osemnajst. Sestra je doma se poročila, je deset let starejša... hmm... če bi bla doma, bi mogla njej zastonj delat ne... Amm... pol sm pa šla, pa sm tko stanovala pr drugih, pa sm hodla v šiviljske tečaje. Prej sm že hodla k eni sosedi, k je bla šivilja... rada bi se bla učila, pa ni blo prilike. Ni ni ni blo tistih obrtnikov... tak pr eni sm mal delala, pomagala... amm... mal šivat tuk, da sm mal dobila prakse, pol sm pa hodla tuki u tečaj šiviljski u Celju... Sm pr eni gospej stanovala, tko da mi je dala ... nism bla v službi nč... mi je dala stanovanje, pa mi je dala kuhno zastojn, je ona plačvala plin, k nism js nč mela denarja, doma mi pa tud ni nč kej sestra pomagala, še ob tisto doto so me spravlj, ko je bla vojska... nism nč dubila. Časi so bli tak vete, tak de mi smo dal za marko šestdeset... dvajst dinarjev, pol so nm pa ... amm... vrnl, ko smo marke zamenjal šestdeset para komi za eno marko. In js... men je pa pol svak zaračunu dvajst dinarjev, tak ko smo mi dal in pol sm si dala ene čevlje delat k čevlarju, pa še za ene čevlje nism mela doto dost. Pa bi mogla dobit ene par ... petindvajst tisoč ne... prej v starih... pa nism nč dobila...«

A: *Kaj pa se vam zdi tukaj v domu najbolj fino, katera je tista najboljša stvar?*

M: »Kaj bi rekla... ja... tko je, družmo se, js sm pr vseh teh... aaa... no ne pr vseh, pri... pri eni ... amm tem sestanku... pri planinke se reče, tm mi je všeč. Tm, ko hod ena gospa, ko je v vrtcu prej bla učiteljca... in pol je pa, zdej je pa tud vdova pa se čuti še, da, da lahk kej dela, pa sem hod prostovoljno, pa nas vodi ja. Zdej je pa še ena pršla, ko smo hodle na Hudinjo tud tko, v tak prostovoljni krožek. Tam smo se pogovarjale, pele pa tko, in je tista me dons obiskala, tista ob reki stanuje, pa je mela tuki... hod pa tuki na sestanek tud. Vi tud hodte na sestanek? A ne?«

A: Ne, v bistvu, enkrat sm bla, samo da sm se predstavlja, da veste kdo sm in kaj delam, drugač pa ne.

M: »Ja, ja, ja, ja.«

M: »Ja one pa hodjo tud, tko ko hodjo po drugih krajih v Celjskem okrožju na te sestanke, pa hodjo sem na skupinskega, da se dobijo tuki še kako podlago al kej, ne vem kok kej majo.«

A: *kaj pa vas tu v domu najbolj moti, katera je tista najbolj slaba stvar, ki bi jo izpostavil?*

M: »Ko bi pa to rekla... nimamo vsi enak opremljen. Gor je zdej boljše že, ko so prenovil, tuki pa nimam kam oblek dat, so kr tuki na steni (smeh). Ja.. mam pa še k sreči doma, pol pa nosim sem in tja letne, zimske cote. Ni še obnovlen dom, je še... to je še staro... razn tu so zbell tak za silo, pa polovico je novga,

tole kar je svetlo pohištvo, to je pa staro. Pol sm pa js rekla, da bi od doma... js mam pa tud doma takolo rjavo staro še nočno omarco. Sm pa rekla, da bi jst tisto omarco tu dala, to bi dala pa tam, da se nebi tiste šnore vidle od aparatov. Je pa ena rekla, ja ja vam bom jst dala, pa mi je dala tole mizo, pa se vseen vidjo (smeh). Js bi pa tisto omarco, k glih paše zravn, sm jo zmerla pa mi ni pstila.«

A: a ne?

M: »Ne ne, ne vem zakaj...«

A: *Kdo vse od vaših domačih na primer družinski člani in domači prijatelji pa vas obiskuje?*

M: »Hčerka, pride iz Lublane, ni več tle doma. Pol pa grema na Hudinjo.

A: ...na Hudinjo...

M: »Ja. Gor je pa vrt še, pa ga ona obdeluje, pa si tja nosi, potem ker... ona v bloku stanuje, pa ji prou pride. Je še spomlad nosla brstični ohroust pa pa pa... amm... tist ko je že...tist dougi ... por... pač ko prezimi.«

A: *Kaj vam to pomeni, ko vas obiskuje... hčerka?*

M: »Ooo, enkratn...«

A: enkratno...

M: »ja, pride, zdej če more pride vsak tedn, če ne vsake štrnajst dni, če ne pa vsake tri tedne. Zdej je bla v soboto, v nedeljo je pa že mogla it. So pa doma tud tam v Ljubljani neki prenavlal... nou podn, pa omaro novo so, drugo so kupl, pol je pa mogla tist pospravlat. Je rekla v nedelo pa nimam časa, v ponedeljek ma pa službo. Zdej je pa spt ni doma. Sm klicala se je pa vnuk oglasil. Je pa vnuk pršu. Pa ni vnuk na domu več. Vnuk je u štepanjskem, naši so pa u trnovem. A vete? Vam je kej znano?«

A: Ja mi je, mi je, poznan (zazvoni telefon, začasno prekinemo intervju).

M: »Pride ena sorodnica od gospe Slavke, če poznate, poje... sestra... ona je pa profesorca na šoli... telovadbe... tule.«

A: *Je morda kdo od vaših domačih prijateljev ali družinskih članov, ki vas ne obiskuje, pa bi si želeli, da bi vas?*

M: »Ja mam domače, pa me ne obiskujejo. Še enkrat ni biu nečak pr men. Tam, ko sm js do dvajstga leta delala, pa učila sm ga, ku je šou u pru razred, da je že znou gladk čitat časupis, ku je u pru razred šou. Sej je brihtn biu sam je biu tud sam edini pa tud ni študiru. Pol je šou tud sam u službo... u službo, da je biu u enem skladišču...« (potrka na vrata gospa, ki je pred tem klicala, intervju ponovno prekinemo).

A: mislm, da sma ostale pri nečaku, ki vas ne obiskuje.

M: »Ja. Ne vem ko je z njim. Je pa tud bolj bolan, pa sestra tud ne more. Ona je pa res že 96, pa bi rada pršla, pa jo ne prpelejo, pa majo avto. Ne vem... tak čudaški... ma ženo pa je tud čudaška, je pa pila, zdej ne vem a še pije... v Dramljih tud tm so, je moj dom biu... in zdej sm že en let pa štir mesce tu, pa še tud enkrat niso pršli... hčerka pa pride...«

A: *Kako pa se pri tem počutte? A bi vseeno radi, da bi pršli?*

M: »Po eni strani ja, po drugi si pa mislm, če jim tko paše pa tud prou. Js grem vsak let... ponavad hčerka pride pa me pela na pokopališče, ko mam starše tam, pa svak je tud, potem amm... potem pa še enkrat polet, ko ma hčerka počitnce, ko je na šoli, ko ma šola počitnce... ja po pa mal izven Lublane uči, prej pa se je 10 let v Kranj vozla. Zdej ji pa še tri lete do penzije manjka ... pa vete ko prau, da ji je ena zračunala kulk bi mela penzije zdej, če bi zdej šla pa če bi čez tri lete šla, da bi mela komi 700 evru. Mal ne? Od

moža sestra je pa učiteljica pa ma zdej 1000 evrov vsaj penzije. No to je že mal boljše. Ona bi mela pa komi 700 čez tri leta. Tak mal zdej. No sej, če bo mogla, sam zdej mene zalaga, položnice še gor plačuje, men še more dat kak... za kak priboljšek, položnice, popravlat je že dala hišo, streho gor pa centralno peč je dala, pa tak ma stroške. Zdej je pa edinka tak da je pa na mene še pisan pa vseen ona vlaga, drugač bi mogla dat tuki vpisat nekaj, pol pa da bi občina mi zalagala, ko nimam dost js pokojnine. Čeprou mam še po možu, svoje bi še manj mela, k sm mela pol sam 21 let službe. K pol me je pa že hrbtenica bolela vratna, k sm v službi kr takle (pokaže kako) cele 8 ur norma bla, pa hitela in se mi je zrabla, tu medvretenčne. Kr učas me je vratna tak bolela, pol se mi je pa nekaj tist izboljšal, me je pa tuki v križu, zdej mam pa tiste medvretenčne ploščice zrablene. Sedim lahk, hodm pa težk. Mal še laži grem s palco... s palco, brez palce pa tak težk.«

A: Kaj pa recimo, vas poleg hčerke še kakšni prijatelji obiskujejo? Prej ste omenil, da prhaja vzgojiteljica, pa gospa iz prostovolnega krožka, zdej je pršla sestra od Slavke, je mogoče še kdo tak, ki vas obiskuje?

M: »Ja. Po večerji, če kej ponujajo, če kej ostane, pol pa js tud ne morm pojest, tota ma pa kužeka, pa hčerko tud, ona rada je, pa... če je kej takga ji za kužeka dam. Se mi škoda zdi stran vrgla. Pol pa učas mislem sej bom pojedla, pol pa ne morm. Pa nam še ponujajo, tam še ostane, pa je tm na mizi, pol pa še vzame kira, če je... pol pa učas pojem, učas pa ne.«

A: je še kdo tak, ki vas obiskuje?

M: »Ja ja... je bla dons amm, kok bi rekla, vzgojiteljica... ne vzgojiteljica, sestanke je vodla na krajevni skupnosti Hudinja, in smo hodle vsak tedn upokojenke, kira je pač hotla, na sestanek k njej, tam smo se družle...«

A: kaj ponavad počnete z družinskimi člani in prijatelji? Recimo s hčerko in s prijateljicami, ko vas pridejo obiskat? Kako se družite?

M: »Ja lepo... kak bi rekla, gremo na dom, nimamo velik časa kej, mam pa še gor vrt pa delamo, gor dela ona...hčerka... js pa še kej pokomandiram, k ona je študirala, pa ni znala kej, k ona ni nikol delala na vrt. Harmoniko je vadla pa učila se... ni takoj zagrabra, ampak je pa le... ko je pa dokončala študij, je šla pa na fakulteto u Ljubljani, pa je tm spoznala fanta, pa se poročila...«

A: se prav, kako bi rekli, da se razumete z njimi?

M: »Ja enkratna je ona, ona je pa res enkratna... pride vsake štrnajst dni, če ne more, vsake tri tedne, sta bla že letos v... amm... kak se že reče... na Šrilanki... ja na Šrilanki sta bla ja...z možem...vročina je bla taka, zadnič, ko je blo tuki tud... takrat maja mende sta bla... ja maja...«

A: kaj pa, če pomislite na stanovalce v domu se tudi z njimi družite?

M: »Ja tud, tud...«

A: kaj ponavadi počnete z stanovalci v domu? Kako se družite?

M: »Ja gremo tule na vrt na igrišče, igramo lahk tale...balinamo... ne... keglamo, keglamo. Pa tud učasih mamo telovadbo, vsak dan, kira hoče pač. Kira lahk pa kira hoče, mam usak dan ob 12h telovadbo, ub pol 1h pa je kosilo. Lahk gremo na kolo sobno, tud grem večkrat. Ptičke upunašam (zažvižga). A jih čujete? Vete kak, zadnjič je dvakrat zažvrgolila, js pa tud. Dvakrat nardijo takle (zažvižga) pol pa js tud dvakrat (zažvižga). Pol sm pa js za hec trikrat (zažvižga), je pa on tud trikrat (smeh). Js sm se tak smejala.«

A: Kako bi rekl torej, da se razumete s stanovalci?

M: »Dobr... js nism za prepir, to pa ne, to pa ne. S čim lepim... ja... nekter so že bolj tko... Js ga rajš pustim, nism za prepir. Nekater so tko, nakatere so pa res prjazne. Tko so pač, kako smo si različni (zapoje, smeh).«

A: spomnite se, kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opravilu. Kako bi rekli, da so ravnali vaši družinski člani? Na koga ste se na pomoč pri takih opravilih obrnil?

M: »Ja na hčerko. Uglavnem pa lahk še sama... no ... za silo. Rabla bi, da bi mi pošlihta kej. Gor na vrh težk, gor si skor ne upam, kr se bujim, da bi padla s stola, k so visoke te omare.«

A: pri takšnih stvareh vam torej hčerka pomaga...

M: »Ja hčerka, če je potrebno, pa sestre tud mogoče...sam...so tko zaposlene, da ne morš nč. So sam dve, pa vete kok kok nadstropju je tu.«

A: medicinska sestra?

M: »Ne ne... čistilke mislem.«

A: aha, aha, čistilke.

M: »Tiste medicinske pa tud nimajo časa. Sm ravno po televizij zadnič slišala kok je v enem domu, pa ne vem ki, se nism zapomnla, da majo... da vsak mesec jih komi enkrat kopljejo, potem plenice, ktere gre od nje, komi eno dobijo zjutri, potem sestre majo, ne vem, po tri al štir minute časa komi za eno. Vete kok je to, pa morš ščistit, umit, pa ne vem kaj še vse. Tega se bojim najbolj. Tuki je pa tud, ta ko je zdej prišla, ko se poznama, sm bla že dons pr njej, je pa ob štirih, nima časa, ob pol štirih pride po mene... jo je pa kap, si je pa roko zlomla, je bla pa u bolnici, pol je pa sem prišla, smo tam skup hodle okrog... in je rekla, da je dones klicala glavna sestra, če jo koplje ne, če jo gre kopat, ko je iz bolnice pršla... ne... zdej je že mal boli, ampak je bla pa učas nepokretna. Je pa rekla, dons me kličete po enem mescu, js sm se že sama umivala, pa se je ravn dons tud.«

A: Kako se takrat počutite, ko rabte pomoč pri manjših opravilih? Kako se počutite, ko vam hčerka pomaga?

M: »Ja fajm se počutm, fajm... da mam njo ne...«

A: od zaposlenih ste pa rekl, da se na čistilke obrnete?

M: »Ja tud ja...«

A: Kaj pa stanovalci? se mogoče tud na koga od stanovalcev obrnete, ko rabite pomoč pri manjših opravilih?

M: »Stanovalci so pa vsi bolj bogi... tiste ne morš niti prost niti... jah ena stanovalka je pa prišla... učas ... takrat ko bi človk rabu... tak za u trgovino... učiri sm to (opomba: govori o sorodnici gospe Slavke) prosla za kartico, da mi kupi, k je rekla, da nimam notr več, več...«

A: dnarja?

M: »Ja dnarja ja. Pol pa ni mogla učiri, je šla na valetu, je hčekra mela valetu. Ma hčerko 15 let staro, in tako lepo poje, krasn anglešk poje. S staro mamu od te Slavke, ko je bla tu, sma jo poslušale na Sonjinem domu gor na Svetinj. Kok je lepo pela, tak lep glas ma, pa 15 let je stara. Sej jst sm je tuki predlagala, da bi pršla pet, pa ne vem zakaj je ne pokličejo... ko bi bla kaka proslava...da bi pršla pet.«

A: če se spomnite, kako je bilo, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti ali nesrečni. Na koga od družinskih članov ste se obrnili po pomoč pri teh čustvenih težavah?

M: »Učiri je biu tak dan, sm ležala, pol sm pa zaspala tle. Pol sm tle mela ...hmm... un za televizor u roki, pa sm poslušala mal, pa zadremala in je padu na tla, pol sm se pa zbudila. Sm se ustrašla, da se je pokvaru, pol sm šla pa u postlo ležat. Za nič mi ni blo, nism mogla delat, nič.«

A: *Bi se obrnil na koga od družinskih članov po pomoč pri teh čustvenih težavah, recimo, da bi ga prosil za kakšn pogovor?*

M: Na hčerko bi se obrnla.

A: kako pa bi vam ona pomagala?

M: s kakšnim nasvetom, al pa kej podobnega, s pogovorom... pogovorile bi se.

A: *Kako se počutite, da se lahko obrnete na hčerko, ko imate take čustvene težave, kaj vam to pomeni?*

M: »Ja sej se pomenmo... dobr se počutm, k ona je tud psihologinja, tud kej več ve, pa mi zna pomagat. To je še edina sreča, da smo jo dal študirat. Mož jo je imeu tko rad... je reku js ne gradim za sebe, js gradim za hčerko. Zdej jo pa ni doma. Sm rekla, dejmo prodat pa si razdelimo denar, čeprou je še zdej na mene pisan. Pomaga pa, kr je edina, tak nima kir drug vzet. A vas je več?«

A: ja, dve sma. Še sestra mlajša je.

M: »Pr ns sm pa js mlajša. Smo ble tri, no pa ta sredna je že umrla, pr 85ih. Jst bom pa 87 septembra.

M: »Boste tuki?«

A: kje?

M: »V Celju. Vas povabim. V kavarni, dom nardi. Za vsakga, kir majo tist mesec, al pa konc mesca, al pa v začetku drugega, oni to vodijo pa ns povabijo, nas pogostijo mal, pa pridejo iz šole otroc... ne iz šole... aaa...«

A: iz vrtca?

M: »Ja iz vrtca pridejo otroc, pa majo kak nastop, pa nas pustijo. Pa kir če, lahk tud kej sam prnese, kak pecivo... vete jst še znam eno pesmico, ko sm js nastopala v prvem razredu in smo nastopal... takrat še ni blo vrtca, ko sm js hodla v šolo... in smo nastopal in smo pel in kazal zravn. Še zdej sm js vnučka pa vnučko naučila in pol so jih na televizjo posnel... ne na televizjo... kok se že reče...«

A: s kamero?

M: »Ne, ne ... hmmm.... na kaseto so jih posnel ... joooj, pol zadnič je pa pršu k men na Hudinjo, ko sm bla tri dni doma... in je pa reku, no zdej pa zapoj tisto. Pa sm se mal preoblekla, pa sm šla, pa sm zapela, pa pokazala zravn... on me je pa smemau. No čez en čas, me pa povab tam v sobo... in sm se tam gledala pa poslušala, joooj kaka slika je bla (smeh) ... če mate čas vam pokažem...

A: bomo se zmenile ja...

A: *Bi se pri čustveni težavah, ko ste recimo slabe obrnili po pomoč tudi na koga od stanovalcev v domu ali zaposlenih?*

M: »Jah... kvečjem na socialno.«

A: na socialno...

M: »Ja al pa tud na sestre, če mi kej manjka, pa rečem gor. Sm šla prejšn tedn k zdravniku, me prebava tko... vedno slabše je. Pol mi pa svetuje, pa reče to pa to, pa pejte k zdravniku...«

A: *če se spomnite kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za vas pomembni stvari, zadevi, dogodku, recimo, da niste bli prepričan kako bi neko stvar izpeljal. Na koga od družinskih članov in prijateljev ste se obrnili po nasvet?*

M: »Na hčerko, pa tuki sm tud šla enkrat vprašat amm... odvetnica al kaj je bla... ja... sm šla uprašat kaj bi nardila s hišo, al jo hčerki dat... al kaj ... ja«

A: *Bi se mogoče obrnili po nasvet tudi na koga od stanovalcev doma ali pa še na koga od zaposlenih poleg te odvetnice? Na primer, če ne bi bili prepričani glede kakšne prireditve, al pa dogodka?*

M: »Mam enga zraun, moškega, ko je že deset let tuki, pri kosilu in kr tkole nardim (pokaže, da pomaha) in ga vprašam, on skori vse ve. Je v drugem nadstopju gor, tak prijazn človk. Ma pa ženo nepokretno in je gor na vrh. Je pa tko pridn in ji vsak dan gre po kosilu gor in ji nese kavico. Pa hod k pevskim vajam. Res velik ve. Se pogovarjamo skoro vsak kosilo.«

A: *kaj pa vam pomeni, da se lahko na njiju - na hčerko pa tega gospoda obrnete, pa na tisto odvetnico?*

M: »Ja prav pride... prav pride...če sam ne veš... zdej pa tista, ko je zdej pršla pred enem mescam se pa na mene obrača, če ma kak problem al kej. Se poznamo. Ku sm jst pršla tud nism velik vedla... pa sm vprašala tega ko vse ve... gospa, k je pa tle na nov pa tud mene vpraša, če kej ne ve...«

A: Se pravi, da tudi vi drugim pomagata s kakšnim nasvetom...

M: ja tud včas... sam... kaj ko so zdej že vsi bol brihtn ko js. Vete... js velik pozabm, no neki pa tud vem, iz takratnih časov tud. Kr js sm tud potem v nemških... js sm ravno iz šole bla, k je bla vojska. Pol sm mogla pa hodit nemški kurz, da sm se nemščine učila... sm v dojče jugend mogla hodit popoldne, smo korakal tam mim šole. Nemške učiteljce so nas učile, ko so prej po šoli učile, pol so pa ns na tečajih nemških učile. Tak da, neki sm se naučila. Mož od sestrične je biu pravi neme, slovensk sploh ni znau, pa sma se vseen pogovarjala. Zdej sm pa že kr precej pozabla.

IO-2-Sergeja-1923

A: *Kok časa živite v domu za starejše?*

S: »Dve let.«

A: *Kako se počutite tu v domu?*

S: »Zelo dobro, zelo dobro je. Hrana je blazn dobra, ampak eno z drugim, je hrana z bivanjem in osebje mi je vse prilagojeno.«

A: *Kaj bi torej rekl, katera je tista najbolj dobra stvar pri bivanju v domu, kaj vam je najbolj všeč?*

S: »Da si sam, mam lepe rožce, mam krasn balkon, bivališče je zelo ugodno, in mir in recimo osebje je strašn dobro, naklonjeno, tak, da nimam čist nobene pripombe na nobenga in na nič.«

A: *Se pravi, da ni nobene slabe stvari, ki bi jo izpostavil, nč vs ne mot?*

S: »Niti ene pripombe. Ne za čistilke, ne za sestre, ne za nikogar in za nič.«

A: *Kdo vse od vaših domačih na primer družinski člani in domači prijatelji pa vas obiskuje v domu?*

S: »Vsi.«

A: Vsi?

S: »Vsi... Vnuki, hčerka... tri hčerke mam, pa enga sina. Vsi, čist vsi, včasih mam š prevč.«

A: preveč?

S: »Tale vnukinja, ko je na ljubljanski, ona pride čist vsako soboto al pa nedeljo in je več ur pri men, in to vse poslušam kako je, kak je v redu... pa take... Hčerka je vsak tedn tu. Me pele na pokopališče, mene in svakinjo, pol pa grmo še mal po trgovinah pa naja pusti... jooj strašn uslužna je. Zdej ma čas, ko so otroc

šli, zdej sta pa sama z možem, pa popoldne pride, po gobe učasih gre... vete to men manjka... vam povem, mož je biu 6 let na vozičku, pa ni biu čist nč sitn, on je mene meu rad, js njega, nč ni slabe vole pokazu. Pa sm mu rekla, da bi js šla po gobe... pa bi ustala kr ob 5h in bi že kr šla, on pa nej kr spi naprej do 6h... in sm res šla... so se mi smejal, ampak zdej v vseh časopisih piše... eno bukvo... pa sm šla, pa se naslonla in sm čutla kak je šla energija po men. Pol sm pa nabrala gobe in točno ob uri sm bla doma. Vse sm ponardila, zrihtala, mož je šou ležat za eno uro, jst pa ponoč spet v gozd. Tista bukva je moja bla, in še zdej, ko grem gor na obisk, jo poiščem. Je bla unukinja tle, je bla pa takrat 2 leti stara, ko je mož umru, in se spominja. Sm pol vprašala, če ji je kej hčerka povedala, kako je blo kej. Je rekla, zakaj pa to sprašuješ? Je rekla veš, tata... tata mu je rekla... tata je sedeu... men so rekl pa tama... tama me je v naročje dala, pol me je pa s pasom privezala in naja je pelala. In da se to ona spomne, pa dve let je bla stara. Ona je mela svojo bukvo, tako drobno, in pride, gremo mi dve gor, da bomo mele mir. Kako je res to... energijo... ampak samo iz bukve. In ona, isto prav.

A: Kaj vam to pomeni da vas pridejo obiskat? Kako se takrat počutite?

S: »Ja vesela sm, vesela sm strašn. Pol se pa menmo, me vpraša kok si kej, kok si zadovoljna, ti kej manjka... Pa zmeri rečem, da ne, mam vsega dovolj. Tale hladilnik mi je kupla hčerka, tistle mali... da mam putr pa take stvari notr. Da mal pojem. Večerjat pa ne hodim.«

A: Ne?

S: »Redko kdaj. Ne vem... nism... ne čutm potrebe, mam skos v hladilniku... se bojim, da se zredim... Če mam poun želodec zvečer pol ne spim. Drugač pa kar se tiče zdravnika, sm zelo, zelo zadovoljna, se tak razumema, da se kr pogovarjama, kokr, da bi mela sina. Js, če bi hotla, bi mela prjatle ne vem kolk. Mam pa tule čez steno svakinjo. To je blo po edinem naključju. Sestra je rekla, takih primerov še nismo mel. Mi dve sma pa ... ja ena brez druge nikamor. Vsak dan gremo zjutri ven po zajtrku, ob 11h pridemo nazaj, gremo tja za Savinjo, se tam usedemo in dopoldne mine.«

A: Je morda kdo od vaših domačih prijateljev ali družinskih članov, ki vas ne obiskuje, pa bi si želeli, da bi vas?

S: »Ne nimam nobenga. To so vsi... unuki pridejo, po službi pridejo, pol pridejo pa v soboto pa nedeljo, al pa po službi pridejo. Ena je tule v banki... nemški... tista pride tud velikrat. Vnuke sm vse js gor spravla, sej me morjo obiskat (smeh).«

A: ja?

S: »Vseh šest unukov sm js gor spravla. Najstarejša je pa pravnica v Lublani, vete kaj... je pa tak... dobr stoječa... je kaj... pomočnik...ne... namestnica načelnika. Tisto sm pa mela sedemnajst let. Tuk, da je končala, pol je diplomo delala, pa je diplomo nardila, pa je pol šla še neki, js ne vem kaj... tista pa je... prva... drugač sm pa čist vse unuke gor spravla. Sej so mi hvaležni, ne morm rečt. Za kak rojsn dan, vsak mi prnese neko darilo, tak da, ko pride, kaj rabiš, sadje al češ kavo, če druzga ne, mi pa kavo prnese, vedno.«

A: kaj ponavadi počnete z družinskimi člani, z otroci, vnučki? Kako se družite, kaj počnete?

S: »Ja pogovarjamo se, kako je ne... zdej ena unukinja, tazadna unukinja je... bo zagovarjala septembra diplomo. Jst mam tud eno vedeževalko...«

A: res?

S: »Ja. Čist vse ugame. Praunukinja je bla zdej šest mescov u Španiji ne...tam je nardila pet izpitov, pet jih je nardila tu. Tak, zdej je pa že diplomco odala in septembra da bo. Js pa dans poklicala sm jo, in rekla kak je unukinja, pa nism povedala, da je končala študij al pa kej. Ona ma stekleno kroglo. Pa rečem kak bo unukinja, kak bo študij in pol naprej. Pa gleda, pa reče ježš kak je pridna, pa nič nisem omenjala. Septembra bo mela diplomo. Tazadna.«

A: torej kaku bi rekl, da se razumete z vašimi domačimi?

S: »Strašn dobr se razumemo, oni skrbijo zame, jst sm pa učas za njih, pa zdej tud še zmer, tak mal drugač...«

A: kaj pa če pomislite na stanovalce v domu. Kaj ponavadi počnete z vašimi prijatelju v domu?

S: »Vsak ko gre mimo me ogovori, in js njih, drugač pa uglavnem se družmo s svakinjo. Pa vsazga mal poznama... pa se skos... tko mal družma...«

A: Kako se družte, kako to zgleda, kaj počnete?

S: »Gremo tako mal ven, ponavadi vsaki za sebe, pol pa pridemo ven, pa stare spomine obujava, kak je blo, ko smo bli mladi. Veliko sma v naravi, zelo veliko sma v naravi. Js sm rekla tamle, gor na tistem je gnezdo od čapl, točno sm vedla kje bodo čakale. In je bla res čapla. Pol je šla pa u gozd in smo vidle kako se je obračala... mlade majo gor. Živali rade gledamo, pa race, to ko smo skup, pa učasih kakšnga psička pobožamo, pa takele stvari... pa mine...«

A: Kako bi torej rekli, da se razumete s stanovalci?

S: »Fajn se zastopmo, z vsemi. Niti z enim nism še navzkriž pršla. Js vsakmu povem, tud prjatlcam, ko jih srečam v mestu, prav, povej ti, kak se pa ti počutiš tm gor? Odlično. Če si pametna pejd notr. Ampak nekater tud nimajo dnarja. Zdej če maš ti dnar plačaš, če pa nimaš, ne vem kok pride, 600, 650... je pa težko. Drugač pa js nimam čist nobene kritke za dom. Vsazga pohvalm. Pa ona tud, svakinja.«

A: Torej se čist z vsem dobr razumete?

S: »Eno mamu pr mizi, je pršla... mi smo ble same pr mizi, čist izolirane, me dve...pol je pa pršla, če bi jo vzele k mizi, pa sm js vedla kaka je... da ni z nobeno stvarjo zadovoljna. Stalno neki kritizira. Ampak sm js kmal red nardila. Sm rekla... Marija ji je ime, Marija, zdej ti pa povem... če boš ti tuk kritizirala, stežnce pa to in hrano, ku jo bojo prnesl, sm rekla posprav se nazaj kjer si bla. In mamu tako lepo urejeno, naju vsi spoštujejo... Js če ne grem jest, rečem odpište večerjo, ker zakaj bi kuhal, če ne bom jedla. Pa vseen prnese kšn jogurt. In pol je bla pa par dni jezna name, pol se je pa unesla, kr je vidla, da mam prav ne... kaj boš ti rekla takšn kruh ne bom jedla dejte mi en drug kruh, sej je pa ja za vse enako. No razn diabetični majo črnega. Ona je mela pa vedno neke pripombe. Zdej se pa strašno razumemo z njo. Js odkrito povem kaj mislim. Če se pa zamirim... sej sm ji rekla, a si zdej zamirla al ne... ampak ona ne upa... je tak bolj mirna.«

A: Spomnite se, kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opravilu. Vam pomagajo vaši družinski člani?

S: »Prej?«

A: Ne ne, zdej tle v domu.

S: »Zelo mi pomagajo, vsi, čist vsi. Bom pa kr čist odkrito povedala, enkrat na tedn pide čistilka, drugač pa kr sama nardim. Sm si mogla metlo pa smetišncu kupt. Vedno me pohvaljo, ni ena nima tak ko js. Vse zrihtan. Čistilke so strašno zadovolne... vse so mi hvaležne, al pa sestra dol... pa tele ko pridejo...hmm...«

bolničarji pa te... me majo vsi radi. Ko pridejo postlo postilat, pa rečejo, ja to je pa že prej gospa. Pa jim rečem bote eno čokoladco (smeh). Js če vidm, da je uslužen, strašno rada dam.«

A: Kaj pa domači? vam pri kakšem manjšem opraviilu pomagajo tud oni, da vam recimo prinesejo kako stvar?

S: »Ne nimajo kej, nimajo kej. Tole mi je sin kupu, tistole je hčerka kupla... rečejo mama povej rabiš kej... ne rabim nič. Če bi pa rabla bi pa sevede pomagal, sej vprašajo, če kej rabm, če kej prnesejo, pa ne rabim nič. Mam tale vse opremljeno, tak da ne rabim nič. S sestram se zelo razumemo drugač, pa z zdravnikam sma k domača. Sm pršla k njemu, pa sm mu rekla, hvala, da ste vi mene sprejeu. In sm se tud polej u knjigo vpisala, da ga spoštujem in da je odličn.«

A: da ga mal pohvalte?

S: »To je dejansko. Js mam sam dve tabletki pa nč družga. Pa vete kaj, vsak dan telovadba, zjutraj pa zvečer. Po 10 minut vse gibe... tisto me je pa moja prejšna zdravnica naučila. Čist vse... trikrat na dan telovadim, pa vsak dan, en dan kalci, en dan magnezij, en dan ta... hmmm... ce vitamin, to kupim sama tablete... in mam vse. Pa še 2 kilometra gor pa 2 kilometra dol naredimo vsako jutro. Pa socialna je fer, jo mama me dve tak rade s svakinjo, obe. Js sm mela 5 let vlogo, sm hotla met svojo sobo. Pa so rekl, da ne in ne, ni govora...«

A: ja dolge so čakale vrste ja...

S: »Pol sm pa rekla, da js sama plačujem, da nism od nikogar odvisna in da bi rada mela svojo sobo. Pa so rekl, da ne bom dobila, da mormo bit dve skupaj. Mi je pa pol socialna zrihtala. Ona vse zrihta. Drugač pa tlele vsi se razumemo, mnde so najbolj razumemo, kar jih je v bloku, ceu hodnik... no una na koncu je... bolj boga je...ne more si nč kej kupit tazga. Pa en revež je tmle... nikol nima obiska, je pa na vozičku. Pol ga pa velikrat tlele počakam, da ga dol prpelem. Sm ga vprašala, če je sladkor. Pa je reku ne nism sladkor, zaka pa vprašate... pa sm mu rekla, bi vam čokoladco dala, če niste sladkor. Nikol nima obiska. Je pa tud tule en čudak, zdej je pršou. Niti pozdravi ne. Tak tip je baje.

A: mogoče se še ni navadu...

S: »Ja sej js nimam nič z njim. Mene nič ne moti, če pozdravi ali ne... js sm dobre vole vseeno.«

A: mogoče proste koga za pomoč pri manjšem opraviilu, al pa da vm kako stvar prnese, od stanovalcev al pa zaposlenih?

S: »Ne, jst ne rabm nč. Sej so čistilke, pa pridejo, pa nimajo kej narest, je že vse narjen.«

A: če se spomnite, kako je bilo, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti ali nesrečni. Na koga od družinskih članov ste se obrnili po pomoč pri teh čustvenih težavah?

S: »Vete kak vam bom rekla, takrat se pa na balkon vsedem, dostikrat zvečer, pa gledam v ublake, in vete da se umirim?«

A: na družinske člane se pa v takih trenutkih ne obrnete?

S: »Ne, ne, niti ne... js sm mal kdaj slabe vole... sm preveč razpoložena...se mi vsi smejijo dol... dostkrat kakšno smešncu povem, pa se mi smejijo ne... pa je nalezljiv... sm bla narave take skos.«

A: tud na koga od stanovalcev al pa zaposlenih se ne obračate pri teh težavah, ko kdaj nastopjo?

S: »Ne tud to ne... sm raj sama za sebe takrat... sm tak zmer bla... sej pride tud kak tak dan, ni tiste volje, ampak, ko otroc pridejo, pa ne pokažem.«

A: spomnite se kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za vas pomembni stvari, zadevi, dogodku. Na koga od družinskih članov in prijateljev ste se obrnili po nasvet?

S: »Ja to sm pa prvo hčerko dostkrat kej sprašvala. Ja na hčerko al pa sina. On ma pa tmle podjetje, pa grem dostkrat k njemu pa on pride sm, pa vnukinja, pa vnuki. Pa pride tud ena profesorca. Ampak ... ne vem... kok nej povem... 4 ure se je ne rešm. To mi gre pa na živce. Ona vedno ene in iste stvari obnavla in potem se tist že naveličaš poslušat. Drugač pa če mam kej za vprašat, če me zanima pokličem enga družga, sploh ni problema.«

A: Bi se obrnili po nasvet tudi na koga od stanovalcev doma ali na koga od zaposlenih?

S: »Na socialno delavko, ona je tak fajna, zna vsazga potolažit, pa mu povedat kak pa kej. Sej problemov nimam, zaenkrat še... ampak če bi me kej zanimal, pol bi se pa na no obrnla.«

A: Bi vprašal za nasvet tud koga od stanovalcev?

S: »Ja svakinjo. Mi dve sma res tko... vsi pravjo, da sma dvojčke. Včasih je res hec. Velik mama enakega, pa se nč ne zmenma, pa pridema enak oblečene. Pol pa vsi pravjo, spet sta dvojčke. Ona več rabi, ona ni tolko izobražena kot jst, jst sm pa stalno med ljudmi delala. Tako službo sm mela. Js se znam prilagodit vsakmu, čist vsakmu, ne da bi vedla kir je. Tud tale k je tak bogi, k je na vozičku, pa kokr ga vidm se spomnem na moža, pa ga pozdravm, on pa težk govori, pa kr takle pokima (pokaže kako). Pa se mu tak dobr zdi, vidi, da mam pozornost do njega. Po pa sm enkrat tud povedala, da je hodla ena k njemu krast hrano. Js sm jo pa dobila. Pa sm šla do glavne sestre, naj ugotovi, kaj mu je odnesla. Js nism vidla kaj je odnesla, vidla sm pa, da je neki nosla. Takrat je sam hrano vzela. Sm pa gledala, kaj ona hod k njemu, on je ja nepokretn. Naj mu kej nardi. Pol so ga pa zaklepale zvečer. Enkrat sm šla tud po sestro gor. Jaaa Lucija mi je pa tud zlo všeč.

A: sestra?

S: »Ja. Vsake tri mesce me k zdravnik pele, vsake tri mesce. Zdej sm bla, pa je reku, a spet je tri mesce, a rabte še kej družga. Pa sm mu rekla nič ne rabim, js se počutm odlično, čist nič me ne boli. Dvakrat je bla tud svakinja bolana, pa je šou kr njej. Ja pa tud bolničarji so prjazn pa una bolničarka, kako se počutte, kako se počutte zmer pravjo, ni njihov del, dopade se mi ko so tolko pozorni, pol jim dam pa zmer kako čokoladco.«

A: kaj vam pomeni, da lahko hčerko, sina, svakinjo pa socialno vprašate za nasvet?

S: »Velik, res velik... Če te zanima, da ti pove tak pa tak je, ti pa kirmu drugmu, če znaš pa veš. Sej si pomagamo, pa se menmo... velikrat se menmo... Eni so pa prou izraziti, ne vsi, eni so pa tak bol osorni, ene par takih je. Drugač pa me ženske med sabo, pa tud moški, gremo sedet v park, pa se pogovarjamo, z vsemi, čist z vsemi kako pa kej je, pa kako bi blo kej nardit...«

A: Kako se pa pri tem počutite, ko lahko koga vprašate za nasvet?

S: »Ja vredit, zelo vredit, zato sem pa tud vedno nasmejana. Še tuki ko grem na trg, ta ko sadje prodaja, je pa reku, ja ve dve sta pa zmeri nasmejane. Pa sm kr rekla, a vm en vic povem, da boste še vi. Zdej pa vsakič ko me vid, zmer takle dela (pokaže, da maha), da nej pridem sm, da še kak vic povem. Bom povedala primer kako so nekateri ljudje histerični in hoče dokazat, da je ona bolana. In je dala čist vse izvide skoz, v bolnico, v bolnico, vse bp. In je rekla, da ni res, da je ona bolna. Pol je šla pa privat pa je dala 90€ pa so ji zapisal, da ji nč ni. Sm ji pa kr rekla, lej, 90€ si dala pa zdravila si si plačala, pa ti nč ni.

Pol sm pa en vic povedala, se je pa tako smejala. Mi se strašn velik smejimo. Lepo je na stara leta, sam če si ga znaš ustvarit. Drugi pa sam jamrajo.

IO-3-Lucija-1925

A: Kok časa že živite v domu za starejše?

L: »7 mesecu.«

A: Kako bi rekl, da se počutite v domu za starejše?

L: »Počutm se tle tako, kot, da sm u hotelu. Nič mi ne manjka. Uslužbenci so vredi, čistilke krasne, drug personal vs vredu, nimam kej. Hrano dajejo, odnesejo, prnesejo, vse.«

A: Katera je pa po vašm mnenju tista najbolj fina stvar, če živiš tle v domu, kaj vam je najbolj všeč?

L: »Vete kaj... zelo... najboljš mi je všeč, ko so tile dekleta, ko so medicinske sestre, ko so čistilke, vse tako ko... nč se ne loč; al ne medicinka al je čistilka, vse so enake. Vsi so enaki za mene, vam povem, da zame ni nobene razlike. To morm pa povedat... zelo so prijazne, uslužne... ja zjutraj pride na vrata pa potrka... js sm misla, da se kira heca z mano. No po pa pride notr, pa se mal pogovorimo, pa spt gre.«

A: A je mogoče pa kakšna takšna stvar k vs pa mot tle v domu?

L: »Nič me ne moti, čisto nič. Za brt mam dost, mamo knižnco, pa so tud druge stvari, ko se lahk gre, lahk hodiš... ampak js mam svakinjo tle, je soseda moja tlele, in me gremo zjutraj tri-četrt na devet ven, in pridemo ob 11h domov. Ceu dopoldne smo uzun, popoldne pa mal televizijo gledam, mal berem, mal spim...«

A: Kdo od vaših domačih družinskih članov in prijateljev pa vas obiskuje?

L: »Vsi. Dons je biu sine, so bli na morju, so bli 14 dni dol. In ku je pršou domov je tapru k men pršou. Pa pride žena njegova, pa vnukinje. Tku, da obiskov mam dost. Pa tud od svakinje otroc, tud oni pridejo, nimam... nimam kej rečt.«

A: Kaj vam pa to pomen, da vs obiskujejo? Kako se pri tem počutte?

L: »Enkratno, res se počutm enkratno, ko pridejo... velikrat pridejo. Vsi me majo radi, tud oni od svakinje kokr, da sm njihova.«

A: je morda kdo od vaših domačih prijateljev ali družinskih članov, ki vas ne obiskuje, pa bi si želeli, da bi vas?

L: »Ne nimam nobenga, starši so mi umrli, sestra pa brat sta umrla, družga pa nimam. Mam pa kolegice, pa pridejo, da se dobimo. Ja, ja... je ena gospa, ki je zlo dobra, in je velikrat hodila k men, in še zdej pride.«

A: kaj pa ponavad počnete z vašimi družinskimi člani pa družinskimi člani od svakinje in vašo prjatlco ko pridejo k vam na obisk? Kako se družite?

L: »Pridejo k men, na obisk k men... ne vse naenkrat. Snaha pa mož - sin, prideta skupej navadno, vnukinje pa ponavad enkrat ena, enkrat ena, tako, da niso nikol vse skupej. Tu se vse mal posedejo, se mal pogovorimo, pa grem mal z njim vn, pa gremo nazaj... tako... pa je dan okrog.«

A: kako bi torej rekl, da se razumete z njimi?

L: »Joooj to me nosijo na rokah... kak bi rekla... ko sm šla v dom, js sm misnla, da bojo znorel. Sm rekla, poslušte otroc moj, sej ne bom notr, če mi ne bo pasal, bom šla pa domov. Sin je vse novo nabavu, edin tiste omare ko ne moreš... kok mam pa js pridnga sina pa snaho je pa mal kir...«

A: Če pomislite na stanovalce. kaj ponavadi počnete z stanovalci doma, kako se družite s stanovalci?

L: »Ne, ni nobene družbe tu, ko svakinje. Z njo smo pa skupi kokr, da bi ble dvojčice... vsi nam pravjo, ve sta pa kokr dvojčke. Učas smo še isto oblečene, pa pravjo, a ste ve dvojčke al ste sestre? Pa nismo ne dvojčke ne sestre.«

A: A vi to govorite o gospe Sergeji? (opomba: spremenjeno ime intervjuvanke)

L: »ja, ja!«

A: ja... jst sm tud z njo že govorila, pa se mi je zdel, da sm to že enkrat slišala.

L: »Ja, ja vsi nama pravjo, da sma dvojčke.«

A: ja bo že res...

L: »Veste kaj še... ona je tud dolenska, tko k js. In od mladga smo skupej. Zdej smo pa že stare babnce in da povem, da smo skos skup, tud v službi smo ble skup in pol kar naprej na dopuste skup hodil in niti enkrat še ni pršlo med nama en resn pogovor. Ne bi se mogla skregat z njo. Se mi zdi, da se raj kr sama mal pojezim. Vidiš pa vse.. so tlele tud sosedi iz Teharij pa se delajo kokr, da se ne poznajo. To pa človeka en mal boli. Zakaj se boš držu, če si pa sirota, ti, ta, un, vsi smo enaki. Jst čist vse na mir pustim, pozdravm usazga, naju pa tud vsi uguvarjajo...«

A: spomnite se, kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu, al pa če se potreboval kakšno stvar. Na koga bi od vaših družinskih članov v takšni situaciji obrnil?

L: »Sm mela infarkt vete... moja snaha... ona je bla pr meni noč in dan, me ni pustila. Zlato snaho mam. Rada jo mam in ona mene. Mogoče bote rekl, da lažem al da blefiram al pa kej... ampak to je živa resnica... ko sm šla v bolnica, je šla z mano, me je pelala... ni koraka od mene šla. To pa morm priznat... in če ne more sm pridet, ko mata svojo obrt, pa mata tud hišo tm, in mata sedm zaposlenih, pol me pa kliče. Mama kok si, kej rabš, ti kej prnesem... pol pa... nč družga ko zdravje.«

A: se obrnete še na koga po pomoč ob kakšnem manjšem opraviilu, al pa recimo, da bi rabil kakšno stvar, da bi vam jo prnesl?

L: »Ja tud sinu lahk rečem, bo prec prnesu, pršu, naredu... pa vnukinje tud... sam ne rabm jst nč, res ne...«

A: se obrnete tud na kazga od stanovalcev al pa zaposlenih tu v domu, ko rabte pomoč pri manjših opraviilih?

L: »Vete kaj... sm se že enkrat zbudila, ko mam tisti zasilni zvonček, pa sm ponoč ga vzela dol, in kaj js vem kaj sm ... sm butla v tist zvonček, v tren sta bile sestre tle... pa me božajo, pa sprašujejo kaj mi je. Sm pa rekla, kdo pa ste, kaj bi pa rade... pa pravi, jah sej ste guspa zvonila... sm rekla nism jst nobenga zvonila... sm bla čist propadena. Pol so me pa umirile, pa rekle, ona se je mogla zmott, lej kok je ta zvonc... edin to je blo, drugač pa zaenkrat nič...«

A: torej bi če bi potrebovali kakšno pomoč, bi kr pozvonil, da bi poklical sestre?

L: »Ja tud, če bi blo kej treba ja...«

A: Bi prosili za pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu tudi koga od stanovalcev?

L: »Kvečjem svakinjo... drugih pa ne. Vete so tu nekteri zlo bogi, pa ne morjo...«

A: kaj vm pa pomen, da se lahk obrnete na te osebe recimo sina pa snaho, k rabte pomoč pr teh stvarih?

L: »Jah vesela sm... zlo vesela... res mam zlato snaho... vete, ko se je poročila...snaha... ona kuhat ni znala... nism ji nč rekla. Js sm kuhala za njih...sm kuhala za njih, ko sm šla v invalidsko penzijo... poli sm pa rekla več kaj lubica moja, ka pa če js zbulim... kaj ko bi ti pršla se k men u kuhno mal usedit, pa mal

pogovorit. Pa je rekla, mama sej že skos gledam kaku delaš, bi se rada js tud tega naučila... hopla, tkole je...boš pa pršla k men, pa ti bom povedala tu, tu, tu ... ti boš pa vzela kršn zvezek si, in si boš not pisala. Pol je blo pa, ja... štir let mnde... sm šla jst v svojo stanvanje. Poli pa pride enkrat, pa prav, mama, kak sm vesela, ko si ti mene naučila kuhat. Sin je pa znau kuhat, k je biu edinček. Vete kak, jst sm bla u službi, mož je biu u službi, on je pa u šolo hodu. Pa sm mu vse prpravla, pa k je pršou domov, je štedilnih prklopu, pa skuhal naprej, tist kar je blo kej takšnga. In on se je nauču, to mal kira ženska nardi. Al pa juho, palačinke... jo ni stvari, ki jo nebi znau. Ja, ja... ona je pa tko bla... pa še dons mi je hvaležna pa tku... je pa ena hčira zdej že u službi, ena je pa zdele zadn izpit dela... ona zadn izpit dela, ta druga je pa že v službi šest let, ne... ja, ja, šest let. In ona k je šla študirat, je bla na praksi, in pol, je bla...iz prakse je šla u šolo, pa je pršla mal pomagat, majo dost dela...in je pol enolično tko ostalo... zdej je pa težko za službo, tamala pa š študira, upam, da bo naredla... zdej je bla na morju, pa je dumov pršla, pa me pokliče, je u Lublani ne... pa pravi, da je bla zdej na morju pa je zdej že pršla dumov... Zdej ma pa tri izpite ta tedn... boš kej držala pest... sm rekla, vejš de bom...

A: Kaj pa vam pomeni, da se lohk obrnete na zaposlene, če rabite pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu?

L: »Enkratno... Enkratne so vse, pa sestre... pa tud drug personal, da nebi slučajno delala kej razlik...vsi, res čist vsi so prjazn pa uslužn... nimam čist nobene pripombe...«

A: *če se spomnite, kako je bilo, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti ali nesrečni. Na koga od družinskih članov ste se obrnili po pomoč pri teh čustvenih težavah?*

L: »Vete kaj sm nardila... vse živo pustila, pa se zritala, pa sm šla vn... u naravo. In sm se sprustila, in je blo vredi, in k sm nazaj pršla, sm bla ko prerोजना. Ne nism mogla ni, nobenga, da bi kej... buhvar, da bi kej... vete... moj sine, ko je biu star 8 let... je biu klinično mrtu...

A: ja?

L: »Mu je srce odpovedal... u naroč bi mi umru... sm tako kričala, da je soseda slišala in je prletela kaj je, sm rekla umru bo, umru bo, nč ne diha, dej pomagej, pomagej... je pa pol zdravnik pršu, je pa dau mal pospeševalnega, pa enekcijo mu je dau. Pol je pa od tistga leta pa do 25 leta, vsak dan dva tableta meu... no zdej je pa zdrov, nobenga problema ni... hvala bogu... morm potrkat...

A: *k sreč... se prav, da se v primeru, da ste slabe volje al pa da ste potrtr ne nikogar od družinskih članov ne obrnete.*

L: »Ne, nočem nobenga s tem obremenjevat, vete... raj kr sama. Grem, se spucam, pa pridem nazaj, pa je.«

A: *Kaj pa mogoče na kakega stanovalca?*

L: »Ne, ne, ne... ne vem zakaj bi kdo zravn mene trpu... no mal se sprehodn... popoldan...ne... dopoldan grmo tku s svakinjo, če mi je pa popoldne kej, tko, da se počutn osamljena, al karkol, pa grem... mal, sam mal ne velik...«

A: v naravo?

L: »Ja v naravo, to se nadiham zraka, pa sm, k pridem čist nova.«

A: *če se spomnte kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za vas pomembni stvari, zadevi, dogodku. Na koga od družinskih članov in prijateljev ste se obrnili po nasvet?*

L: »To se pa tapru na sina. Če pa nisma mogla sama dva rešt, pol pa še na snaho. Pa smo vse rešl. Da vam povem... po moževi smrti, smo mel vikend... komfórtno stanovanje prou za prou. Tako hišo... je bla nova.

Pol sm pa rekla, dragi moj otroc, js bi rada...mož je umru... jst ne morm tuk... je blo prevelik vrta, pa sadje, pa še vinograd ... sm rekla js to ne bom mogla...zdej pa takole. Če hočta jst vama ga dam, in ga prodejta, če ne morta delat, zemlo pa še mata, ko sma jo mi dva z možem kupla, pa prav mama kaj boš pa ti? Sm pa rekla, sej mam stanovanje v Celju. Pa prav, to je tvoje... sm pa rekla, dej no dej, dej ... zdej bo pa tvoje, pa od tvojih otrok. Pol je dau pa oglas za prodat na televizijo, pa ne vem kam še... in res... čez en tedn je pršu pa en gospod, iz primorske, pa je pogledu, vprašu za ceno... cena je taka ko je zapisana tm gor... in je reku, nate aro, čez en tedn bom pršou, če se da, če ne pa ne... lahko, lahko, zakaj pa ne... in vse je vzeu, še pohištvo je vzeu... sm pa rekla zakaj pa ne, js sm u Cel, une dva sta dobila svoje stanovanje. Potlej so si pa začel zidat hišo... od kot vma dnar ... da zidate... pa tako velko hišo. Sine je pa reku, od kje, od kje, od loterije sm zadeu. Kok sm rekla... pa se smeji... js sm od svoje mamice dubu. Tako, da so bli oni srečni in js sm bla srečna.«

A: kaj vm pa to pomen, ko se lahko takole po nasvet obrnete k snahi pa k sinu? Kako se pr tem počutte?

L: »Mi vse zrihtamo, se strašno fino razumemo, pa si med sabo pomagamo, lepo nam je... vete kaj... bom čist po pravic povedala... učas ma sin kakšne probleme, ma službeno velik stvari... to ne. Ampak če j pa kej družga, vete kaj... če ne morta tole zritat, bom jst sama pomagala. Kaku boš ti nama pomagala? A hočte kej denarja? Mama ti še zase ga ne boš mela. Kulko pa rabte? Pa grem na banko, pa kr prenos nardim. Vete od kraja sta začela, pa je včasih hudo. Pa ko se bajta dela, to je treba dost dnarja. Jst sm mu rada dala, skor us. Ko sm bla mejčkena, pa sm šla k dedeku, pa mi je dau 25 para al pa 50 para, ko so bli še dinarji... jst sm bla tako srečna tistih dinarčkov, pa sm dala u šparoučk. Mama moja je bla pa huda, je rekla, ne hodi dol, k una snaha, ni rada vidla... no... rada me je vidla, ni pa rada vidla, da mi je kšn dnar dajau. Mi je zmer na skrivaj dajal. Jst sm pa rekla, jst mam dedeka tko rada, pa tko lepe brke ma... 25 para, vete, to ni skor nč, pa sm šparala... pa v šparoučk dajala. Pa se je nabralo. To sm se zapomnla. Tud sinu sm ves čas... smo dajal mu vsak mesc. Je treba dajat. Tamala ko še študira, dobi od mene vsak mesec 30€. Prej sm dajala tastarejši, ona ma pa zdej ž plačo. Ma lepo plačo. Pa šparovna. Ko je končala, ko je tolo... diplomo... naredla, sm ji rekla, prid mal k men pokazat diplomo. Sm pa rekla, zakaj si pa ti zdej men prnesla pokazat diplomo? A bi kej rada on mene? Ne babi neč mi ni treba dajat, sej si mi ceu žiulejne dajala. Sm rekla, veš kaj, ko si bla pa taku pridna, redno si študirala, bom ti pa dala neki. Sm rekla, maš kartico, da lahk sama dvigneš dnar? Mam. No pol mi pa dej kartico, da si številko zapišem. Kako bom pa jst, če bom kej rabla? Boš jutr pršla, jo boš že dubila. Sm šla, to je blo takrat, ko smo mel še lire ... ne lire... dolarje...«

A: dinarje?

L: »Ne dolarje. Zdej mam pa evre. Sm rekla, kok ji nej dam? Pa sm ji dala kr neki takrt... pol je pa čez dva dni pršla, pa rekla, babi, ti si se zmotila! Kaj pa je blo, da sm se zmotila? Kaj sm pa naredla narobe? Ja babi, ti si pa več napisala, kokr je blo pa dnarja treba, zakaj si pa tok dala? Sm pa rekla, sej če ti bo pa kej ostalo, boš pa ti drugič men dala, ko ne bom mela. Babi kaj rabiš, prnesem? Tako je bla vesela. Pol je pa pršu sin, zakaj otroku tok daješ? Amapk vete... še dons ma tist dnar (potrka svakinja na vrata, začasno prekinemo intervju).

A: Bi se obrnil po nasvet tud na kirga od stanovalcev doma ali na koga od zaposlenih?

L: »Ne vem, če bi vrjela temu. Težko se jst zanesem na kirga, samo na svoje. No na mojo svakinjo, z no se vse pogovarjama, pa pomagama ena drugi. Tu v stanovanju pa ne bi nobenmu nič zaupala. Ne vem, če

bi komu zaupala, tu v stanovanju... jih je več skupaj... pol bi pa blo tule pa tule je blo, tule pa tule je naredla, tule pa tule to pa to... un pa že naprej lop, lop, lop... na konc pa pride čist neki družga vn. Jst če sm se pugovarjala, je blo sam dobr dan, al pa kak je lepo vreme, pa kej tazga. Niti to ne kaj bom kuhala. Pa k nobenmu nism šla gledat kaj ona kuha, me ni zanimal. Ker ne vem, kdu je, kaj je, nč. Morš bit zelo pazljiv. Jst tega nimam rada, bi se taku sikirala... vete kaj...rečem mene pa to ne zanima. Pa če bi jst rekla da, pol pa lohk on reče, da sm jst rekla. Se pa grozn bojim tega.

IO-4-Cirila-1921

A: Kolk časa zdaj že živite v domu?

C: »Od lanskega avgusta. Eno leto bo zdej, ja. 6 let sem imela tukaj vlogo. 6 let, ja. Jst sem skoz mela, jst sem dala prošnjo not, rabla takrat nisem. Pol sem pa povedala, da lansko leto sm šla podaljšat januarja, da bi vzela, se je pa glih takrat dom v Štorah odpru, so od tukaj šli tisti, ki so bili iz Štor, železarji so šli tja in tko sem jst prišla not.«

A: Kako bi pa rekli, da se počutite v domu?

C: »Nič mi ni novega, ker sem hodila na obiske, z odprtimi očmi pa z odprtimi ušesi in ko sem pršla, ta prpu sm bla 20 dni pri eni v sobi, ker sm čakala, no pol so pa železarji šli tja, jst pa sem. Drgač sm vse vedla kaj me čaka.«

A: Kakšni so vaši občutki pri bivanju v domu?

C: »Nič mi ni novega. Sm hodila na obiske, z odprtimi očmi in z odprtimi ušesi.«

A: Kaj pa bi rekl, da je najbolj fajn tu v domu, katera je tista najboljša stvar?

C: »Veste kaj vam bom rekla? Organizacija je enkratna, če mislite tko, drugo čistoča je drugič v redu, prehrana je tudi z mojega stališča nobene negativne. Ne, z mojega stališča ne. Tisti k pa mogoče doma nimajo, tisti bojo se pa vn metal. Sej je že staro pravil.«

A: se pravi, da ni nobene slabe stvari, ki bi jo izpostavil?

C: »Nobene, popolnoma nobene negativne.«

A: Kdo od vaših domačih, prijateljv al pa družinskih članov vs pa obiskuje?

C: »Ha...se komej, kak bi rekla, se komi sortirajo, ko pridejo vsi.«

A: Vsi?

C: »Sinovi pridejo, snahe, vnuki, celo pravnučka, tamle jo mam, ne, tkole, če ste vidl sliko, tako da... vse v redu. Nisem zapuščena, nič, nasprotno.«

A: Kako se pa počutite pri tem ko pridejo k vam na obisk?

C: »Kako bi rekla, nič novega ni, ker jst sem vse to pričakvala. Prej sem hodila tukaj k eni na obiske, no sej... zdej je škoda k j pokojna, ampak vse sem vidla kaj me čaka. Me pa to veseli, vam bom rekla. V Ljubljani, jst sm iz Ljubljane pršla v Celje, na Vidovdanski cesti je blo... dom. Vlka stavba, enonadstropna, douga. In gor je pisalo Hiralnica. Si mislte? Kako te to, že ko sam prečitaš... te zadene, prizadene. Tu mam pa Dom ob Savinji, sm rekla... Nobelovo nagrado bi mogu tist dobit, k se j tole spomnu. Kdor tko...mislim...zdravo misliš, to ne vem, kako to, da so lahko dovoll to takrat. Do vojne, po vojni so ga takoj spremenil. Ja, po vojni so ga spremenili.«

A: kako bi opisal vaše občutke, kaj vam to pomeni ko pridejo vaši domači k vm na obisk?

C: »Popolnoma enako je kot doma. Nič se ni spremenilo, mi se strašno se razumemo.«

A: *je mogoče kdo od vaših domačih ali pa prijateljev, ki vs pa ne obiskuje bi si pa vi želeli, da bi vas?*

C: »Ne, nihče. Sej sm vm povedala. Čist vsi pridejo, mam včasih problem, ko jih je preveč.«

A: *Kaj pa ponavadi počnete z vašimi domačimi k pridejo k vam na obisk? Kako se družite?*

C: »Sina porabim za takrat...sina porabim za... klepetama. Ja, ja. Kak se majo, obiramo, vprašam za koga, k bi rada vedla. Pa tako...«

A: *Kaj pa z ostalimi družinski člani počnete?*

C: »Prav tko... klepetamo. Včasih gremo tud na sprehod ob drevoredu, se na klopce vsedemo, pa klepetamo. Pa z pravnučko se mal poigramo, pohecamo...«

A: *Kako bi rekl, da se razumete z njimi?*

C: »Prosim?«

A: *Kako bi rekl, da se razumete z vašimi domačimi?*

C: »Z domačimi?«

A: *Ja, z domačimi.*

C: »Ooo.... hmm... jst sm babica... večkrat ta mala... sm jst rekla, o zlato moje, si prišla, nisem tvoja jst sm od mamice. Je lubusumna. Strašno se razumemo, pa sina pa vnučki pa vnukinje med sabo, to jih je veselje tkole k pridejo gledat. Vi ste rekla, da diplomsko nalogo delate?«

A: *ja, tako.*

C: »Se spomnem ko sm sama ta starejšemu tipkala diplomsko nalogo. On je diktiral, jst sem pisala. Kje so časi, kje so leta. Drugač sm mel jst doma same strojnike. Oba sinova sta strojno fakulteto končala, mož pa strojno fakulteto in ekonomsko. Tko da sem mela od zadnje spalnice, pol pa tud, si šel v tisto sobo na podstrehi gor...celo stopnišče samih skript. Samih...vsega tega, tko da poznam študijske odnose. Pol sem jih čakala ob sobotah al pa že ob petkih s štrudli, sm pa rekla, da štrudl delam... cela 2m štrudla. Sem bla tko vesela, pa ko so indeks prinesl ... pa je blo vse napisan.«

A: *Lepo, lepo. Če se vrnema na vaše druženje. Kaj pa sostanovalci in zaposleni v domu. Se tudi z njimi družite?*

C: »No, tele ko smo pri mizi, se zdaj že poznamo, poklepetamo, pa to. Personal, osebjne ne, če bom tko rekla, so enkratni do nas. Izgleda, da so dobro vertirani, da jih tud oni... uprava, da jih je pripravla do tega, da so taki do nas, ne. To si pa mogoče za nekatere stvari občutljiv, samo mi ni blo treba bit nič, ker se mi je dopadlo, se mi je dopadlo.«

A: *A mogoče še kaj drugega s sostanovalci počnete al samo klepetate?*

C: »Včeraj smo meli izlet. Aaaa...sem šla na Škocjan. Sej ni blo nič novega, ampak sem šla. Vsi smo se fanj mel, pa si zopet rečeš naša Slovenija je čudovita. Premalo se tega zavedamo. Premalo. Ma ka jst vem, sj življenje je tko čudno postalo. Zaprti ljudje so do sebe, no z eno besedo, če prav gledaš je čudovito lepo. Ja, ja. Sej je tu še Celje lepo. No, pustmo tist del tam, ampak, če se bi Celje zavedalo kaj ima s tem sprehajališčem, ob Savinji, asfaltirano, drevje, čistoča, enkratno, enkratno. Z mojimi očmi. Ooo, se grem na sprehod, ooo brez skrbi. Pa srečam svoje znance...«

A: *če spomnete, včasih človek rabi kakšno pomoč, pri kašnem manjšem opraviilu. Na koga od družinskih članov se takrt obrnete?*

C: »Tukaj?«

A: Ja.

C: »Tukaj so takoj sestre tle. Vse. Recimo tlele mam SOS zadevo. Drugo, zjutraj že pridejo... nas zbudijo oziroma, če je vse v redu: Me ni treba buditi, sem že zbudjena, ampak skrb. Skrb. To je tist velik vreden.«

A: *A mogoče proste tud za pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu tud katerga od stanovalcev?*

C: »A to pa ne.«

A: Ne?

C: »To pa ne. Mam sestre, mam vse, tud zdravniki so tle. V tako skrajnost se nikakor ne bi spuščala.«

A: *A se mogoče za kakšno pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu obrnete tudi na koga od vaših domačih, na primer, da vam kakšno stvari prinesejo ali kaj podobnega?*

C: »Prinesejo že kej, kakšen priboljšek, drugače pa tudi to ni treba. Že zjutraj pridejo, če je vse v redu, sestra, vse v redu. K sem še tolik pri sebi, da še ne hiram.«

A: *Kaj pa recimo vam pomen to, da tako skrbijo sestre pa ostalo osebje za vas?*

C: To je pa super. Sami superlativi. Kak bi vam rekla? Jst sm to pričakovala, da bo tko, k sem hodla že k eni na obisk, k je bla tolik časa, ko pa sam to doživljaš... no... js niti televizije ne gledam, knjige mam, čitam pa tko. Prej pa še gremo na sprehod. Sej vidte, smo sami ta stari na sprehajališču, pa tko. Tko da, kak bi rekla pozitivna stran življenja ma polno tukaj. Kaj pa češ pri mojih 88-ih, zdaj bo že 89, pričakvat. Nism zahtevna od življenja, razen zdravja. Da mi bo še dobro delalo. O superlativih ni, me tud kaj požgачka. Sam spomin pa tkole. Ni več tist ko je blo. Vete jst mam parkinsa, k vidte, da se mi roke tresejo. In... to prva faza so roke, druga faza so obrazne mišice in to se je že začelo, k mi tu teče, ko sm mislna, da je tko... tretja faza so pa potem noge. Niti ne gre s tako brzino naprej, ampak je že dost, da je. Ampak zdravil nobenih. Še slabše bo. Predhodnik so pa migrene. In ko sem bla še v službi sem mela take migrene. Ampak vedno ob sobotah ko ni blo pouka. Ko je... je padla obremenitev. A neda, se mi nč ne tresejo?

A: *popolnoma nč... hmm... včasih nanese, da je človek slabe volje pa je čustveno potr in nesrečen. Na koga se takrt obrnete? Koga od domačih proste za kakšn pogovor?*

C: »Nobenga.«

A: Nobenga?

C: »Pridejo, ampak da bi jih jst kej obremenjevala s tem, nič.«

A: Ne?

C: »Ne. Mam knjige, mam ... kaj bi še rekla, televizijo. To pa sem si vnaprej vzela, nobenga ne bom obremenjevala. Ja. Ker pol še slabše mislijo, kok ne mormo skrbet za njo pa to... pa je bolj nič.«

A: a potem raj kr sami rešujete te težave?

C: »Ja, ja. Zaenkrat še. Zaenkrat še.«

A: *Tud recimo se ne pogovarjate o takih stvareh s stanovalci al pa recimo z zaposlenimi?*

C: »To ne. Ne bi nobenga obremenjevala, niti ne, da jih obremenjujem, niti da bi rekla ooo je tečna. Za ene je pozitivno za druge pa ne. Je boljš tih bit. Sicer pa se dol v jedilnici naklepetamo in vsako jutrgremo na kavico. To je pa obvezno. Tam so vsi politični dogodki rešujejo, osebni problemi...

A: s kom pa greste takole na kavico?

C: »na kavico?«

A: ja, ko greste na kavico, s kom greste?

C: »To smo pa ponavad, skorej zmerej tiste od tu, ko se razumemo, pa tud ko skupaj pri kosilu za mizo sedimo.«

A: *kako pa se pri tem počutite, ko takole skupaj rešujete te probleme? Kaj vam to pomeni?*

C: »Ja je kr lepo, to je veste občutek, ta občutek pripadnosti, vendar do neke mere, sm vam že rekla, js ne želim in nočem nobenga obremenjevat, če pa kdo hoče kej povedat, je pa to njegova stvar...«

A: *Kaj pa recimo če se spomnete ko ste potreboval nasvet o kakšni za vas pomembni stvari...*

C: »Nasvet? Ja, če je zdravstveno grem dol k sestram. Pridejo vse že zjutraj vprašat. Zdravila mi prinesejo tkole, da mam vedno možnost kakšno besedo rečt ali pozitivno ali negativno. O sebi.

A: O sebi?

C: »Ja. Od drugih pa ne. Oh, ne bi iz mojih ust slišale. Vsak naj za sebe živi.«

A: *Kaj pa vam to pomeni, da jih lahko vprašate za nasvet?*

C: »To ti takoj vse znajo povedat kako pa kej, se vse hitro reši...«

A: *Vprašate za kakšen nasvet o za vas pomembni stvari tud katerga od domačih ali pa stanovalcev?*

C: »Ne. Stanovalcev nikakor ne, za domače pa sm si vnaprej vzela, da niti pozitivno niti negativno ne bom nič obremenjevala. Sama, vse... Dokler še lahko. Ko pa ne bom mogla več, bom pa vidla...«

IO-5-Franc-1948

A: *Kok časa zdej že živite v domu?*

F: »Dve leti. Jst sm žveu doma, po smrti mamini sedem let, sm sam žveu doma. Sm vse sam delal, sam so mi pomagal te ljudje... mislm ta dom... pomoč na domu ne. Aaa potem pa so vidl, da ne gre več to, ne, po so pa sm poklical me, če čem it ne. Pa nism vedu... jst sm še mlad. Ka pa vem... to so sam star ljudi, trideset let starejši, tist so pa 90, 80, 85 ena j... 108 let je stara ena.«

A: *Kako pa bi rekl, da se počutite kle?*

F: »Za moj... jst drugih šans nimam ne... da bi kam... kaj nej nardim nič. Hrana je vredu, personal je vredu personal, ljudi so... Jst se bul s tamladimi družm, bavim ne... bul tak. S starejšimi se bom tut... s starimi, če bom star.«

A: *Kaj bi pa rekl, da vm je tle v domu najbolj všeč, kaj je tista najbolj fajna stvar?*

F: »Najbolj fajna stvar za mene, so ta mladi ljudi ku se lhka menm marskej z njimi. Z unimi starejšimi... majo pa svoje čudne nazore, stoletne še za Franca Jožefa ne. Pa to je demenca, demenca je to ne. Sej to je normalno. Pa tko s športom se velik bavm. Mamo šport klube, mam svoje... sej gre. Največkrat se bavm dol v terapiji vsak dan pa eno uro, da telovadim. Ker moram za svoje zdravje. Mislm, jst mam tako bolezen de moram čim več gibat. Če ne bi za svoja leta se gibal, za svojo bolezen ne bi tako mlad bil ne.«

A: *Kira je pa tista slaba stran, če človek žvi v domu, kaj je tisto kr vs najbolj mot?*

F: »Hmm... najbol... veš kaj me najbolj moti? Tudi te starejši ljudje majo tam pa tam take čudne opazke, take besede blesave majo ne. Jst sm bol nežen tip pa zamerim ljudem tem ne. Sm pa bul tih pa se odstranim. Ker jst bi marskej povedu tem človekom sam... kaj češ to j star človk. Velik je ljudeh teh... to mi gre na živce. Drgač se pa zelo dobr počutm tu.«

A: *Kdo od vaših domačih družinskih članov pa prijateljev pa vas vse obiskuje?*

F: »Jst sm sam čist sam veš. Jst človeka svojga nimam nobenga. Ne nubenga nimam. Sm meu prvo ženo pa drugo pa punco... to je vse šlo. Vse mi je pomrl, vse j šlo.«

A: Kaj pa recimo od zunanjih prijateljev vas kdo obiskuje?

F: »Ja ja pride, pride, pride kak prjatu. Pridejo tudi ja. Ampak ne velik. Veš kok je... ko si enkrat v teh letih, zgubiš človeke, kolege pa prijatle, pa tak ne. Ko si mlad jih je poln š ne? Bolj si starejš, slabš je vse skup.«

A: Kaj pa vam to pomen, da pridejo na obisk?

F: »Aja, pridejo pa... tist ljudje pridejo, ku se poznamo že dolga leta od mladosti. Eden dva prideta vedno. Pa šport gledamo pa tak pa televizijo pa take stvari ne. Pridejo pa sam tak ljudi bliz mojga kova.«

A: to pomen, da pridejo tist s katerim se ujamete?

F: »Tako, tako, tako ja. To sm pa srečn, da pride človek k men... tist ku ga poznam. Sej pridejo, za eno uro, dve, pridejo ne...«

A: A je mogoče kdo tak ku vas ne obiskuje, pa bi si vi želel, da bi vas obiskvau?

F: »Tist ku bi si jst želu, da bi k men hodu je mrtu... mrtva. Zdej pa nimam take želje, da bi se zalubu ponovn al pa ke tuki not a ne? Nimaš si kej velik pomagat. Sej veš sama, ku si mlada ... Sej... veš... ljubezen dons ni tak... dons je sam mani mani... Tdi ku smo mi mlad bli še ne... to je 60 let nazaj je blo drgač. Mičken drugač je blo vse, veš. Jst vidm po mojih starših, jst vidm to tudi pr starših... ko so moji starši umrl.«

A: Prej ste omenl, da televizijo gledate s prijatelji k pridejo. A še kej družga počnete skupi, kaku se recimo še družte?

F: »Narbul se počutm. Drgač pa radio pa un zjutri vklop m. Mam svoje življenje mam, sm se prvadu na svoj življenje, kr druga nima šans nobenih, to so sami stari ljudi. To kar mam... Ta sosed moj je mlad sam ma svoje neke svoje. Vsak človek ma svoje poglede neke. Nima nobeden, nobeden nima nima pojma o športu nima. Brezveze je vse skupi, cel blok, pa jih je 250. Veš kok je ljudi vse skup? 850 ljudi je vse skup. Ja od uzuni so, uzuni pa hrana pa...vse. Tuki jih je 250 jih je pa tu. Jst sm uprašu gospo, pa je rekla, da jih majo 850 ja, to je vse naše, tele so za naš dom. Vse to uzuni, unih pomoč na domu je velik ljudi, veš, to pridejo sem pa grejo domov zvečer. Ogromno jih je. Še premal... bi mogl met... kapacitete je premal še večje sobe bi mogl met. Povpraševanja je velik, ne, vlko je pa zato, ker ni... veš to majo lep dom, zelo lep dom je. Jst sm že vidu marskej domov pa toti je narlepš skor narlepš je. Tu je Savinja, pa maš drevored, pa dreve to j sama energija. To je pozitivno za celga tega človeka božjega... sam ne ve ka to pomeni voda pa drevoredi, pa mestno banko maš tm... sam jst hodit ne morem kej velik. Js bi rad šou v mesto, pa ne morem sam jt. Aaa, veš, jst mam tako bolezen z mladosti. Sm tumor meu v mladosti, po pa bul se staraš slabše j pol. To me muči veš.«

A: Če se vrneva mal nazaj k vašim prijateljem, k vs obiskujejo? Kako bi rekl, kako se razumete z njimi?

F: »Fajn se, fajn razumemo. Težk tle dobiš kirga, k loh k... k ti je enak, pa te pozna, veš... sej veš kaku j to... pa je fajn, mi smo si pa fajni že douga leta...«

A: Če pomislte na stanovalce pa zaposlene v domu. A se z njimi tud družte?

F: »Ja ja, seveda de se. Brez skrbi de.«

A: Kaj ponavadi počnete z njimi, kako se družte?

F: »Pa veš kaj, jst sm se navadu tut z unimi starejšimi ljudmi, velik debatirat tut ne...«

A: se prav, da se pogovarjate?

F: »Sam doug mi ni prveč, de bi govoru z njimi. Un majo svoje neki. Drgač sm pa jst prjazn človk veš. Do vseh. Ja zelo. Brez skrbi.«

A: *Torej, kako bi rekl da se razumete med seboj?*

F: »Če me š gospa me cenjo, vs tete ženske gor, vsi. Ker uni so bul tak čudn tipi, starejš ljudje ne... Veš de majo svoje navade. Pol pa pomisleš, jih ma 95 pa mati božja, ka neki čuda božja govori tam. Jst vidm gospo, se pač morm klanjat vsakem ku pride notr u jedilnco. Ja nimaš kej.«

A: *Zdej pa če se spomnete, ku ste kdaj potreboval kako pomoč pr kakem manjšem opravili, pa niste mogli sam nardit. Na koga ste se takrat obrnil po pomoč?*

F: »Hmm, ma ja, sej ludi, sami ludi vejo, da sm jst nezmožen za vse taka dela oni vejo. Zato so me uzal k seb. Kr ne vzamejo vsazga človeka, ne vzamejo sem, kje pa. K vidjo de ne more sam nič več pomagat, si sam sebi glede bolezn, če bi bil zdrav ne bi tu bil not bil nikol ne. Ja uni starejši ljudje pa sami ne vejo zakaj so tuki, veš, pa č tok je star, da je onemogu... otroc ga dajo u dom ne, po pa ne bi rad šli v dom. Ne hodjo radi starejši ljudje ne... Pa vidjo, da morjo tuki bit ne. Če maš moža pa hčerko to je vse na šiht ne, pa ni cajta.«

A: Se prav, če sm vs prov razumela, se obrnete na zaposlene? Si mogoče pomagate tudi med seboj s stanovalci?

F: »Ja kaj pa mislš, ne. Osnova j to tuki. Ker naše gospo pravjo vedno, spoštujte se, pomagajte si, pa radi se mejte, ker tuki je, sej veš, vsak dan edn skor mrtu. Js sm že pokopau jih, kaj sm tuki, dve leti, velik ljudi. Ogromno jih je tam 85, 90... ne morjo žvet več.«

A: *Kaku pa se počutite, da se lahko na njih obrnete oziroma, da si med seboj pomagate?*

F: »Najbolj se, najbolj se sprostim dol v terapiji, ko so tri ženske tm okol 45, 50 let stare in delajo z mano, me majo rade, pa delajo, jst delam svoje, une delajo pa terapije z starejšimi ne, kr morjo imet. Starejši ljudje dobijo terapijo od zdravnika. Ja ne more une same neki delat. Kar je napisan tist pa delajo. Jst delam pa po svoje, vse sam, čim več. Kr jst sm biu v mladosti športnik skoz, veš. Zdej pa j konc tega vsega. Js mam tako bolezn blesavo, de bi ti lahk cel dan govoru o tem. No, če bo tak šlo naprej, ni, da nebi blo z mano še leta in leta.«

A: *Če se spomnite, kako je bilo, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti ali nesrečni...*

F: »To je pa vremenska stvar, veš. To pa vreme dela, k človeka... strašno vreme to pa sploh vreme dela z mano ... Kr mi j reku nevrolog, mi je reku, s tabo dela ... kokr veter zapiha tak si.«

A: *A tako? No recimo, če pride kak tak trenutk k si slabe volje, pa potr na koga se takrt obrnete za kak pogovor?*

F: »Takrat se pa menmo med sabo kak si, kaj te muči, pa tak. Vsak pove, jah ... slabo vreme je... si zaupamo. Vedno se vidmo, vsak dan dol truma ljudi, gremo dol na kosilo pa na zajtrk. Si bla dol?

A: V jedilnic?

F: »Ja u jedilnc pa dol uspod...če si bla, pol si vidla. Ker tole naj bi blo staro, tist naj bi blo pa novo. Ker tm so pa sami uni ludi veš. Nepokretn pa sam vozeke majo vsi, no večina na uni stran. Ja veš kaj... če pa rabiš, če pa pomoč rabiš na primer narveč padajo ljudje, ko padajo se čuje, ne, ko pade, s postle, pa se polom roko, pa se udar v glavo ... večina veš. Sej maš telefon na miz, una rdeča lučka pa kr prletijo. Ponoč hodt, po pa čaka pol ure, eno uro, pa se derejo bajt not pa tk, da te kir čuje.

A: S kom pa se pogovorite, če ste žalostni ali slabe volje?

F: »Bolj se zastopm z temi tamladimi stanovalci, ene trije smo. Tistem lohk poveš kej ku si kej slabe vole, al pa tud uni povejo teb...a veš... s temi tastarimi pa nimaš kej se puguvarjat, če maš kak problem. Ke bojo pa oni še tvoje probleme poslušal, ku so pa sami š slabi... a veš, bolan so, pa tak bogi...

A: Kaj pa vaši zunanji prijatelji, se tudi z njimi pogovarjate če ste slabe volje?

F: »Ja tud, tud. Z njimi se lohk vse pogovorim, sam... veš... sej pridejo prjatli, ampak človk tkrt pa tkrt rab, pa jih ni, to je hudič... se pa pogovorimo, veš de se pogovorimo, ko pridejo, pa šport gledamo pa tko...

A: Kaj vam pa to pomen, da se lohk z njimi pogovorite o svojih težavah?

F: »Ja luštn je, da maš enga tazga tvojga kova, tle so vsi stari, pa ne razumejo, nočjo razumet, sej ne morjo, če so pa v drugih cajti žvel, zdej se j pa spremenil...

A: Aha, ok. Kaj pa recimo, včasih pride tko, da človk ne ve kaku bi kakšno stvar naredu pa ni v neki prepričan. Koga takrat uprašate za kakšn nasvet? A se obrnete na kazga vašga kolega ko pride k vam na obisk?

F: »Veš kaj, mi mamu krožek krožke računalništva. Tam se narveč ukvarjam js tudi. No zdej majo dupuste petga. Peter je, Peter, pa Luka. Zdle bota šla naprej. Sta kunčala letos mnde gimnazijo. No tm se... narveč takih problemu rešujemo, 5, 6 nas je. Tam se pa res orng, veš... sam... veš kak je, mi smo le starejši težk kopčamo to ne, to ni veš. Donšn utroc so se pa praktično z računalnikam rudil. Ja no po sm pa vprašu, veš, onedva kdaj sta začela, 6 let... zdej sta pa 18, 19 to j pa že tut neki ne. Pol maš možgane starejše maš, to zamira, vse zamira bol ko si star.

A: Kaj pa recimo koga od stanovalcev tud vprašate za kakšn nasvet?

F: »Jst drugih ne sprašujem, te starejši ljudje bol sprašujejo mlade tko ko sm jst, no sej jst tud nism tak mlad. Ampak mal, zelo mal. Sam dobro jutro. Pozdravit pa odzdravit morš to obavezno človeka ne. Drgč pa vidmo za kosilo ni glih velik ljudi teh mladih mojih let. Trije smo, mnde, to so sam tak.«

A: Kaku se pa pr tem počutte, da se, k ste omenl krožek računalništva, lahko obrnete na te ljudi oziroma mate nekoga k ga lahk vprašate za nasvet?

F: »Fajn, veš de, fajn. Maja, Maja je mentorica, fizioterapevtka, taka mala, šikana je. Mamu vsak mesec peseke dobimo iz kinološkega društva, vedno. Vsak mesec mamu druženje pa mamu športne igre pa pa pevske vaje majo tut, sam jst ne hodm mogoče bom šou še kdaj čez cajt. No pr teh stvareh se dost pogovorimo... Jst živim tak kak morm... jst sm že v penzij 15, 20 let, še več... jst se ukvarjam velik s šporotm, tak da veš, da mi telo... kr to je najbolj važn (pokaže na glavo)... nem še to deluje vse...unim pa ne več. Majo svoje posebne dni, ne vem kak. Pol pa starejši ljudje majo tud jezike, znajo tud piknt, veš... pol pa nč ne morš nazaj rečt, sej ka pa boš, si pa kr tih.

IO-6-Dragica-1927

A: Koliko časa živite v domu za starejše?

D: »V domu živim... v dnevnem centru sm ležala... sej vete kje je... dve lete pa pou, tuki v domu pa živim že eno leto. Prej sm bla pa na doma, hodila sm v službo, pr 44ih se je mož loču, sm sama ostala in z otrokom, ampak takrat so bli drugačni pogoji... ugodni ne... smo prej eno staro hišo kupl, potem smo jo

pa, smo jo pa do polovice jo stran dal, pol pa zgorno nadstropje je blo čist novo ne... pa hodila sm v službo, pa pazla sm tud na vnuke...«

A: Kako bi pa rekl, da se počutite tu v domu?

D: »Ja v domu se zelo ugodno počutim. Zarad tega kr mam hudo bolezen, to lahk povem, mam revmo artritis pa še angino pektoris pa pritisk visok. To me takle, ko mam revmo, pa ko je takle vreme, tud hudo drži. Sam zdej ko hodim na terapijo, vete je tist tak močn, da človek pol zaspi. Je utrujeno. Sej je velik vrjetn, da se tkole spotiš, pol je pa boljš. Drugače se udeležujem branja zjutraj, potem se udeležujem delovne terapije, torej štrikanje pa šivanje, in telovadbe.«

A: Katera je pa tista najbolj fajna stvar tu v domu?

D: »Najbolj mi je všeč, zelo mi je všeč to na terapiji, da se mal družimo, pa da se še kej nasmejimo, pa če kir, eden in drug kej pove. Tudi na branju je vredu. Na branju tud pijemo kavico ne... pa je kar lepo.«

A: kaj pa vs tu v domu najbolj moti? Kaj je tista najbolj slaba stvar?

D: »Ja... ker so zelo zleht nekatere ženske, pa ne bote vrjel, to je res huda reč. Ker jst rada pomagam, rada priskočim, če me kir rabi za pomoč. In mi je to zelo težk, da so tak hudobni ljudje. Zdej je še zmerej hujše. Kadar je lep vreme, gremo drugač na sprehod tuki, tud spodi, na vrtu, mamo lepo okolico pred domom, da lahk tam posedamo, pa čvek z ženskam pa tko.«

A: Kdo od vaših domačih vs pa vse obiskuje?

D: »Ja od domačih me obiskuje zelo velik hčerka, pa tudi vnukinje.«

A: Vs še kdo od domačih obiskuje?

D: »Ja, ja, tud pravnučka pride, pol se pa igramo.«

A: kaj pa vam to pomeni, da vs obiskujejo?

D: »Zelo veliko, zelo veliko mi pomeni.«

A: kako se pa pri tem počutite?

D: »Sevede mi je fino... vete... se kr mlajš počutm, ko se takle s pravnučko igram. Ko bi svoje otroke al pa vnuke gledala... pa me kr mal odnese nazaj me odnese... ko je blo še tak...«

A: je morda kdo od vaših domačih al pa prijatelj, ki vs ne obiskuje, pa bi si želeli, da bi vas?

D: »Jah, če bi blo tak... sin bi lahk... Ne vem, zdaj sm kar v redu, sm pomirjena in ... tak da nimam težav, klub temu, da sm velik dala skos, zelo velik.«

A: kaj ponavadi počnete z družinskimi člani, s hčerko pa vnučki pa z ostalimi? Kako se družite?

D: »Gremo na sprehod tud tuki tja. Tuki po Masarykovi se reče. Ona cesta uzuni. Potem, ena je stara, pravnukinja že 2 let, se mal igrama, se pogovarjama pa tak. Jst neki... sladkarije jim dam, joooj, pol me pa objame.«

A: Kako bi rekl, da se razumete z družinskimi člani?

D: »Ja dobr... sej one vnuke, ko so zdej že velki, tavelka je stara od hčerke že 30 let, vnuk od sina 25, vnukinja, ta, ko je zdej rodila je stara 25, tamal od sina je pa zdej star 10, zdej v 4. razred hod. So hotl jih še več met...vete...«

A: če pomislite na stanovalce doma. Kaj ponavadi počnete z njimi, kako se družite?

D: »Ja tist pa mam eno klapo. Smo štirje. Tak je ponavadi. Jst pa ena kolegica, pa še ena, ko je šla zdej na ono stran, ena je pa v Laškem trenutno. Tak se družmo.«

A: kaj pa ponavadi počnete? Kako se družite?

D: »Čvekamo. Si mamo velik za povedat, ka pa mislte.«

A: Še kej počnete z vašo klapo?

D: »Ja, ja, ja.. počnemo. Gremo ko je lep vreme ven na sprehod, po potkah, pa tam ko je drevored gremo... pa mim kavarnice... vete kje je kavarnica?«

A: vem ja.

D: »Mim kavarnice gremo mal, pol pa v večnamenski prostor, to tud vete kje je? ... pa se usedemo dol... tam pri vhodu, pa tam še mal čvekamo, tak.

A: *Se prav, kako bi rekl, da se na splošno razumete s stanovalci?*

D: »Na splošno uredu... mi smo tuki taka klapa, se izredn dobr razumemo... je pa kira, kiro tako najdeš ku je žleht... ne bote vrjel, da so fejst žleht...«

A: *spomnite se, kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu, al pa da ste potrebral kako stvar. Na koga od družinskih članov se pri takih opraviilih obrnete?*

D: »Vete, zdele tule vc nimam, vc-ja, ne tuša. Pa na vc hodm, pa v čajno kuhinjo, tule mal naprej. Drugače tuširam se še zdej sama, glavo si umijem sama, pa sm stara 82 let, jst še sama ne morm vrjet. Tak da se potrudim, ker to vse stane vete... tuširanje je 6€, potem vc 10€, balkon 10€... pa kr nanese, je kr mal manj.«

A: Nikoli ne rabite nobene pomoč pri kekem manjšem opraviilu ali pa stvari? Na primer, da vam kdo od kakšno stvar prnese iz trgovine al pa kej podobnega?

D: »Ja to pa mi, če kako tako stvar če rabm, pa če ne morm jt sama mi pa prnese hčerka, al pa vnukinje.«

A: *Kako pa se takrat počutte? Kaj vam to pomeni, da vam hčerka pa vnukinje pomagajo pri teh stvareh?*

D: »fino, fino... vesela sem. Ni problema, to sam rečem, pa že prnesejo, učas... no ... velikrat grm pa kr sama, če me nč ne buli, pa da sm dobra, pol pa grm sama.«

A: *Kaj pa stanovalci al pa zaposleni? Se, če potrebujete pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu ali stvari, obrnete tudi na njih po pomoč?*

D: »No, če recimo... se je že zgodil, da me je revma čist pohodla, da tak ležim... zjutraj ponavadi pride ena rečt dobro jutro, pa pogleda, če kdo ne more ustati in... ne sestra, ena... kira že... negovalka... pride, dobro jutro, kok ste, sm pa rekla, danes mi je pa vsi odpovedal. Potem pride sestra zmirim pritisk ne, ko mam angino pektoris, potem pa odloči, dokler nebi mogla bom tuki jedla, za mizo ne, potem pa še v čajni kuhinji se je, če ne morš dol, pol pa dol ne. In je vredu. Potem recimo, če je za revmo, je tak, tak, da je treba kar kake dni ležat. Lansko leto sm bla pa... sm mela tak visok pritisk, da mi 10 dni, mi ga nikakor niso mogli znižat. Zdej mam precej normaln pritisk. Ko sm bla otrok sm mela precej nizek pritisk. Potem ko si, ko je pa človek starejši, pa se lahk zgodi, da ma niskiga al pa visokega, al pa da mu skače. In to treba ležat. Pa tud par dni sm mela vručino. Uglavnem, kadar pride ta... to je od vremena odvisn... revma je najbolj... svoj čas... no zdej pa tud zdravniki priznajo, da na veliko vpliva vreme na to bolezn.

A: *Kaj pa stanovalci, se tudi na koga od njih v takšnih primerih obrnete, ko rabte pomoč pr manjših opraviilih?*

D: »Mam kolegico...je tamle... si vse pomagama. Mi učasih čaj skuha pa prnese, če sama zarad bolečin ne morm...ja.. je pa ona, mnda v jesen, neki gor hotla... heroj... pa je na hrbet padla ne, in si je kolk zlomunla. Je bla pa v bolnici, sm jo šla obiskat. Pa tud v dnevnem centru, ko smo šle, v banko dvignt dnar, je fino, da je kira zavn, pa se dnar prešteje, pa tak naprej. Vsak dan gremo na vrt, ena je zmer tam,

iz naše klape je to. Pa ko je bla bolana sm ji šla vsak dan čaj skuhat, enkra jst njej drugič ona men... Ona ma tud revmo hudo, pa še zravn tega kar jo je doletel, da je padla in da je zlomunla si kolk, pa da so jo operiral, ma tud angino pektoris, tak da... sam pri branju pijemo kavo ne, drugač bi jo, lahka bi jo skuhala... ob nedelih ko pa ni branje, jo pa skuham tu v čajni kuhinji. Je zlo prelagodljivo, ker si lahk kavo skuhamo al pa čaj.

A: Kako ste se takrat počutili ko si takole s kolegicami iz klape pomagata?

D: »Ja zelo dobro, zelo. Jaz zelo rada pomagam. Al priskočim tuki ko ne more edn ustat... to je u meni... ja zelo rada pomagam.

A: spomnite se, včasih nanese, da je človek slabe volje, potrj al pa nesrečn. Spomnite se, ko ste bili nazadnje v slabe volje ali potrji. Na koga od družinskih članov ste se obrnili po pomoč pri teh čustvenih težavah, pa ga prosil za kak pogovor?

D: »Ja sej sm mela velik problemov. Recimo, težko sm se prebijala... ni blo v mojih mislih, da bi hišo zgradila, da bi šla v dom. Sej tega lahk velik slišete. So take in drugačne stvari. Ampak zdej sm pa čist uredu, zdej sm sama, sm sama tist prebrodla... vete. To je tak recimo, če se nečesa ... začneš z take strani gledat kot je to, da maš pomoč, da si že pač tak star, ne da bi te še kdo zavaju in ti nebi nudu pomoč... je to najboljša varjanta.«

A: se pravi, da se ne obrnete na nobenga ob družinskih članov pri teh težavah, ampak sami prebrodite takšne krize?

D: »Ja, ja, tako, tako.«

A: Se obrnete pa mogoče na koga od stanovalcev al pa zaposlenih za kakšen pogovor?

D: »No... ta kolegica... z njo se sploh pogovorimo o vsem. Ona ma fino družino, sploh sina ma dobrega. Da ji velik pomaga, da je, takrat ko si je kolk zlomla, da je vsak dam prišou, da je par korakov delala, vete... to je treba takoj, da se ne zastari, no... da zdej hodi, poskuša tud z berglam. Jst pa takle tole prebrodim... neki časa sm bla zelo žiučna jooj kak je blo hudo in tak... pol sm se pa pučas pumirjala. Ker to je od samga človeka odvisn. Če se zamisl in se vzameš k seb in preštudiraš, kak je to al ono... pol prideš, moraš pridet do zaključka, da je le to tako, da se je treba sprijaznt. Jst bi bla že lahka dobila 2 krat tista sobo, ko je tam naprej, ampak ta soba mi je bla tak nekak domača, čeprau je majhna. Pa so tu šalčke pa so kozarci. Sm se že kr nekok pobrala.

A: kako pa se počutite ko se lahko obrnete pri teh čustvenih težavah na kolegico?

D: »Laži se počutm... vete kaku vam povem, kak da bi pol bremena s tebe padl, pa ti je takoj laži...«

A: se obrnete pa proste za pogovor pa pomoč pri takšnih težavah tudi koga od zaposlenih?

D: Kaj?

A: če ste se obrnili po pomoč tudi na koga od zaposlenih, ko ste bli slabe volje, pa potrji?

D: »Ja.. gospa socialna delavka je strašno, zelo, zelo uredu.«

A: Kaj pa vam pomeni, da se lahko pogovorite s socialno delavko o vaših težavah?

D: »Ja vete, človk se more odprt, če pa je vase zaprt pa noben nč kaj ne more. Če je človk odprt, pa tuki znajo dost stvari rešt, sam morš povedat, brez tega ni neč...«

A: če se spomnite se, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za pomembni stvari, zadevi, pa da niste vedl kako pa kaj. Na koga od družinskih članov ste se obrnili po nasvet?

D: »Jst kr sama preštudiram. Neč se ne obračam na nikogar.«

A: Tud na hčerko al pa sina, pa mogoče vnučke ne?

D: »Ja sin je biu zelo uredi, sploh od malega, ampak potem, potem je snaha začela tak... sej to je zelo velik primerov. Tule slišm še pa še. Zdej je pač tak čas.«

A: *Kaj pa tu v domu. Bi vprašali za nasvet koga od stanovalcev al pa zaposlenih?*

D: »Ja, ja... če bi blo kje narobe, takrat je pol glavna sestra. Ona poli poveljuje. Al pa recimo jst sm se zdej 2 krat selila, sm šla skos tisto, pa je socialna dost vedla povedat... jaaa, ampak to vse sorte dožviš. Zato sm pa tak žalostna bla pol, da sm tak hišo zgradila, delat hodila, pa takrat, tist čas, so ble nadure, pa so bli dobički pa posojilo, do ... 20 let sm plačvala posojilo. Pa tud reskirala sm. Vete... za eno žensko z dvem otrokom pa 3,5 miljone si sposodit. Ni tako enostavno. Ampak sm zdržala. Tisto pa morm rečt... da bi že ne blo, ampak to je neka trdna volja, to je mogoče že v genih, da bul močn znaš, kr če maš, da se skiriraš pa hiraš, pa si kr hitr konc... pozitivno je treba je vzeti, stara reč, če pa logično premisliš kaj si, pa kak bo pa to, če dokler lahk se sam tule... jst tak delam, počas brišem omaro. Se bi lahk tud hčerka prišla, pa zdej še sama naridm pa se mal uležem. Ročno delo pa tud kok morm delam.

A: *Kaj pa s stonovalci? Se tud z njimi posvetujete glede kakšne stvari, dogodka?*

D: »ja to pa tak skupi rešmo pol. Tole je tak, vm bom čist po pravic povedala. Jst sm rekla, tole je naša klapa... mi se družmo, gremo ven na vrt al pa u park. Drugač tudi drugi so tak po skupinah, al pa dve so tak bolj blizu. Drugače se pa tud pohecamo z dvigalom pa to, ampak... pa dobr večer, dobr dan, večino ja tak v domu. Pa tam so tud prijetne. Mam... pri štrikanju mam tud ene dve kolegice, pa tud z unem se pogovarjamo.

A: Kako se pri tem počutite, da lahko nekoga vprašate za nasvet, in se pogovorite z njim?

D: »Tu je kr velik vredn. Velik je vredn, da je tak organiziran. Vete to je ... pred enem 6 letam, še nič ni blo tega... pa delovne terapije. To so vse te naše ženske nardile, vse te gobeline pa to ... in je res lepo.

NIO-1-Katjuša-1925

A: *Kok časa že živite v domu?*

K: »11 let bo že.«

A: *Kako bi pa rekl da se počutite v domu?*

K: »Jst sm...jst sm... lahka bi vam povedala... jst sm bla do nedavnega zelo vesele, dobre vole... zdej sem pa čist trda. Od bolečin, od bolečin...«

A: *Kaj bi pa rekl, kaj je tista najbolj fina stvar, ko živiš v domu?*

K: »Ja jst sm jokala...zelo je šlo slabo. Pol sm se pa tak navadla, sm mela take fajn gospe tukaj, pa smo se lepo razumele. Zdej pa ni tistga več, nimam takih... mam take gospe, ampak se ne moreš neč pogovarjat, ko so take ... blede že... dementne... vete ... tista, k smo ble dougo skupi, je bla zlo fajn gospa, pa velik mi je velik pomagala, ko sm bla zelo bolna, k sm mela tole zlomleno. Tista mi je strašn velik pomagala... zdej je pa taka revica, da se je kar bojim ko pride. Ne morma se nič pogovorit, pa vse ... nič ne razume več. Boga je.«

A: *A vam je tu v domu kaj še posebi všeč?*

K: »Mi mamo tule kulinarično skupino, in zdej že tri torke nismo pekl... druge stvari pridejo. Drugač pa mamo tisto kulinarično skupino, pa grem, pa kako tako pecivo nardimo.«

A: A je mogoče kakšna stvar, k vas pa moti v domu?

K: »Čisto nič, nič. Jest sem se tak uživala v dom, da sm bla ko doma. Jest sem si, vse si sama naredim še zdej. Mam polno perila, morm dat prat, si še sama perem. Fajn sm se počutila, zdej sm pa čist trda. Pa še bronhitis sm mela, pa za kolen sm bla ... dvakrat sm bla operirana. Pa črevesje... morš pol tista odvajala jest... pa je kr naporno...«

A: Kdo od vaših domačih, družinskih članov in prijateljev pa vas obiskuje?

K: »Jah moj otroc. Druzga ni nobenga. Žvijo na morju, pa ob morju... pa pridejo učas... drugi so pa predelč doma... js mam sorodnike v zgornji svinski dolini... je pa daleč, pa kr drago se tkole mal na sprehod vozit, pa tudi velik jih je že pomrlo... js sm že velik stara.«

A: Kaj vam to pomeni, ko pridejo k vam na obisk?

K: »Jah, če mi kej veselga povejo sm vesela, če ne sm pa žalostna... me stre, zelo... mene zelo stre, če ni uredu tak kak bi moglo bit.«

A: je morda še kdo od vaših domačih prijateljev ali družinskih članov, ki vas ne obiskuje, pa bi si želeli, da bi vas?

K: »Ne, nobene.. si ne želim... taka sm postala... nimam volje, najrajš sm takle sama, pa mal berem, pa mal zadremam, tud nimam volje, da bi hodla po sobih, nimam volje za nč... prej je blo pa fino... sm mela kolegice, pa smo šle po mestu, zdej pa ne morm neč...mam bergle, ne morm nikamor. Jst sm kr na stolu. Grem še v jedilnico.«

A: kaj ponavadi počnete z vašimi otroci, ko vas pridejo obiskat? Kako se družite?

K: »Ja... nič... mal smo se... vete kaj... so vsi meli svoje družine, pa ni blo časa, so leteli v službe, ni blo časa, da bi ceu popoldne sedel pa čvekau. K njim sm šla velik, velik sm k njim šla, pa so me odpeljal k njim z avtom, pa so me odpelal, k njim domov. En je tam v Vojniku sin, ena hčerka je na Lopati, ma pa tri vnučke, pa mami dela ne pa tist otroci, je pa tak utrujena, da ni za govorit... u Maribor se vozi... pa more vnučke za pazit...«

A: Kako bi rekli, da se razumete z vašimi domačimi?

K: »Kr uredu...«

A: Uredu?

K: »Ja uredu... Je blo ... Učasih je blo drugač. Tud sama sm bla mal boljše vole...«

A: če pomislite na stanovalce in zaposlene v domu - kaj pa ponavadi počnete z stanovalci doma?

K: »Lepo smo se razumel, ja, ja.. js nism nikdar ene besede... da bi navzkriž pršli...je pa ena gospa... tista gospa je z našga kraja doma...in sma si zelo velik mele za povedat, o svojih domačih stvareh, od vsega, ona o svoji družini, js o svoji... kak smo delal... s enimi tujimi se pa ne morš pogovarjat... js nism taka... ne morm...«

A: Kako bi rekli, da se razumete s stanovalci?

K: »Se kr razumemo, pa se pozdravmo, dobr jut, dobr dan, kak ste kej...«

A: se spomnite se, kako je bilo, če ste kdaj potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu. Na koga od družinskih članov bi se obrnili?

K: »Tista dotična gospa, ko vam zdej pravim... ona je tule ležala, je pršla tud ponoč, mi je vrata zaprla, pa me je pokrivala, ko nism mogla ustat... je bla zdelo dobra gospa, zdej je pa revica... neč ne razume... prej je pršla, pa je rekla kok je ura... sm pa rekla tri... ampak ni vedla al je to zjutri al zvečer, ni mogla dojet,

kaj... da je popoldan in da je tri ura. Sm se pa mučla, da bi ji dopovedvala... pa me utruji, ko ji tok razlagam to in ono...«

A: bi se mogoče obrnili po pomoč, tudi na kakega družinskega člana? Na primer na otroke, al pa vnuke?

K: »Za enkrat še ne. Sej mi hočejo oprat... jst sama hočem... jst sm uživala, ko sm prala... vsak človek nima rad... jst sm zelo rada kuhala in prala. Nism pa za u pisarno, ko nimam izobrazbe. Pa kuhala sm rada, pa v službo sm hodla.«

A: proste za pomoč pri manjših opravilih etudi koga od stanovalcev ali zaposlenih?

K: »Čisto nič. Čistilke čistijo... ene čistijo.«

A: prej ste omenil, da ste zadne čase bolj slabe volje. Bi se v takšnih težavah, ko ste potrti al pa nesrečni obrnili na koga od družinskih članov?

K: »Sej našim tožim, da me to boli pa me un boli... sam kaj pa čem, sej mi ne morjo neč pomagat, se pa pogovarjamo... se kar naprej kličemo tule (pokaže na telefon), je hčerka klicala pa sin je klicu pa tak...«

A: kako pa se počutite, ko nekomu zaupate o teh čustvenih težavah, kaj vam to pomeni?

K: »Tist mam pa rada, da me pokličejo, to mi je pa... če me ne pogosto... mam pa pol neko skrb, da se je kej zgodlo, da me ne pokličejo, me skrbi...če bi me nebi bolj pogosto poklical, bi pa misla, da se je kej zgodlo, al da mi kej skrivajo.«

A: Bi se obrnili po pomoč tudi na koga od stanovalcev v domu ali zaposlenih?

K: »Mi čist malenkost poklepetamo, drgač pa ne, ne... Tista gospa pa ne more... se ne da z njo nič... nič ne razume...zadnjič je pršla tle, pa je rekla...da je na dalincu vse rdeč...sm rekla, sej ni nč rdeče, jaja vse je rdeče... pa sta gor dva gumba, edn je za odpret, drug pa za zapret, in je trdila, da je vse rdeče, da prej ni blo rdeče. Sm šla pol v sobo z njo... pa sma pogledale, pa ni uklopleno mela. Sevede ne more delat, če pa ni ukopleno mela. Je bla pa vesela... k je biu še žiu, je misla, da je crknu... pa več je takih primerov, skor vsak dan...vsak dan ja... Ona še denarja za v trgovino ne pozna, pa ji napišem, to je pa velik, to je pa mal... boga je... jst ji pa rada pomagam, mi je v veselje, čeprou tud sama težko... nič pa ne more dojet, se ne morš z no ment...«

A: če se spomnete, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za vas pomembni stvari, zadevi, dogodku. Na koga od družinskih članov ste se obrnili po nasvet?

K: »Ne vem, kaj bi vam na to odgovorla...«

A: na primer, da niste vedel točno kaj...

K: »Ja, ja sej sm vs razumela... za nasvet hočte vprašat...«

A: ja...

K: »So mi svetoval, če se je dalo pomagat...«

A: kdo pa vam je svetoval takrt?

K: »Otroc so mi pomagal, so uredi vsi, ja pa unučki, me majo radi zelo, ja zelo. Vete kje so Teharje?«

A: ja vem ja...

K: »Tja sm hodla pazit vnučke, zdej so pa vsi razseljen...«

A: Bi se obrnili po nasvet tudi na koga od stanovalcev doma ali na koga od zaposlenih?

K: »ne, ne, ne, ne. Jst sm taka bl skrivnostna... jst ne bom nobenga nč vprašala... ne, ne, ne ...«

NIO-2-Hilda-1941

A: *Koliko časa živite v domu za starejše?*

H: »Julija bo dve leti.«

A: *Kako se počutite v domu za starejše?*

H: »Ja vredi ne... skrbijio vredi, hrana mi je ušeč, grem kamor hočm, sam ... ne... pravočasno nazaj, k j večerja. Tuki mi je všeč, uslužbenci so vredi...«

A: *Kaj vam je pa tu v domu najbolj všeč, katera je tista najboljša stvar?*

H: »To, da sm sama. Prej smo dve dvej, ne... to tak neč... no sej govorima zdaj s tisto stanovalko. Je bla hrvatica, pa je šla... pol... k nism... nism smela... je hrvaško gledala... pol sm pa jst prpelala do doma televizjo. Ko nism takoj vzela, sm misla da bom hodla še kaj domov. Pol je blo pa ponavad vse tak narobe, pa sm jo sem, sem sm prpelala ko sm bla sama, zdej sm pa vsa srečna, vesela. Sm se tud u klub uklučla, štrikam ne... ni blo denarja prej za ročna dejla. Štrikam ne pa to, je pa socialna vprašala iz terapije, kaj bi me najbolj veselilo. Sm pa rekla... ja... če bi blo... rože. Zdej pa rože ma Mojca, kak se piše, tak močna j...«

A: nebi vedla...

H: »Ne poznate... pol pa Dunjo tud ne, ne... Ja Dunja je pa tu od nje sestra, tista zaliva, pa če je treba kej oplet... jst pa pometam okol.«

A: *katera bi pa rekl, da je tista stvar, k vs pa najbolj mot tud v domu? ... če vam gre kej na žiuce?*

H: »Ja nekatera ta... ja... ženska... ta... nekatera... ko jo vidm da jo me ni, pa adijo. Ja... se ne splača kregat. Adijo. Grem ... rada pa grem na sprehod ... ko sm fraj, pol počistim, ko sm fraj, grem na sprehod, rada grem za Savinjo, grem u Rimske tuplice, grem u bazen... zdej smo dubil, dubil mal več, zdej ko smo dobil... tist... regres... to je pa tudi... fer je fer, doma je doma... če ne moreš, pa ne moreš... je pa tudi... ud začetka sm pa tudi, sm bla zelo boga, ko ni blo dnarja, zato sm se pa vključla u to ko pometam, pa pospravlam, pa je le mal... za kako kavo pa ... včasih še za cigarete.«

A: *A vs kdo od vaših družinskih članov pa prijateljev obiskuje?*

H: »Ja, učas ja...«

A: kdo vse pa vs obiskuje?

H: »Nečaki... js otrok nimam, nečak, pa načakinja.«

A: *kako se pa počutte, ko vs pridejo nečaki obiskat? Kaj vam to pomeni?*

H: »Ja menmo se... oni pravjo, da je, da mam lepo tu... da je boljš ko doma... jst sm se pa ... no od začetka mi je bla mal težko... ne... sm mela mal domotožja. Pa kaj... če se ni dalo doma bit. Pol pa se moreš navadit. Kam boš pa šou. Samo to je problem... zdej meni... mam premal ne ... mam premal pokojnine, pa mi občina... občina mal financira. To, to je me strah, če bi prekinula občina... ki jst sm že brala mal... da Maribor, pa Lublana je že kriza... to me je strah, kar bi pol blo, ne vem... to je drago, drago. Pol bi najman mogla pokojnino met 800. No pa zdej sm mela sestro, 14 dni, v maju mescu... iz Nemčije... je bla tule... je rekla... nič, ti ne manka tule... bi napako naredla, če bi šla, eno tako vlko bi naredla. Če bi pa mogla jet, čujte, bi pa mogla jet...«

A: *Kaku se pa pr tem pučutte, ko pride sestra k vm na obisk, kaj vm to pomeni?*

H: »Jah... bolše bi blo, ko bi ble doma, tku bi blu bulše... tak smo pa... Ni dubila tu... je pa privat stanvala... pri Štorman... ja... privat pa neb šla... mnde... sej privatniki so tud dragi... sej sm prašala, sm

prašala. Pol smo pa tak hodle v Rimske. Sm prašala tuki, če bi bla kaka soba stranska ... je rekla socialna, jst ne morm, vse pouno... pouno... ni prostora.«

A: kaj pa ste delale s sestro, ko je k vm pršla? Kako ste se družile?

H: »Tak sma šle, mal sem sm jo povabla, jaz sm tja hodla. Potem pa sma šle mal na sprehod, pa sma šla se kopat, ko je blo vroč... danes je tud huda vročina. Zdej sm bla vn, v saviji, je pa kosiu... pa morm jst mal pomedet.«

A: je mogoče kdo tak, ki vs pa ne obiskuje, pa bi si vi želeli, da bi vs?

H: »Trenutno ne, čisto vseeno... vseeno mi je, vseeno. Če pride, je dobrodošou... so bli jezni... ko sem sem šla. So rekl, sej ne boš ostala. Sm rekla, bom... sam, da dobim enopostalno. Sm tak kak doma. Ka pa je blo... Nečak je piu, je groziu... je piu... po sta šla z ženo na narazn, pa je pol š gor piu, pa avtomabile toukou... pa čist ob cesti smo bli ... je blo ogromno prameta.... tule je pa ja tak mir. Neč ne daj... če bi... če bi lahka, če bi bla lahka šla... k sm zdele trenutno mela obisk, je prišla, ko zdele rihtajo neki... ne vem kak to! Občina njej plačuje ona ritha. To ma... Kak je to zrihtala, js sploh nimam pojma. Nimam pojma. Kak je to zrihtala, če občina ... če men, občina men pomaga, kako lahk pol občina tisto vzame?«

A: to pa ne bi vedla... vjetno je res tko... amm...

H: »Ja vejžde, da je ... al pa... do smrti... Če še oni pol, pa tak... da bi občina plačala... vete kok bo to... 67€... vsak bi mogu dat, sta šla pa narazen... on je socialni primer, nikjer ne dela ... pa sej dela na črno... pleskar je... na črno dela. Ona je pa samohranilka dala, je samohranila, neč ne plačuje, pa še otroka ma. Je pa to zrihtala. On ne plačuje, zdej pa ona tud ne. Mi pa pošilja vsaki drugi mesec 20€. Dobr je.«

A: kaj pa stanovalci v domu - kaj pa ponavad z njimi počnete? Se tud družite?

H: »Tak ne... je vsak bol za sebe... bol za sebe...«

A: Kako bi rekl pol, da se razumete z njimi?

H: »Oja se kr. Edino ena. No... jst sm mela tu eno, k j iz mojga kraja. Ooo, tam sm pa naredla napako. Sej tu povem... tam je. Po j pa tta, Novakova, Novakova tule, se druží ž njo... jst pa nism vedla... ko so že prej si ble dobre, ko ona je zdej tu ne... jst pa nism vedla... pa tota tukle je hodla... jst pozdravit... pa nič... pa ka sm jst naredla pizdarija. Jst sm študirala, ko sm naredla, da me niti ne pozdravi. Pol je bla pa lubusumna, ko sm tota Medvedova ... tista debela ko ma... pa une so v sedmem nadstropju, tam v sedmem. Je pa gvrila, pa okol, da js časapis na recepciji odnašam. Ko bom jst odnašala! Jst sm prašala! Se murš prašat! Sej tam one vse vidijo. Pa vse se mi j lagala, to ni za govorit. Pol sm pa rekla dober, pač, ne bomo več skupi. Pol sm pa... me je večrat iskala... pa smo šle na njeno pokopališče, pokopališče gor, pa sm zravn šla, pa sm j pomagala... Pol sm šla pa dol, k je blo tak vroč, sm pa pa dol... je pa rekla ki hodim. Jst nobeno od teh dveh ženske ... ja zakaj pa? Če bo kaj rada, sej so strežnce. Pa sej ma kolegice. Tak da, zdaj se bolj počutm, ko nimam nobene obveze. Pridejo pa se pogovarjamo... sej se pogovarjamo. Me pohvaljo kak sm pridna, pa mi pjačo nosjo. Sej ni nič... nism jst vedla, da so si tak dobre. Jst nism vedla. Pol sm pa jst sama opazla, da je tu neki narobe, pa sm rajši pustila. Sej se nismo nič skregale. Pa posodla, mi je posodla denar, zakaj sm ži neki rabla, za aparat al kaj ... pa nism mela. Pol sm dobila pa več, smo dobili pa več počitnco... sm ji nazaj vrnula, smo jo srečala na hodnik. Je rekla vrata za tebe so zmeri odprta... ah sm rekla, ne bom hodla več. Pozdravla sm jo ene parkrat, ni neč pozdravla... pol pa raj pustim.«

A: prej ste rekl, da vs pohvaljo, da ste pridn... kaku ste pa pr tem pučutte?

H: »vredi... rečem hvala za pohvalo, fletno... vse, vse, vse, tud sestra... da ni blo prej nikol tak čisto, ko je zdaj, ko jst tak čistim. Pa rada mam pač čisto... pa vete kak so nekulturni? Tu z balkona mečejo dol vse sorte... flaše, papir, vse, vse, vse ... star kruh, pa golobe hranjo. Pol pa tist suh kruh ne... pa je čist tm dol pol, pa jabuke, ugrizke, črešje, ko so ble zdej, čist vse. Pol pa grem pobirat, časopis, papirje...«

A: če se zdej spomnite, včasih nanese, da člouk potrebuje pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu, al pa da rabi kako stvar. Na koga se vi takrat obrnete?

H: »Na srežnce, strežnce, pa sestre.«

A: Proste za pomoč pri takšnih opraviilih tudi koga od domačih na nečaka al pa na sestro?

H: »Tist pa ne...ne, ne.«

A: Se obrnete po pomoč tudi na koga od stanovalcev?

H: »oja.. ti pa tud pomagajo, oja, pomagajo. Tale sosed, je velik starejša od mene, časopis prnese, gre dol ga iskat, gor prnese. Pol sm pa hotla, sm mela... da bi ji dala, je rekla ni treba. Jst tak vem, da vi lahk grete sami po časopis, pa jst sm ga tud prnesla. Ona ma tako navado. Ona tuki... zdej ji šesta teče.«

A: kako se pa pri tem počutite, ko vam pomaga?

H: Vredu, vredu. Si pa mislem, jst bom tud še kdaj kej rabla, ja, ja. Zdale nč ne rabm, zdale nism velik notr, sm bolj uzuni. Sam zdaj je vroče, je sonce. Do 11h sm bla, zdaj pa tak ne grem, zdaj grem pa tak ... zdaj bo pa tule... no zdele še ni. Drevesa so tam dol, so tak drevesa tule, je tak senca... ja ud 4h naprej. Pol pa gotova ne bom. Jutri bo pa mnde dež. Deževalo bo. Pol pa ne bom gotova.

A: če se spomnte, kaku je bil, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti al pa nesrečni. Na koga se pri teh čustvenih težavah obrnete, mogoče koga proste za kak pogovor?

H: »Učasih... kaj jst vem, kaj bi rekla... učasih... sam ... ne, ne, ne. Učasih grem tud na dvigalo notr. Eni težk hodjo. Tam mi ni neč ušeč. Jst grem raj kar peš dol. Tule je bla ena gospa, to je tk padla, jo ni več, zdej je druga notr. Je šla čist počasi, je dvigalo čakala, pa se je pet, sedem... sedem gor prpelau en možakar, nesramn do kraja. Ja pa sej bo prišu nazaj, sej bo prišu nazaj, kaj smo zdej tle čakal. Pa to se je tak grd dru, me je blo kr mal strah, sm pa spustila dvigalo, po sm bla pa tak slabe vole, to mi ni ušeč, mi ni ušeč...

A: proste za kašn pogovor, če mate te težave al pa ste slabe vole, mogoče koga od stanovalcev al pa zaposletnih?

H: »A ne, ne rabim... kr sama. Al televizjo gledam al berem. Sej mal pojamram sam... če pa kaj rečeš pol pa gre to naprej... sm že tak mela.. in kaj je rekla... kaj j pa šlo naprej, pa tak, vlečejo, vlečejo iz tebe preveč. Vse hočjo vedet. To se pa jst izmikam. Jst nobenga ne sprašujem, kak si mela doma, zakaj si prišla sem... iz mene pa kr vlečejo ven. Vete kaj, jst sm tule... men se zdi... najmlajša tu... 66 sm bla ko sem prišla sem. Pa ni noben verjeu, da sm tolko stara. Eden mi je reku, da sm 50, pa smrkla pa vse to... sm bla tud mal razučarana, sam pol sm se pa navadla, sej se člouk navad. Da drugi pa čakajo nepokretni po par leta pa ne dubijio. Bla sm sprejeta, sm pač šla. Pa občinska, pa občinska, pa občinska tak ne... tak mi je ona... tista kolegica rekla in moje vasi. Kak to reče, take besede, take besede, občinska... jst nism kriva, če jest mam majhno pokojnino. Kok bi pa jst noter plačala... sej j rekla strežnca, vi niste kriva, če mate majhno pokojnino, če vam občina plačuje. Ja... tak je.«

A: če se spomnte kaku je blo, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za vas pomembni stvari, zadevi, dogodku, da nite bili o kaki stvari prepričani...Na koga se v takih trenutkih obrnete?

H: »Na strežnco, ženska ena je... na strežnco.«

A: *se obrnete v takih težavah za kakšen nasvet tud na kirga od stanovalcev mogoče?*

H: »Ne. ne. Bi se kr na strežnce. Tiste stanovalke, ene pravijo, da to pa... nimam več volje, da bi se s stanovalkam takle... kr ne vem eni pač tak ... on tak, on tak, pa to ni nobene pravice, pa to ni nobene pravice, naj bo za vse enako. Jah... oni dobi tolko... mi plačamo vsi enako, on dobi, vi ne... jst sm rekla, jst ne vem, ne vem... Jst polento jem, pozim mam rada, polet ne. Jst bi najraj jedla jogurt pa kruh al pa kisu mlek. Zdaj pa če, ne, drugi vidijo to, ne, je pa narobe, narobe. Bi moglo bit za vse enak. Pa sej majo drugi tud, sej majo, sej majo, jst pa nimam pa ne morem. Jst sm vidla, kave, kave... sam tisti k ima, tisti ku je bogat, tisti lahka. Tista tudi je hišo prodala, iz moje vasi... ona lahka, je hišo prodala, ona lahka, ma dnar.

A: *Kaj pa vam pomeni oziroma kako se počutite, da lahko za kakšen nasvet vprašate strežnice?*

H: »Uredi.«

NIO-3-Jožefa-1916

A: *Kok časa zdej že živite v domu?*

J: »Kolk časa? Ja že... čakte mal... desetga, petnejstga, kva je že blo...prejšn mesec... kva je že biu?«

A: *prejšn mesec je biu maj.*

J: »Ja, petnajstega maja je bilo pr men štir leta odkar sm tu.«

A: *Kako bi pa rekli da se počutite v domu?*

J: »Zelo vredu, zelo zelo zelo vredu. Jaz imam z vsemi dober kontakt, js prepiram se ne, če je kaj narobe jst sm raj tih vete, jst sm srečna in zadovoljna tu. Js nimam nobenih pripomb.«

A: *Kaj pa se vam zdi tukaj v domu najbolj fino, katera je tista najboljša stvar?*

J: »Kaj je tu v domu najbolj fino? Ko tako gledajo za zdravila za nas. Oh, ko nam dajo vse kar je treba. Jst sem zadnjič imela angino vete, joj in pol so tko uredili, da sem dobivala, sploh mi ni bilo treba še enkrat v bolnico it ampak, da sem vse tle uredila in sem zdravila dobivala naprej in jih še zjutri dobivam. Sobico mam luškano. Zdej so mi zavese dol vzel, jutr bojo že nazaj gor, ko so opral. Sobico mam lepo, sm zelo zadovoljna, lep razgled mam gor na grad... ja kaj pa še čm.«

A: *Katera je pa tista stvar, ki pa vas najbolj mot?*

J: »Nč. Nč me ne mot. Mene nč ne mot. Včas se mi je silno motil, ko je tole dvigalo... vete in sm vse slišala in sm misla oh kako je to hudo. Veste kaj, to je tolko časa, da se to ne umiri, ko je pa enkrat ura zvečer, pa se zaklene, pa zapre je pa tišina, tišina ja... to je zelo velik, zelo zelo velik vredn.«

A: *Kdo od vaših domačih družinskih članov in prijateljev vas pa obiskuje?*

J: »Oh, prijateljev imam pa jst tolko, tko da sm tle prepovedala, sem rekla da ne bojo k men hodil, ker ne maram, da bi se pr men zbiral, ker imam svojih tolko, preveč.«

A: *Preveč?*

J: »Preveč, preveč in se mam vsi radi vete.«

A: *Je morda kdo od vaših prijateljev ali družinskih članov, ki vas ne obiskuje, pa bi si želeli, da bi vas?*

J: »Ja sej me zunanji obišejo.«

A: *Kako pa se takrt počutite?*

J: »Vesela sem zelo vesela. Saj me obišejo ja ja.«

A: Kaj pa ponavadi počnete z njimi ko pridejo k vam na obisk? Kako se družite?

J: Vete kaj zjutri si jst sama še vse postlo nardim, vse uredim, prosm, ko vstanem pravm lubi bog varuj me, da ne bi padla, ker sem zelo slaba.

A: kaj vam pa to pomen, da vas obiskujejo?

J: »Ja srečna sm ko pridejo.«

A: Srečna?

J: »Ja zdey en dan je prišla gospa Zupanovo . To je žena od pokojnega doktor Zupana. Mam jst samo fajn družbo vete, sam taki mi prihajajo.«

A: Kako se torej počutte ko ste z njimi?

J: »Zelo fajn.«

A: Kaj pa ponavad delate s prijatelji ko vas obišejo?

J: »Ja kaj, vedno se gre v skupino.«

A: V skupino?

J: »Ja v skupino, al gremo dol... Učiri smo bli dol, dons popoldne smo bli gor na sedmici in to pridemo skupi vete. Js sm pa zlo rada v skupini, da nism sama. Kaj pa čem sama tlele v sobi.«

A: Kaj pa delate s prijatelji, ko pridejo k vm na obisk?

J: »Ja pogovarjamo se kej lepga.«

A: Kej lepga?

J: »Ja no, sej sama pove, jst nč ne sprašujem. Že kr sama pride z novicam.«

A: Če pomislite na stanovalce in zaposlene v domu - kaj ponavadi počnete z stanovalci doma in zaposleni?

J: »Ja vete kaj jst mam zelo dober kontakt z vsemi.«

A: Mhm. Kaj pa ponavad z njimi delate?

J: »Ja gor... al smo na sedmici al gremo dol, al gremo dol v tist večnamenski prostor, vedno je neki vete. Ker tuki oni skrbijo, da mamo mi razvedrilo, to oni skrbijo vete...«

A: Zaposleni v domu?

J: »Ja, ja, ja, ja, ja.«

A: Se prav, kako bi rekl, da se razumete s stanovalci?

J: »Ja za enkrat za enkrat kr vredu. Jst nimam nobenih pripomb.«

A: če se spomnite kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali pomoč pri kakšnem manjšem opraviilu, al pa da ste potreboval kakšno stvar. Na koga se v takih trenutkih obrnete?

J: »Vete kaj jst nimam nč, če ne najdem pustim na mir pa mislem, sej bom drugič našla, pa najdem pol. Ker jst zelo slabo vidim vete. To je pa ta minus. Ja to je pa minus pr men. Drgač sem pa zelo zadovoljna.«

A: Ja. Bi se mogoče obrnili po pomoč pri takšnih opraviilih tud na kazga od stanovalcev al pa zaposlenih?

J: »Ja sej pravm, tle tisti, ki so zato odgovorni, tisti, ki nas majo... kak bi rekla... tisti, ki skrbijo za nas... oni res. Skrbijo krasno, krasno...«

A: Kako pa se pri vsem tem počutte, ko so vm pripravljeni pomagat?

J: »Ja zadovoljna sm, srečna sm, ko vidm, da se brigajo, vete. Ko vidim, da jim ni vseeno... Vete ... vesela sm tkole... recimo, ko si jst postlo nardim po pa ne vem, da bojo oni preslačl. Pol pa pridem nazaj pa vidm, da je preslečeno pa, da je vse narejeno pa, da je tko lepo narjeno, pa sm zadovoljna.«

A: če se spomnite, kako je bilo, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti ali nesrečni. Na koga ste se takrat obrnili po pomoč, pri teh čustvenih težavah?

J: »Vete kaj ne... jst sm prouzaprov človk, ki nism nikol slabe volje. Jst sm zmiri dobre volje. Zmiri sm dobre volje... vete. Jst se ne sekiram zato. Jst sm kr dobre volje res. Takih je mal... vete... zelo mal.«

A: Ja mnde res.

J: »Zdej bom pa še neki vm povedala. Vse je mogoče tistemu kdor veruje. Vse je mogoče tistemu...«

A: Bo že tako. Pa vseeno, če kdaj mogoče pride takšn trenutk, se z nobenim stanovalcem al pa zaposlenim ne pogovorite, k ste slabe volje?

J: »Ne to jst ne, ne, ne dovoljujem vete. Ne ne ne... Nečem, sploh nečem tega, nč nečem jst tega. Jst, če mam... jst se lepo z višje predstoječimi pogovorim, če j kej treba. Drugo pa jst nečem vete, ne ne.

A: nočete? Zakaj? Kako se pri tem počutte?

J: »Čist uredu se pučutm vete... men to... kako bi rekla... čist odgovarja... jst se kr sama sabo najbolj menm. Drugi bi se tud lahk... pol, pol pa nebi mel problemov.«

A: Če se spomnite ko ste kdaj potreboval kak nasvet o kakšni za vas pomembni stvari al pa dogodku. Ste se mogoče v tistem trenutku na koga obrnil? Na prijatelje, al pa stanovalce, zaposlene?

J: »Čujte... jst ne rabim nič nasvetov, jst vse sama rešujem. Res ... vse sama rešujem.«

A: Nikoli ne potrebujete nobenga nasveta, glede kakšne stvari, dogodka?

J: »Ne, jst kr nekaj sama... vete kaj, tko se mi zdi včas, kokr ,da bi bla preroška.«

A: Ja?

J: »Kokr, da sm jst preroška vete. To jst ne vem. To je men menda dano. Vete kaj, jst sm bla že čist mala punčkica, jst se spomnem, ko sm bla, pa smo takrat moral zelo v cerku hodet in jst sm poslušala, kako je pridgal tist duhovnik, pa je reku, kako je kristus delal čudeže.«

A: Mhm.

J: »Jst sm bla pa tako otroče mogoče pet let staro, pa sm ročke sklenila. Še danes pravm... vem.. pa sm rekla, pr sebi sm rekla, ljubi bogec, dej da bi jst znala tut čudeže delat. In me to nekaj zdej cel življenje spremlja. Me spremlja vete.«

A: Kako se pa pri tem počutte?

J: Ja to j neki lepga. Ja to je neki lepga.

A: Kaj pa vam to pomeni?

J: Vete kaj, jst kr po pravic povem, ja. Resnica je najlepša modrost kar jih postoji. Pa človk, dokler je mlad, nardiš male napake, ko si pa star jih pa popravláš. Pa je res tako... vete. Bo menda res držal.

NIO-4-Polde-1918

A: Kok časa zdej je živite v domu?

P: »Jah, žena mi je pred 10 leti umrla, pa zdej ne morm sam žvet.«

A: Kok časa pa ste že tu v domu?

P: »Tri lete bo zdaj.«

A: Kako pa se počutte tu v domu?

P: »Jah krasn. Ta dom... 71ga leta sma bla z bivšim direktorjem mesarije Celje... in sma šla na občino, s prošnjo, da bi v Celju postavli dom. So nm, dal... tu na vrtu je bla ena hiša, to nm je občina dala zastojn, smo jo prodal za 5 milijonov. To je bla osnova za gradnjo. Pol so me poklical v Ljubljano na intervju, pa sm propagiru samoprisevek. Smo ga 8 let plačevali, po 3.5 procente. In 71ga leta sem jaz meu tisto čast, da sm trak za vhod v dom prerezal. Prou za ta dom, za ta dom ja. Prej je biu še samo tastari dom, pol so ta novi dom zgradili.«

A: kaj bi rekl, da je tu v domu najbolj fajn stvar? Kaj vam je tu najbolj všeč?

P: Prosim?

A: Kaj vam je tu v domu najbolj fajn?

P: »Najbolj fajn... to.. jst pišem pesmi, pojem na pevskem zboru, sm v komisiji za, za ... amm... tle.. jedilnike, pa sm v računalniški skupini, pa tak naprej. Dela je zadosti. Veste, tam je še priznanje za udeležbo na literarnem maratonu.«

A: Kaj pa je po vašem mnenju tu v domu slabo? Je mogoče kakšna takšna stvar k vs pa mot?

P: »Prosim?«

A: Če vs kej tu v domu moti?

P: »Če me kaj moti? Nič... kaj bi me motlo. Jaz sm tu... jaz sm zato šeu v dom, da bom tu srečn pa zadovoln. Žena mi je umrla, pa star sm 92 let, pa nimam kej izkat drugje kot tu. Jst še... za spomin na mladost, pa ko sm živeu z ženo, jst kak film na kaseti pogledam... spomini na prejšne dni... spomini...«

A: Kdo vse od vaših domačih, družinski člani pa prijatelji vas pa obiskuje?

P: »Prosim?«

A: kdo od vaših domačih, na primer družinski člani vs obiskuje?

P: »Zelo redko, zelo redko. Jz mam sina, pa hčerko. In hčerka ma sina... vnuka... je star že 42 let, je pomočnik direktorja banke v Mariboru in ma vnuka Matica, ki je zdej že star 13 let. Hčerka ma pa še enega sina z drugim možem, s prvim se je ločila in ta pa je star 21 let in je v tretjem letniku na... uni... univerzi za računalništvo v Velenju.«

A: kako se pa pri tem počutite? Bi si mogoče želel, da vas večkrat obiskujejo?

P: »Ja... veste... tak je ... jaz sem sinu dau stanovanje zastojn. Kompletno stanovanje, un ga je pa pruda, ma 3 vnuke, moje pravnuke, ki majo močno astmo, majo pumpice. In so zdej zgradili v Izoli, nekje tam, eno ne bajto, pač pa klet, ki ma 5 pojstl, tam lahka prenočijo tam. Rabjo morje za astmo.«

A: Vs mogoče kak prijatelj obiskuje?

P: »Ja večinoma so umrl že. Nimam jst velik obiskov.«

A: Kaj pa počnete ponavadi, ko pridejo včasih vaši domači?

P: »Ko pridejo, gremo pa na kavo, vino, viski, dol na... na kavarno...«

A: Kako bi pa rekl, da se razumete z njimi?

P: Prosim?

A: Kako bi rekl, da se razumete z vašimi domačimi?

P: »Zelo, zelo.«

A: Kaj pa s stanovalci pa zaposlenimi tu v domu, kako se pa z njimi razumete?

P: »Tudi, tudi, zelo uredu, se zmer pozdravimo, to se more, pa eno al pa dve rečemo.«

A: Kaj ponavad počnete s stanovalci tu v domu, kako se družite?

P: Prosim?

A: Kaj počnete s stanovalci tu, kako se ponavadi družite?

P: »Jah... sej ... skupaj pojemo, skupaj pečemo, ko je piknik kak, pecivo, pol skupaj delamo tiste butare pa tak naprej. Tu je stalna zaposlitev.«

A: *Če se spomnite včasih človek rabi kakšno pomoč pri kakem manjšem opravilu. Na koga se vi v takih trenutkih obrnete, mogoče na koga od družinskih članov?*

P: »Tiste ne, so predelč... če bi ... če bi rabu ... na glavno sestro, če bi ne... pa mi takoj pridejo pomagat.«

A: *Bi se v takih primerih, ko bi potrebovali pomoč pri manjšem opravilu obrnili tudi na kakšnega stanovalca?*

P: »Ja tudi... amm... torej... učasih tud kateri pride... sicer pa meni ni treba nič pomagat, če bi pa blo kaj... pa kirmukoli, al sestri, al kirmukoli rečem pridejo pomagat.«

A: *kako pa se počutite pri tem, da vam lahko pomagajo?*

P: »Ja, ja.«

A: Kako se pri tem počutite?

P: »Prosim?«

A: *kako se počutite, ko vam sestre pa ostali stanovalci pomagajo pri teh manjših opravilih?*

P: »Ja lepo ne.. vsak bi se tak lepo počutu ne... fletn.«

A: *Če se spomnite, kako je ko je človek včasih slabe volje, potrj al pa nesrečn...*

P: »Pri meni nihče ne more slabe vole bit. Ne. Jst jim tolko vicov povem... takih... svinskih (smeh), da se pol kar režijo.«

A: *Kaj pa vi, če ste kdaj slabe volje, na koga se takrat obrnete po pomoč, al pa kak pogovor?*

P: »Nikdar, nikdar jst nism slabe volje. Jst sm se rodiu tak, pa sm biu dobre volje, tak, da bom tud umrl dobre volje.

A: *Se pravi, da vi niste nikol slabe volje, se nikol o čustvenih zadevah ne pogovarjate s stanovalci?*

P: »Ja pa se pogovorimo med sabo, pa si delimo, recimo ... skrbi, pol je pa veselje tu... ne...«

A: *kaj vm pa to pomeni, da si delite skrbi pa si takole pomagata pri čustvenih težavah?*

P: »Ja je fletn, fletn je... pol se pa vsi smejimo, pa veseli smo... veseli.«

A: *Spomnite se kako je bilo, ko ste nazadnje potreboval nasvet o kakšni za vas pomembni stvari. Se mogoče v takih primerih obrnete na koga od družinskih članov, če rabte nasvet?*

P: »Ja, ne... pri meni nič kej takega sploh ne pride.«

A: *Nikoli, ne vprašate nikogar niti zaposlenih v domu al pa stanovalcev za nasvet, pr kakem dogodku recimo, ko niste prepričani na primer kdaj se začne al pa kej podobnega?*

P: »Nasvet... vprašu bi sestro... ampak jst nardim vse sam. Posadiu sm rože sam... tamle... lilije... to vse sam delam. To sm se naučiu od mame. Mama je bla vrtnarica.«

A: *kaj pa stanovalci? A kdo od stanovalcev vs vpraša za kakšen nasvet o kaki pomembni stvari?*

P: jo res ja. Zadnič me je en uprašu, ki je prodal stanovanje, in mu je nekdo... ama kej... al mu je sunu dnar al kej...pa smo šli skup k socialni delavki, in je pol socialna delavka tu vse razčistla.

A: *Kako pa se počutite pri tem, ko lahko nekomu svetujete, pa mu tkole daste kakšen nasvet?*

P: prosim?

A: kako se počutite, ko takole pomagata stanovalcem, da mu svetujete s kakšnim nasvetom?

P: ja jaz se sploh lepo počutim, komurkoli dam kako dobro besedo. Lepo se počutim... tud v vaši družbi.

NIO-5-Robert-1939

A: *Kolk čas pa zdej že živite v domu?*

R: »Osem let. Avgusta zdej bo osem let. Osmega osmega bo osem let... osmga bo osem let.«

A: *Kako bi pa rekl, da se počutte tu v domu?*

R: »Ja uredu, mimam kej, boljš, ko je pa kdaj kol blo. Tud tu mam mir. Sam nimam nobene težav nimam ne... zdele se pa dobr počutim, zdele je v redu... nimam kej.«

A: *Kaj vam je pa v domu najbolj všeč?*

R: »Kaj mi je najbolj všeč?«

A: Ja. Kaj je tista najbolj fajna stvar, kaj vm je najbolj všeč?

R: »Boljš ne, ne vem, ne moreš... ne morm rečt, da bi lahko blo boljš. Jst sm čist z vsem zadovoljn.«

A: *Je mogoče pa kej takega, k vs pa moti?*

R: »Ne, ne. Jaz sem sam v svoji sobi in fertik. Me res ne mot nobena stvar.«

A: *Kdo vse od domačih al pa prijateljev vs pa obiskuje?*

A: »Pridejo, pridejo prjatli, jih pride ene 5 tkole na obisk. Največkrat pride brat.«

A: *Kako se pa pri tem počutte ko pridejo na obisk? Kaj vam to pomeni?*

R: »Seveda sem vesel. Tdi ku pride kdo tkole na obisk, se dobr počutim.«

A: *Kaj pa ponavad počnete s prijatelji pa z bratom, ko pridejo k vm na obisk? Kako se družte?*

R: »Kaj... sej vete... se pogovarjava kuk je, je, kok se majo tam, pa tak po domače. Pa kok ke živite, pa kk je. To je ta pru vpraša kej, kok se ti godi, kok se pučutiš, če si zdrav, če si boln, kej tacga...«

A: Počnete še kaj s prijatelji pa z bratom?

R: »Ja tud, učas grmo tud mal vn, okol... tam po potki... pa mal sedimo, pa se pogovarjamo pa tak. Pridemo pa nazaj, gremo pa na čaj al pa kavico, jst ne pijem kave... jst, če grmo takule pijem kr čaj al pa sok.«

A: *kako bi pa rekl, da se razumete z prijatelji pa z bratom?*

R: »Brat večkrat pride, se z njim bol zastopm... prjatli so pa tak... enkrat pridejo, pol doug ne pridejo... pol pa nimaš več velik guvurit... je tuk stvari, pa pozabiš pol...«

A: *je mogoče kdo tak, za katerga bi si vi želel, da bi vs obiskvau, pa vs ne obiskuje?*

R: »Ja jaz bi raj, raj, ku bi jih prišlo več... ku bi jih pršl več, ku pa nobedn.«

A: koga si pa želite, da bi vs še obiskoval?

R: »Ja si želim, da bi pršli prjatli, ko smo učasih skupi bli, pa ko smo se zastopl... družga pa jst nimam. Žena mi je umrla, otrok mi dva nisma mela... mam sam brata... tist pa pride. Prjatli pa ne tok... nekater sploh nč.«

A: Prijatelje bi si želel, da bi vas obiskal?

R: »Ja, to ja... prijatelji bi rad, da bi pršli... učasih, ko smo bli še mlad... zdej se pa ne vidmo več... oni so za sebe, js sm tu za sebe...«

A: kako pa se pri tem počutte?

R: »Ja bolj se počutem, če pride kir na obisk. Ja seveda se bol. Ja ... se lahko kej pogovoriš pa to, pa to... če pa nobenga ni, pa nimaš nič...«

A: *Kaj pa recimo stanovalci v domu, kaj pa z njimi vse počnete? kako se z njimi kej družite?*

R: »Je... mam jst take kolege... prideš s kom takule, pa se menmo...«

A: Še kaj počnete skupaj s stanovalci tu v domu?

R: »Kaku tu mislte?«

A: *Ko ste s stanovalci doma skupaj, kako zgleda, ko ste skupaj, kako se družite, kaj počnete?*

R: »Pogovarjamo se kuk pa kej, pa kam gre, pa kje j biu, pa kak si, pa take...«

A: A obiskujete tudi kakšen krožek, al pa delavnico, in se tud tam družte s stanovalci?

R: »Ne. Jaz mam, jaz delam, jaz mam, mam pleterstvo, znam košare, koše pa take stvar. Mam... tele sm imu košeke, pa take vseposod... to jst delam... Zdej pa ne, ne več se mi ne lub, pa taka noga mam. Noga me boli, pol pa ni vesela več...«

A: *Kako bi pa rekl, da se razumete s stanovalci tu v domu?*

R: »Ja se, se.«

A: se razumete?

R: »Se razumemo s ttm parimi, ko se menmo... drugač je pa tu, tu v nadstropju vsak tak bul za sebe, ljudje so bolan... ne morjo...«

A: *spomnite se, kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali pomoč tu v domu pri kakšnem manjšem opraviilu ali stvari. Na koga ste se takrat obrnili po pomoč?*

R: »Na koga... na sestre, to je taprava pomoč, pa na socialna.«

A: *ste se v primeru, da ste potrebovali pomoč pri manjšem opraviilu obrnili tudi na koga od stanovalcev?*

R: »Ja stanovalci, oni pa ne morjo... no... lahk pomagajo, da bi ... če sam nebi mogu.... jt kam... če jest nebi mogu, bi poklicu kirga, pa mi pomaga, ja lahk.«

A: *A proste za pomoč pri manjših opraviilih tudi koga vaših prijateljjev ali pa brata?*

R: »Ja, k pridejo, pa če pridejo, pa mi kej prnesejo... če kej nucam pa to... mi pomagajo.«

A: *Kaj vm pa to pomeni, da se lahko obrnete na njih po pomoč?*

R: »Ja fajn je, da maš nekoga tkole... da jih mam, da mi kej prnesejo, jst jih mam rad, vse... brata, prijatelje, znance... vse.«

A: *če se spomnite, kako je bilo, ko ste bili zadnjič slabe volje, potrti ali nesrečni...*

R: »Ja, ja pride, pride to učasih, pride ja... da si slabe vole, če kej ne rata al pa kej pr deli, pa si pol razburjen...«

A: *ja, ja... na koga pa se vi obrnete v takšnih težavah, ko ste slabe volje al pa potrti. Proste mogoče brata ali prijatelje za kak pogovor?*

R: »Tist ne... brata učas, sam pol je pa... pol ga pa skrbi... pol pa raj ne.«

A: *Kaj pa stanovalci? Se obrnete po pomoč ali prosite za kakšen pogovor tudi koga od stanovalcev?*

R: »Ja, če pride kir pride, da bi izku to ne, da bi za to jst skrbu... sej pol se pomirn, sej se. Edino enga kolega mam tule, sma stalno takle skup, se zastopma. Če jst ne grem jest, al na kosilo, večerja, pa mi prnese on, mi on prnese. Jst pa njem tud, če njega ni, mu pa jst prnesem, če je treba. En drugem ja.

A: *Se s tem prijateljem pogovorita tud, če je kdo od vaju slabe volje, ali potrt?*

R: »Ja tud, tud. Je prijatelj, taprau prijatelj. On meni pomaga, js pa njem.«

A: Kako se pa pri tem počutite, da si takole medsebojno pomagata? kaj vam to pomeni?

R: »Ja lepu je, vejšde je... da se ne rabš sikirat, ku veš, da bo un use zrihtou.«

A: Če se spomnite kako je bilo, ko ste nazadnje potrebovali nasvet o kakšni za vas pomembni stvari al pa zadevi, dogodku. Koga ponavadi vprašate v takih trenutkih za kakšn nasvet?

R: »Zdej še nism nobenga mogu.«

A: Nobenga? Ni bilo še nikoli takšne situacije, na primer, da ste imeli kakšno prireditvev al pa izlet, pa recimo niste vedl točne ure odhoda al pa kej podobnga, pa ste želel koga vprašat?

R: »Ja tist pa... če so oni zaposleni... one vprašam. Sestre, pa one na upravi. Tiste lahk vprašam, če je kej. Tiste lahk vprašam, pa mi pove kej. Tota na upravi... socialna... tista... tota je pa s stanovalci velik. Je mal takih.«

A: »Vprašate za kak nasvet tudi katerega od stanovalcev?

R: »Ja tist pa tud, tega prijatelja tmle, če ve kaj pove... se zmenma, to je pa zmer kej takega. Pa se zmenva, če ve pove, če ne pa ne more. O vsem se zmenva. Pa se pogovorima kok pa kej. Pa si povema kak je, če ne vema kak je. Pa je fajm, da ga mam tkule, da ga kej vprašam, pa on mene vpraša, vpraša me kej, ko ne ve...

A: kako se pa počutite, da imate nekoga, recimo, sestre, pa socialno, pa prijatelja, ki jih lahko vprašate nasvet? Kaj Vam to pomeni?

R: »Tu se pa vredi počutim, da mi svetujejo ne, tak ku bi jst želu ne... to je veselje, da mi kaj pove, dej tole delaj... če sam ne veš.«